

90. Perjantaina 6 päivänä lokakuuta 1989

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely:

1) Asetus 8 päivästä syyskuuta 1989
valtioneuvoston kanslian eräistä virka-
järjestelyistä 2681

Mainittu asetus (A n:o 20)
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
45

Ensimmäinen käsittely:

2) Ehdotukset erikoissairaanhoido-
laiksi, laiksi erikoissairaanhoidon
voimaannuttamisesta ja laiksi Helsingin
yliopistollisesta keskussairaalarasta 2682

Hallituksen esitykset n:ot 94 ja 95/1988
vp.

Lakialoitteet n:ot 73 ja 80/1988 vp.
Toivomusaloitteet n:ot 269, 271 ja 306/
1987 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 4

3) Ehdotus laiksi vähittäiskaupan ja
eräiden työliikkeiden liikeajasta an-
netun lain muuttamisesta 2707

Hallituksen esitys n:o 97

Talousvaliokunnan mietintö n:o 5

4) Ehdotus laiksi muutoksenhausta
tuomioistuimen virkaa haettaessa 2708

Hallituksen esitys n:o 86

Lakivaliokunnan mietintö n:o 10

Siv.

5) Ehdotus laiksi kerman ja vähäras-
vaisen maidon tasausmaksusta annetun
lain 22 §:n muuttamisesta 2708

Hallituksen esitys n:o 118
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o
44

Esitellään:

6) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi
rakennuslain muuttamisesta ”

7) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 77
laiksi valtiopäiväjärjestyksen 37 a §:n
muuttamisesta 2727

8) Ed. Rengon lakialoite n:o 78 laik-
si opintotukilain 7 ja 8 §:n muuttami-
sesta ”

Pöydällepanoa varten esi-
tellään:

9) Toisen lakivaliokunnan mietin-
tö n:o 8 hallituksen esityksestä nimikir-
jalaiksi ja laiksi henkilörekisterilain
7 §:n 5 kohdan kumoamisesta (HE n:o
57) ”

10) Maa- ja metsätalousvaliokunnan
mietintö n:o 7 hallituksen esityksestä
laiksi maidon väliaikaisesta kiintiömak-
susta annetun lain 6 §:n muuttamisesta
(HE n:o 131) ”

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies
Hetemäki-Olander.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alho, Donner, Kauppinen, Kuuskoski-Vikatmaa, M. Lahtinen, Luttinen, Mäkelä, Pelttari, Puisto, Ranta, Rusanen, Savolainen, Suominen, Säilynoja, Törnqvist, Wahlström, Wasz-Höckert ja Vähäkangas.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä sairauden takia ed. Alho, virkatehtävien vuoksi ed. Suominen sekä yksityisasioiden takia edustajat Kauppinen, Kuuskoski-Vikatmaa, Rusanen, Savolainen, Säilynoja, Törnqvist, Wahlström, Wasz-Höckert ja Vähäkangas.

Uusia hallituksen esityksiä

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että tasavallan presidentin kirjelmän ohella viime syyskuun 29 päivältä ovat eduskunnalle saapuneet hallituksen esitykset n:ot 136—156, jotka nyt on edustajille jaettu.

Eduskunnan tietoon saatettuja asetuksia

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valtion virkojen täyttämisestä eräissä tapauksissa ja eräiden asetusten toimittamisesta eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:ssä säädettyssä tarkoituksessa ovat eduskunnalle, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet valtion virkamieslain nojalla 22 päivänä syyskuuta 1989 annetut

Asetus lääkelaboratorion eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta;

Asetus oikeusministeriön hallinnonalan eräiden virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta;

Asetus valtion teknillisen tutkimuskeskuksen eräiden virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta; sekä

Asetus työministeriön eräistä virkajärjestelyistä.

Nämä asetukset on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla ne edustajille.

Kertomus eduskunnalle niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1986 ovat antaneet aiheita

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että hallituksen kirjelmän ohella viime syyskuun 29 päivältä on eduskunnalle saapunut hallituksen kertomus eduskunnalle niistä toimenpiteistä, joihin eduskunnan tekemät muistutukset valtiovarain hoidosta ja tilinpidosta vuonna 1986 ovat antaneet aiheita. Tämä kertomus on nyt saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Kirjalliset kysymykset

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle on, puhemiehelle osoitettuna, saapunut vastaus kirjalliseen kysymykseen n:o 437. Tämä kysymys vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Valiokuntien jäsenet

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että valtioneuvoston jäseneksi nimitetyn ed. Vistbackan sijaan on valittava uusi jäsen perustuslakivaliokuntaan ja maa- ja metsätalousvaliokuntaan sekä uusi varajäsen lakivaliokuntaan.

Valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytää ed. Kettunen vapautusta puolustusasiainvaliokunnan jäsenyydestä ja ed. Aittoniemi toisen lakivaliokunnan jäsenyydestä. Puhemiesneuvosto puoltaa anomuksia.

Anomuksiin suostutaan.

Ensimmäinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että perustuslakivaliokunnan, lakivaliokunnan, maa- ja metsätalousvaliokunnan, puolustusasiainvaliokunnan ja toisen lakivaliokunnan täydennysvaalit toimitetaan ensi tiistaina kuluvin lokakuun 10 päivänä pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään mainittuna tiistaina kello 11.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Asetus 8 päivästä syyskuuta 1989 valtioneuvoston kanslian eräistä virkajärjestelyistä

Ainoa käsittely

Mainittu asetukset (A n:o 20)

Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45

Ensimmäinen varapuhemies: Käsitteilyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 45.

Keskustelu:

Ed. Mattila: Arvoisa puhemies! Saattaa tuntua ihmeelliseltä, että tällaisen, sanoisin, rutiiniasian takia käytetään puheenvuoroa, mutta ehkäpä juuri sen takia käytänkin tämän puheenvuoron. Meillä on käsiteltävänä asetukset, jotka koskevat valtioneuvoston kanslian eräitä virkajärjestelyjä. Tämän kaltaiset asiat käsitellään yleensä täällä isossa salissa nuijan kopautuksella, ja tämän tyyppisiä asetuksia tulee eduskuntaan tuon tuostakin istunnon alkaessa. Arvoisa puhemies juhlistavasti kuulutti saapuneiksi mm. neljä asetusta jälleen kerran eduskunnan käsitteilyyn. Syytä on puuttua, ei vain tämän asetuksen sisältöön tarkemmin, vaan myös siihen menettelyyn, onko enää tämän kaltaisten asioiden käsittely paikallaan.

Asetus, joka nyt on käsiteltävänä, kätkee sisäänsä valtioneuvoston kansliassa vuosille 1989—1991 henkilövähennysten toimeenpanosta tehtyjen suunnitelmien ensimmäisen käsittelyvaiheen. Tämän pohjalta kansliassa esitetään lakkautettavaksi kirjaajan A16, lähettäjän A12, toimistosihteerin A11, toimistovirkailijan A8 ja konekirjoittajan A5 palk-

kaluokan virat. Vastaavasti perustetaan neljä toimistosihteerin virkaa, jotka sijoittuvat palkkaluokkiin A10, A13, A14 ja A15. Perustettavaksi ehdotettujen virkojen kokonaiskustannusten määrä on arvioitu 352 000 markaksi vuodessa ja lakkautettavien virkojen noin 433 000 markaksi vuodessa, eli säästöksi vuositasolla tulee noin 81 000 markkaa. Virkojen kokonaismäärä vähenee kansliassa yhdellä. Tämä on asetuksen tausta.

Tällainen menettely tapahtuu virkojen ja toimien täyttämistä eräissä tapauksissa ja eräiden asetusten toimeenpäämisestä eduskunnalle 24 päivänä lokakuuta 1986 annetun lain 2 §:n nojalla. Kyseinen lain pykälä kätkee sisäänsä sen, että virkojen lakkauttamisesta ja perustamisesta on viipymättä ilmoitettava eduskunnan puhemiehelle, jonka taas on saatettava ilmoitus eduskunnan tietoon.

Eduskunnalla on itse asiassa vain kaksi mahdollisuutta: joko todettava, ettei asetusta ole kumottava, tai kumottava se. Muuta mahdollisuutta ei ole. Me kaikki eduskunnassa tiedämme asian eduskuntakäsittelyvaiheen vaatiman työmäärän. Sen ohella asetuksen antamiseen liittyy virastotyötä ennen ja jälkeen eduskuntakäsittelyn melkoinen määrä.

Kävin tämän vuoden alkupuolella läpi tilastot tämän kaltaisten asetusten määrästä vuoden ajalta eli maaliskuun 1988 ja helmikuun 1989 väliseltä ajalta. Tältä pohjalta oli todettava, että kyseisenä aikana esitettiin lakkautettavaksi runsaat 140 virkaa ja perustettavaksi viisi virkaa vähemmän. Yhtään asetusta ei eduskunta ollut kumonnut. Vakaa käsitykseni on, että virkamieslakia voidaan järkevästi noudattaa ilman tällaista kokonaisuudessaan melkoisen byrokratian muodostamaa järjestelmääkin. Lyhyesti sanottuna kyseinen lain pykälä nykymuodossaan joutaa historiaan. Eduskunnalla tulee olla mahdollisuus paneutua suurempiin linjoihin kuin juuttua tämän kaltaisiin pieniin yksityiskohtiin.

Budjettilain mukaan valtion tulo- ja menoarviossa on erikseen nimettävä ns. erittelyvirat. Mielestäni budjetin yhteydessä olisi mahdollista antaa myös kattava kuvaus siitä, miten eri hallinnonaloilla on tarkoitus lakkauttaa ja perustaa sellaisia virkoja, jotka eivät vaadi budjetissa yksityiskohtaisempaa erittelyä. Toki muitakin valvontamahdolli-

suuksia eduskunnalla on aina hallituksen kertomusta myöten samoin kuin eduskunnan suorittaman valvonnankin puitteissa. Toivon, että eduskunnan johto kehittämistyösään paneutuu myös tällaisen turhan työn karsimiseen ja nyt esillä olevan nimenomaisen asian osalta ryhtyy toimiin, jotta nykyaiseen hallintoon ja sen joustavoittamiseen kuuluvat asiat saatetaan joustavamman käsittelyn alaiseksi eduskunnassa.

Vaikka alussa mainitsemani lain kohta on säädetty nimenomaan eduskunnan tahdosta, mikä sinänsä siirtymävaiheessa oli paikallaan, ovat kuluneet vuodet selvästi osoittaneet, että hallinto pystyy tämän kaltaiset asiat hoitamaan sisällään tarkoituksenmukaisella ja kokonaisuuteen hyvin soveltuvalla tavalla. Tämän kaltaisien asioiden valvonta voidaan taas hyvin siirtää eduskunnan muuhun valvontaan olletikin, kun eduskunta ei lyhyistä ja yksittäisasioiden käsittelevistä mietinnöistä sittenkään saa paljon uutta tietoa. Muun valvonnan kautta eduskunnalla olisi mahdollisuus saada kattavampi kokonaiskuva vuoden sisällä tapahtuneista virkojen lakauttamisista ja perustamisista.

Toivon, arvoisa puhemies, että alussa mainitsemani lain pykälä siirretään hyvässä järjestyksessä mahdollisimman nopeasti historian huminaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Ehdotukset erikoissairaanhoitolaiksi, laiksi erikoissairaanhoitolain voimaannpanosta ja laiksi Helsingin yliopistollisesta keskussairaalaista

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitykset n:ot 94 ja 95/1988 vp.

Lakialoitteet n:ot 73 ja 80/1988 vp.

Toivomusaloitteet n:ot 269, 271 ja 306/1987 vp.

Talousvaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies:
Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 4.

Keskustelu:

Ed. Lindroos: Arvoisa puhemies! Parikymmentä vuotta valmisteltu erikoissairaanhoidon hallinnon uudistus on nyt valmistussa. Asiaa on valmisteltu perusteellisesti paitsi valtionhallinnossa myös eduskunnan talousvaliokunnassa. Talousvaliokunta kuuli asian yhteydessä kaikkiaan 86:ta asiantuntijaa, mitä on pidettävä mielestäni melkoisen suurena määränä. Erikoissairaanhoidon hallinnon yhtenäistämistä ja kokoamista on pidettävä tärkeänä. Kun tähän liittyy kunnan velvollisuus järjestää erikoissairaanhoidon palvelut jäsenilleen, merkitsee se samalla kansalaisten perusturvaan kuuluvan yhden elementin voimakasta kehittämistä. Voidaan puhua kansalaisten sosiaalisten perusoikeuksien vahvistumisesta ja ehkä jopa laajenemisesta.

Suomen kuntien koko ja voimavarat huomioon ottaen on selvää, että erikoissairaanhoidon käytännön järjestäminen siirtyy nyt merkittävältä osin kuntainliittomuotoisille sairaanhoitopiireille. Kun eräiden sairauksien hoitoa on tarkoituksenmukaista keskittää vielä enemmän, syntyy pyramidimainen erityisvastuualueista, sairaanhoitopiireistä ja kunnista koostuva järjestelmä, jolla voidaan tarkoituksenmukaisesti vastata kansalaisten terveydenhuollon tarpeeseen. Tarkoituksenmukaista on myös yhdistää entiset tautipohjaiset järjestelmät yhdeksi uudeksi kokonaisuudeksi.

Talousvaliokunta odottaa mielenkiinnolla mielenterveyslain saamista eduskuntaan, koska tällä lailla uudistetaan mielisairaslainsäädäntö sisällöllisesti, kun erikoissairaanhoitolaki merkitsee taas sen hallinnollista uudistamista. Samalla kun valiokunta on ottanut kannan erikoissairaanhoidon valitun kehittämislinjan puolesta, on valiokunta halunnut painottaa myös kansanterveystyön ja sosiaalitoimen yhteistyötä erikoissairaanhoidon kanssa. Kokonaisuuteen tulee liittää vielä myös ympäristöterveydenhuolto. Jos ehkäisytyö saadaan tehokkaaksi samalla, kun korjaava sairaanhoito pystyy toivottavasti entistä paremmin vastaamaan ajan vaatimuksia, on saavutettu kansallisesti merkittävä loppu-tulos.

Valiokunnan työssä nousi varsin voimakkaasti esille kysymys nykyisten lukuisien kuntainliittojen aseman järjestämisestä. Pää-

lekkäinhän menevät aluesairaaloiden, keskussairaaloiden ja mielisairaalapiirien kuntainliitot. Valiokunta ei halunnut eikä lakiehdotuksen nojalla oikein voinutkaan ottaa kantaa eri kuntien kuulumiseen sairaanhoitopiireihin. Sen sijaan valiokunta otti kannan, jonka mukaan valtioneuvoston tulee sairaanhoitopiirien alueista päätettäessä painokkaasti ottaa huomioon kuntien ja kuntainliittojen mielipiteet.

Valiokunta painotti lisäksi nimenomaan joustavuutta erikoissairaanhoidon järjestämisessä ja varsinkin potilaiden tilanteiden ja elämänolosuhteiden huomioon ottamista. Tästä syystä valiokunta ehdottaa myös erikoissairaanhoitolakiehdotuksen 13 ja 14 §:n muuttamista siten, että sairaanhoitopiirien yksittäiset jäsenkunnat saavat myös oikeuden ehdottaa kahden tai useamman sairaanhoitopiirin yhteisen sairaalan perustamista ja toisaalta yksittäisen kunnan oikeutta käyttää toiseen sairaanhoitopiiriin kuuluvan sairaalan tai muun toimintayksikön palveluja. Tämä antaa kunnille ja potilaille mahdollisuuden joustoon ja vakiintuneiden sairaanhoidon järjestelyjen huomioon ottamiseen. Erikoissairaanhoitolain voimaannpanolakiin ehdotetaan myös juuri tätä tarkoitusta palvelevia muutoksia.

Samaa valiokunnan omaksumaa joustavuuden ja erityisesti potilaan tilanteen huomioon ottamisen periaatetta palvelee myös erikoissairaanhoitolakiehdotuksen 30 §:n muutos, jonka mukaan henkilöllä on oikeus saada muusta kuin kotikuntansa mukaisesta sairaanhoitopiiristä palveluja myös silloin, kun muu seikka kuin opiskelu tai työ vaatii oleskelua vieraalla paikkakunnalla. Tämän perusteella voidaan ottaa huomioon mm. omaisten työstä, opiskelusta tai sairaudesta johtuva oleskelu muulla paikkakunnalla taikka sellaiset joskus vaikeasti muutoin ratkaistavat ristiriidat, jotka liittyvät lääkäri — potilas-suhteessa ilmenevään luottamuksen puutteeseen.

Valiokunta ehdottaa sairaanhoitopiirien hallintoa eräissä suhteissa yksinkertaistettavaksi ja virtaviivaistettavaksi tai kuntainliitolle annettavaksi mahdollisuuksia ratkaista hallinnon yksityiskohtia kuntainliitolle sopivimmalla tavalla. Tässä tarkoituksessa ehdotetaan mm. mahdollisuutta yhdistää piirin ainoan psykiatrista hoitoa antavan sairaalan johtokunta ja sairaanhoitopiirin psykiatrian

lautakunta. Toisaalta psykiatrian lautakuntaa valiokunta pitää siinä määrin tärkeänä, että ehdottaa sen sairaanhoitopiirille pakolliseksi. Eräiden sairaanhoitopiirien tarpeita silmällä pitäen valiokunta ehdottaa mahdolliseksi myös järjestelyn, jossa piirin ainoan sairaalan johtokuntana toimii liittohallitus.

Valiokunta haluaa myös painottaa kielellisen vähemmistön asemaa sekä tekemällä hallinnossa vähemmistökielisen osavastuualueen jaoston monijäsenisemmäksi että painottamalla potilaan äidinkielellä annettun hoidon merkitystä paitsi perusoikeutena myös potilasturvallisuuden kannalta tärkeänä tekijänä. Tässä suhteessa valiokunta kiinnitti huomiota myös saamen kieleen suomen ja ruotsin kielen ohella.

Yliopistollisia sairaaloita koskevana muutosehdotuksina valiokunta haluaa antaa mahdollisuuden myös muille kuin Suomen kansalaisille toimia yliopistollisen sairaalan ylilääkärinä, jotta kaikki mahdollisuudet lääkärikoulutuksen tehostamiseen voidaan käyttää hyväksi. Erityisesti Helsingin yliopistollista keskussairaala, mutta myös muita yliopistollisia keskussairaloita silmällä pitäen valiokunta painottaa myös muissa kuin näissä sairaaloissa annettavan lääkärikoulutuksen merkitystä, jottei lääkärikoulutuksessa syntyisi vääriä painotuksia tautien hoidon suhteen. Ovathan yleisimmät taudit muualla kuin yliopistollisissa keskussairaloissa hoidettavia.

Arvoisa rouva puhemies! Ehkä periaatteilisimman muutoksen valiokunta teki erikoissairaanhoidon määritelmään. Valiokunta haluaa korostaa erikoissairaanhoidon sisältävän lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoisalojen mukaisia sairauden ehkäisyyn, tutkimiseen, hoitoon ja lääkinnälliseen kuntoutukseen kuuluvia terveydenhuollon palveluja.

Hallituksen esityksessä määrittely oli paljon teknisempi ja hallinnollisempi. Valiokunta painottaa tällä esityksellään erikoissairaanhoidon muodostumista siitä kokonaisuudesta, joka lääketieteen ja hammaslääketieteen erikoistumisaloista syntyy. Valiokunta toteaa myös hoitotieteen merkityksen osana sairaanhoitoa ja yhtenä erikoissairaanhoidon järjestelmässä huomioon otettavana näkökohtana.

Ed. Puska: Arvoisa puhemies! Kysymys on todella meidän terveydenhuoltomme kan-

nalta erittäin merkittävästä laista. Suomen terveydenhuoltohan koostuu kahdesta pääosasta, erikoissairaanhoidon antavasta sairaalalaitoksesta ja terveydenhuollon peruspalveluista vastaavasta kansanterveystyöstä. Nykyinen sairaalalaitoksemme on kehittynyt pääasiassa vuoden 1965 yleissairaalolaista annetun lain perusteella. Ehkä tässä yhteydessä, kun tätä järjestelmää nyt ollaan voimakkaasti muuttamassa, on todettava, että vanhalla järjestelmällä, kuntien aloitteellisuudella, on aikanaan ollut erittäin tärkeä merkitys sille, että on saatu koko maan ja myös syrjäosat kattava hyvä sairaalalaitos. Eri asia on se, että ajat ovat muuttuneet ja uudistuksia nyt tarvitaan.

Tätä sairaalalaitoksen hallinnon uudistamista on valmisteltu pitkälti toistakymmentä vuotta. Välivaihe uudistustyössä oli laki vapaaehtoisista erikoissairaanhoidopiireistä vuodelta 1978.

Mielestäni uudistuksen pääperiaatteet ovat oikeat, yhtenäistää sairaanhoitolaitos maakunnallisesti yhtenäisen hallinnon piiriin ja muuttaa rahoitusperuste käytön mukaan tapahtuvaksi. Tämähän on uudistuksen ydin. Hajanaisen sairaalahallinnon yhdistäminen maakunnallisesti merkitsee myös askelta maakuntaitsehallinnon toteuttamisen suuntaan.

Vaikka tämän lakiehdotuksen pääperiaatteet ovat oikeat ja kannatettavat, ei suinkaan ole samantekevää, miten uudistus toteutetaan. Uudistus voi tuoda ja käsityksemme mukaan myös tuo hallituksen esittämässä muodossa mukanaan eräitä merkittäviä haitallisia seurauksia, ellei niiden torjumiseen lain sisällöstä päätettäessä ja lain toimeenpanossa kiinnitetä erityisen suurta huomiota. Näihin näkökohtiin viittasivat erittäin monet talousvaliokunnassa kuullut asiantuntijat.

Suurimmat ongelmaryhmät ovat käsiteltäkseni seuraavia. Ensimmäinen johtuu lain pääperiaatteista. Maakunnallisesti yhdistetty iso sairaanhoitopiiri merkitsee todella suurta hallintokokonaisuutta, hallinnon, talouden hoidon ja jopa palvelusten lisääntyvää keskittymistä maakuntakeskukseen. Maakunnan kaikki sairaalat kattava hallinto on ilman muuta omiaan lisäämään byrokratiaa ja etäännyttämään päätöksentekoa yksittäisistä sairaaloista ja toimintayksiköistä. Näiden haittojen vähentämiseen hallituksen esitys ei mielestämme kiinnitä riittävästi huomiota.

Laissa tulisi varmistaa se keskeinen ajatus, että sairaanhoitopiirin keskushallinto toimii ainoastaan eräänlaisena konsernihallintona ja kullakin sairaalalla ja isommalla toimintayksiköllä on laajaa autonomista päätösvaltaa käyttävä johtokunta.

Tämä lakiehdotus nyky muodossaan mahdollistaa sen, että piirin eri osissa toimivien tosiasiallisten sairaaloiden ja yksiköiden hallinto voidaan keskittää liittohallitukselle ja sairaanhoitopiirin keskushallintoon. Mielestämme tulisi turvata se, että tosiasiallisia sairaaloita kutsutaan sairaaloiksi ja ne saavat oman johtokunnan. Sairaanhoidon tarkoituksenmukaiseksi porrastamiseksi ja hyvän nykykäytännön jatkuvuuden turvaamiseksi olisi mielestämme jo laissa ollut turvattava se, että keskussairaloita edelleen kutsutaan keskussairaloiksi. Nythän tämä nimike katoaa lukuun ottamatta Helsingin yliopistollista keskussairaalaa.

Kun maakunnallisesti muodostetaan yksi iso sairaanhoitopiiri, on erikoissairaanhoidon asianmukaisen järjestämisen kannalta todella tärkeää toteuttaa asianmukainen hoidon porrastus keskussairaalan, muiden sairaaloiden ja erillisten toimintayksiköiden osalta. Olisi myös tärkeää, että voitaisiin säätää niistä perusteita, joilla laitosta kutsutaan sairaalaksi. Nykyään meillä on tilanne kehittynyt siihen, kuten eräissä sairaanhoitopiireissä, että koko läänin alueella ei ole yhtään varsinaista sairaalaksi kutsuttavaa laitosta. On terveyskeskusten vuodeosastoja, on sairaanhoitopiirin laitoksia. Minusta olisi tärkeää, että sairaaloita edelleen kutsutaan sairaaloiksi. Tällä on suuri merkitys, ei ainoastaan nimenä, vaan kuvaamaan itse toimintaa.

Toinen keskittymisen tuoma ongelma on taloudellinen. Nykyiselläänkin suurella sairaalalla on huomattavaa taloudellista merkitystä sijaintikunnalle. Tämä uudistus esitettyä muodossa lisää maakuntakeskusten taloudellista hyötyä, kun aluesairaaloiden ja muiden keskussairaalapiirien ulkopuolisten sairaaloiden rahaliikenne ja valtionosuudet siirtyvät piirin keskushallinnon kautta hoidettaviksi. Tämän vastapainoksi olisi mielestämme ollut välttämätöntä ottaa lakiin ns. sijaintikuntaetua koskeva säännös. On huomattava, että kaikissa vapaaehtoislain mukaan muodostetuissa sairaanhoitopiireissä on tavalla tai toisella otettu mukaan sijain-

tikuntaetua koskeva säädös. Kun nyt laki ei tätä edellytä, on itsestään selvää, että jatkossa tämä tulee jäämään pois. Tämä johtaa erittäin merkittävään rahavirtojen keskittymiseen läänin pääkaupunkiin pois läänin eräistä muista keskuksista.

Toisena asiakokonaisuutena ottaisin esille jälleen lähtien lain myönteisestä tarkoituksesta, että laissa on se kannatettava ajatus, että yhtenäinen sairaanhoitopiiri kantaa väestövastuun alueensa erikoissairaanhoidon palvelujen järjestämisestä. Kuitenkin laissa on aivan liian pitkälle lähdetty siitä, että vastavasti potilaiden tulisi karsinoitua piirien rajojen sisälle. Eräät asiantuntijat ovat karrikoiden huomauttaneet, että sairaanhoitopiirien rajojen ylittäminen on kohta potilaille vaikeampaa kuin maan rajojen. Uudistus ei saisi merkitä sitä, että potilaiden mahdollisuuksia palvelujen saamiseen nykyisestä rajoitetaan. Tämä uudistus kuitenkin esitettyssä muodossa merkitsee valitettavien lisäesteiden rakentamista piirien välille. Tämä koskee yhtä hyvin piirien välillä toimivien nykyisten aluesairaaloiden asemaa, piirien välillä olevien rajakuntien asemaa kuin myös yksittäisten potilaiden hoidon saamista muissa piireissä. Tässä suhteessa uudistus hallituksen esittämässä muodossa merkitsee selvää huononnusta laajojen potilasryhmien hoidon kannalta. Aluesairaaloiden aseman turvaaminen maakuntien välillä olevien kuntien kannalta on tärkeää. Tähän palattaneen muissa puheenvuoroissa.

Mitä tulee piirien välillä oleviin rajakuntiin, tämä on ehkä ollut koko lakivalmistelun eräs keskeisimmistä ongelmista. On lukuisia kuntia, jotka ovat tottuneet käyttämään kahden keskussairaalaapiirin palveluita tai sellaisten aluesairaaloiden palveluita, jotka palvelevat kahden piirin alueella olevia kuntia. Tällä hetkellä tällaisten raja-alueiden kunnilla on yhteisiä aluesairaaloita tai rajakunnat voivat olla jäseninä kahdessa sairaanhoitopiirissä. Uusi laki esitettyssä muodossa vaikeuttaa tilannetta olennaisesti. Esityksen mukaan kunta voi kuulua vain yhteen sairaanhoitopiiriin. Toisen piirin alueella olevien sairaaloiden käytöstä voidaan tehdä vain sopimuksia.

Valiokunnan tekemä muutosehdotus, johon arvoisa puheenjohtaja viittasi ja jonka mukaan kunta voi tehdä suoraan valtioneuvostolle esityksen tällaisesta sopimuksesta,

on ilman muuta parannus. Sopimusmenettely ei kuitenkaan tuo kaikkia niitä etuja, mitä jäsenyyteen sisältyisi. Sopimuskäytöstä joudutaan maksamaan lakiehdotuksen 43 §:n mukaiset korvaukset. Tällaiset potilaat ovat kuitenkin vieraspiiriläisiä siitä koituvine mahdollisine haittoineen. On huomattava, että tätä kaksoisjäsenyyttä tai sivujäsenyyttä vaadittiin erittäin laajasti mm. kaikkien kunnallisten keskusjärjestöjen hyvin monien asiantuntijoiden toimesta. Ainoa, joka oli toista mieltä, oli ministeriön virkamies. Kuukaan asiantuntija ei pystynyt esittämään, mitä haittaa kaksoisjäsenyydestä tai sivujäsenyydestä olisi. Mikäli tällainen toteutettaisiin esittämässämme muodossa, jolloin kuntaa koskeva suunnitteluvelvollisuus olisi selkeästi yhdellä piirillä eikä kunta käyttäisi muuta kuntia suurempaa äänivaltaa, on esityksen vastustaminen todella elämälle vierasta virkamiesvaltaisuutta ja omiaan kyllä lisäämään ajatuksia, että tällä hetkellä hallinnon suhtautuminen maakuntien vaatimuksiin on kovin kylmä ja tyyli.

On todella huomattava, että kaikki kunnalliset keskusjärjestöt sekä ne sairaanhoitopiirit ja kunnat, joita asia koskee, yksimielisesti esittivät kaksoisjäsenyyden hyväksymistä. Se muoto, jonka tulen myöhemmin esittämään äänestykseen, oli kuntien keskusjärjestön esittämä. On myös huomattava ja palaan ehkä siihen HYKS-lain osalta, että Uudenmaan läänin kuntien osalta hallituksen esittämä lainsäädäntö merkitsee, että Uudenmaan kunnille tulee täysi kaksoisjäsenyys, asia, jota sinänsä on kritisoitu. Tätä on perusteltu sillä, että Uudenmaan alueella olosuhteet ovat niin kovin erilaiset. Miksi ei ajatella näitä pieniä kuntia maan eri osissa, joilla myös ovat olosuhteet hieman erilaiset, ja hyväksyttäisiin edes sivujäsenyys täällä.

Tästä liikkuvuuden rajoituksesta puhuttaessa on otettava esiin tavallisen kansalaisen, potilaan, asia. Tässäkin suhteessa uudistus tuo huomattavan lisäongelman. Lakiehdotus nimittäin sisältää kategorisen pykälän 42, että potilaan hoito toisen piirin sairaalassa vaatii oman piirin luvan. Kun liikkuvuus suomalaisessa yhteiskunnassa koko ajan lisääntyy ja on kysymys julkisista sairaaloista, on kovin outo menettely, että ruvetaan yksittäisten potilaiden kohdalla laajaan lupamenettelyyn. Jokainen ymmärtää, kuinka tuhansista ja taas tuhansista potilais-

ta on kysymys, joita eri syistä hoidetaan oman piiriin ulkopuolella.

Tämän pykälän 2 momentti itse asiassa merkitsee jo toissa vuonna hyväksytyn pikku-Valtava-uudistuksen yhteydessä syntyneen ilmeisen epäkohdan vahvistamista lailla. Tämän pikku-Valtava-uudistuksen yhteydessä byrokratia on tullut kuvaan mukaan, vaikka laki ei sitä silloin vielä sisältänyt. Toteutettu uudistus toi kuitenkin runsaasti lisätyötä monille lääkäri- ja hoitajaryhmille. Ylilääkärit tänä päivänä joutuvat antamaan maksusitoumuksia piiriin ulkopuolisissa sairaaloissa hoidettavista potilaista. Potilaita hoitavilla seniorilääkäreillä menee huomattavasti aikaa puhelimesta, he soittavat ylilääkäreille ympäri maata, he yrittävät saada maksusitoumuksia potilaan hoitamiseksi jne. Tämä maksusitoumusmenettely on osoittautunut kiistattomasti vaivalloiseksi ja jäykistänyt tarkoituksenmukaista, tarpeellista potilaiden hoitoa. Tätä koskevaan eduskuntakyselyyn hallitus vastasi keväällä, että lainsäädäntö ei velvoita kuntia ryhtymään tällaisiin menettelyihin. Sen sijaan nyt käsiteltävä laki sisältää yksiselitteisesti tämän asian tässä pykälässä. Mielestämme lakiin ei missään tapauksessa tulisi sisällyttää tällaista ehdotonta määräystä, vaan korvauskysymykset tulisi järjestää alemman asteen sopimusten ja säädösten perusteella.

Mitä tulee yliopistosairaaloitten asemaan, ehkä siitä on syytä ottaa esille se, että sekä HYKSin että kaikkien muiden yliopistollisten keskussairaaloiden edustajat esittivät valiokunnassa vakuuttavaa tietoa siitä, kuinka lääkärikoulutuksen ja lääketieteellisen tutkimustoiminnan aiheuttamat lisäkustannukset näille sairaaloille ovat huomattavasti suuremmat kuin 12 prosenttia. Minimivaatimuksina nämä sairaalat ovat oikeutetusti esittäneet 15:tä prosenttia, ja tämähän on asia, josta valiokunnassa keskusteltiin loppuun saakka.

Ehkä yliopistosairaalaista vielä, tästä HYKS-laista. HYKSin aseman järjestäminen on ollut eräs koko lakiuudistuksen suurista ongelmista. Hallituksen esitys merkitsee siis ratkaisua, kuten sanoin, jossa Uudenmaan läänin kunnat ovat jäseninä kahdessa sairaanhoitopiirissä, joiden välisestä suunnitteluvastuusta ei tarkemmin määrätä. Ottamatta kantaa tähän ratkaisuun totean vain, että on varsin outoa, että sekä HYKSin että

Helsingin kaupungin piirissä aina valiokunnan viimeiseen kokoukseen asti esitettiin varsin voimakkaita mielipiteitä koko tätä peruseriaatetta vastaan.

Viimeisenä kohtana haluaisin todeta sen, että kun sairaalahallinto nyt uudistuksen jälkeen muodostaa maakunnissa entistä vahvemman ja voimakkaamman yksikön ja kun uudistus merkitsee lisähuomion kiinnittämistä muodostettaviin sairaanhoitopiireihin, tämä voi johtaa helposti julkisten voimavarojen jaossa sairaalalaitoksen suosimiseen. Ellei tätä jyrkästi ja voimakkaasti vastusteta, uudistus voi merkitä terveydenhuoltomme tasapainon siirtymistä sairaalakeskeisempään suuntaan. Itse asiassa eräät asiantuntijat ovat suoraan esittäneet, että seuraavassa vaiheessa pitäisi terveyskeskukset liittää myös sairaanhoitopiiriin hallinnollisesti. Olisi kuitenkin erittäin tärkeää, että uudistuksesta huolimatta kansanterveystyön ja perusterveydenhuollon voimakasta kehittämistä jatketaan. Tämänhetkiset terveyskeskusten ongelmat vaativatkin erityisen suurta huomiota.

Lopuksi, arvoisa puhemies, jotta sinänsä tarpeellinen uudistus voitaisiin toteuttaa mahdollisimman hyvin, tulisi edellä esitettyjen näkökohtien pohjalta lakiin tehdä tarpeelliset muutokset. Tästä sisältöön eräisiin kohtiin kohdistuvasta aika voimakkaastakin kritiikistä huolimatta on huomattava, että useat asiantuntijat olivat sitä mieltä, mihin mielelläni yhdyin, että uudistus joka tapauksessa on syytä nyt toteuttaa.

Kuten on tuotu esille, sairaaloiden muodollista hallintoa koskeva uudistus on tarpeen saada ratkaisuun, jotta tätä koskevista keskusteluista mahdollisimman pian päästään sairaalalaitoksen sisällölliseen ja toiminnalliseen kehittämiseen. Sairaaloissa tarvitaan hallinnon lisäksi mahdollisimman paljon pätevää ja nykyaikaista johtamista ja toiminnan sisällöllistä kehittämistä. Tähän työhön tulisi kiireesti ryhtyä, koska sairaalalaitoksen ongelmat ovat kaikkien tiedossa, ja ne eivät suinkaan sinänsä tällä lailla parane, vaan nimenomaan sairaalalaitoksen sisällöllisellä kehittämisellä. Tämän vuoksi olisi ollut hyvä, mikäli lakiin olisi myös voitu sisällyttää selvät pykälät esimerkiksi sairaaloiden omaa toimintaa koskevasta toimintatutkimuksesta sekä henkilökunnan täydennyskoulutuksesta.

Erityisesti haluaisin lopuksi vielä korostaa,

että tämä kanta siitä, että uudistus nyt päätetään, ei merkitse, että uudistuksen voimaantulo toteutettaisiin hallituksen esittämissä kovin kiireellisessä aikataulussa. Hyvin monet terveydenhuollon tahot, kuten jälleen kaikki kuntien keskusjärjestöt, esittivät, että voimaantulo tulisi seuraavan kunnallisvaalikauden alkuun eli 1.1.1993. Tässäkin hallitus ja valiokunnan hallituspuolueiden jäsenet olivat varsin tyyliä laajasti esille tulleen kentän vaatimukselle.

Ed. Laurila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En voi olla oikaisematta ed. Puskan vääriä väitteitä siitä, että Uudenmaan kunnat ja Helsingin kaupunki voisivat olla tämän lain voimaantulon jälkeen jäsenenä kahdessa erikoissairaanhoidon sairaanhoitopiirissä. Näinhän ei suinkaan ole. Edustuksellinen demokratia toteutuu myös Uudenmaan kuntien ja Helsingin kaupungin kuntien osalta vain yhden sairaanhoitopiiriin jäsenyyden välityksellä. Se että nämä kaksi sairaanhoitopiiriä yhdessä joutuvat vastamaan Helsingin yliopistollisen keskussairaalan toiminnasta, on aivan toisenlainen asia kuin kunnan kaksinkertainen demokraattinen jäsenyys kahdessa sairaanhoitopiirissä.

Toteaisin myös, että kaikilla muilla maan sairaanhoitopiireillä tulee myös olemaan mahdollisuus tämän lain jälkeen pitää yllä kahden sairaanhoitopiiriin yhteistä sairaalaa, ja siitä on tavallaan kysymys myös HYKSin kohdalla.

Mitä muuten HYKSä koskevaan erityislainsäädäntöön tulee, niin totean, että Helsingin yliopistollisella keskussairaallalla on erikoissairaanhoidon erityistason tehtäviä, joita maassa ei millään muulla sairaalalla ole.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puskalle haluaisin todeta tästä kaksoisjäsenyyttä koskevasta asiasta, että se on minusta todellakin elävälle elämälle vierasta byrokratiaa. Minä en ollenkaan ymmärrä, että siitä saavutettaisiin jotain etua tai hyötyä. Mielestäni todellakin pitää lähteä siitä, että kunnat ovat jäsenenä vain yhdessä sairaanhoitopiirissä, mutta sen sijaan pitää olla mahdollisuus käyttää muiden sairaanhoitopiirien sairaaloita ja tämä tehdä mahdollisimman joustavaksi. Byrokratiaa, joka siihen liittyy, pitäisi purkaa, ja se ei

kaksoisjäsenyydellä ollenkaan ratkea. Minä en näe mitään etuja siitä, että kunnat olisivat jäsenenä kahdessa eri sairaanhoitopiirissä.

Esimerkiksi Kainuussa on jo vuoden 1981 alusta toteutettu tämän lain tarkoittamaa ja vielä pitemmälle menevää uudistusta, ja yksi kunta on saanut siellä käyttää vapaasti toisen kuntainliiton alueella olevaa sairaalaa. Siitä on sovittu ilman sen suurempia riitoja. Varmasti voidaan näin sopia kaikkien muidenkin kuntien osalta, jotka sijaitsevat esimerkiksi kahden sairaanhoitopiirin rajalla, jotta potilaat voisivat saada mahdollisimman joustavasti heille kuuluvan hoidon.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn pitkälti ed. Kempaisen mielipiteeseen kuulumisesta kahteen sairaanhoitopiiriin. Miten sellaisessa tilanteessa sitten olisi ollut mahdollista esimerkiksi kunnan äänimäärä järjestää. Tämä olisi ollut melkoinen ongelma. Olisiko sitten yhdelle kunnalle pitänyt antaa kaksinkertainen äänimäärä vai jakaa äänimääriä eri sairaanhoitopiireissä? Tämän tyyppisiä ongelmia valiokunnassa tuli esille.

Ed. Puska puhui tämän lain kiireellisyydestä ja siitä, että sitä pitäisi nyt jarrutella ja myös sen voimaantuloa, koska ongelmia on paljon. Maassamme on nyt syntynyt jo paljon vapaaehtoisesti sairaanhoitopiirejä, ja suurimmassa osassa maata nämä ongelmat on haluttu jo vapaaehtoisesti ratkoa. Ne on pystytty ratkaisemaan, eli valmius tämän lain voimaantuloon on pitkälti jo olemassa. Ed. Puska oli huolissaan sairaanhoitopiiriin keskushallinnon voimakkaasta roolista tulevaisuudessa ja siitä, miten sitten muitten alueitten kuin keskushallinnon toiminta kehittyisi. Yhdyn tähän epäilykseen siitä, että vaara on olemassa, että keskushallinto ja se sairaala, jossa keskushallinto sijaitsee, voi liian pitkälle mielipiteensä tuoda esille. Mutta laissahan sanotaankin, että kutakin sairaalaa varten pitää olla johtokunta, ja Etelä-Karjalan sairaanhoitopiirissä tämä ongelma on tiedostettu ja koettu, että joka sairaalassa pitää olla oma johtokuntansa, joka sisäisestä hallinnosta päättää.

Mutta toisaalta meidän ei pitäisi olla liian skeptisiä keskushallinnon suhteen. Kyllähän sen pitää kokea vastuunsa koko sairaanhoitopiiriin erikoissairaanhoidon kehittämistä, myös terveystieteiden toiminnan kehittämi-

sestä. Sairaanhoidopiirijattelu tuo mahdollisuuden esimerkiksi keskussairaalalle, sen erikoisaloille, huolehtia oman erikoisalansa hoidosta koko sairaanhoidopiirissä. Eli keskuks-hallinnon pitää sairaanhoidopiirissä tuoda oma tietotaitonsa koko sairaanhoidopiiriin käyttöön.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laurila on osittain aivan oikeassa, että sama kunta ei voi kuulua kahteen sairaanhoidopiiriin kuntainliittoon. Ed. Puska tarkoittikin tässä, että kunta kuuluu sairaanhoidopiiriin kuntainliittoon ja Helsingin yliopistollisen keskussairaalan kuntainliittoon eli kaksoisjäsenyys toteutuu tällä tavoin. Käytämme ehkä eri nimityksiä, mutta käytännössä ne tarkoittavat aivan samaa. En näe siinä olennaista eroa.

Mitä tulee ed. Kemppaisen arvioon siitä, että kaksoisjäsenyydestä ei ole mitään hyötyä, niin on muistettava, että ne kunnat, jotka saavat palveluja toisesta sairaanhoidopiiristä, eivät voi vaikuttaa tämän sairaanhoidopiiriin kehittämistyöhön. Ne joutuvat tavallaan olemaan sairaanhoidopiiriin hallinnon armoilla. Tätä me nimenomaan vastustamme. Haluamme, että yksittäisellä jäsenkunnalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa myös toiminnan sisältöön ja kehittämiseen, jos näitä palveluja kerran käytetään.

Ed. Puska (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En oikein ymmärrä, mitä ed. Laurila tarkoitti. Tämä lakipakettihan sisältää sen, että Uudenmaan läänissä on Helsingin sairaanhoidopiiri ja muiden Uudenmaan kuntien sairaanhoidopiiri. Tämän lisäksi on laki Helsingin yliopistollisesta keskussairaala, joka kattaa Uudenmaan alueen. Jokainen Uudenmaan läänin kunta kuuluu täytenä jäsenenä molempiin, omaan sairaanhoidopiiriinsä ja HYKS-piiriin.

Mitä tulee ed. Kemppaisen kysymykseen kaksoisjäsenyydestä tai sivujäsenyydestä, niin siitä todella paljon keskusteltiin, mikä sen lisähyöty on. Totean kuitenkin jatkona vielä sille, mitä ed. Huuhtanen sanoi, että kaikki kunnat yksimielisesti totesivat, että näin olisi parempi. Tämä on myös vallitseva käytäntö. Kuntien keskusjärjestöt sitä vaativat. Siihen liittyy selviä etuja. Kuinka hyvin ne voidaan sopimusmenettelyllä korjata, sen aika näyt-

tää. Minäkin uskon ja toivon, että sopimusmenettelyllä voitaisiin aika pitkälle näin päättää.

Joka tapauksessa varsinainen pointtini on se, että tätä asiaa vaadittiin kentältä yksimielisesti ja laajasti eikä kukaan voinut osoittaa, mitä haittoja siinä on. On huomautettava ed. Mönkäreelle, että meidän esityksemme, joka on siis kuntien keskusjärjestön esitys, ei sisällä sitä, että mikään näistä kunnista käyttäisi muita kuntia enempää valtaa. Se esitys on näin rakennettu. Kun tosiaan mitään varsinaista haittaa ei voitu osoittaa, olisi parasta mielestämme kaksoisjäsenyys toteuttaa.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Mönkäre on samoin kuin ed. Kemppaisen puheenvuorojen johdosta haluaisin tuoda sen näkökohdan esille, että totta kai kunta, joka käyttää sairaalalaitoksen palveluja, haluaa myös olla mukana vaikuttamassa päätöksiin, siis mukana sairaalalaitoksen hallinnossa. Siinä mielessä ymmärrän hyvin edustajien Mönkäre ja Kemppainen puheenvuorot, että he kumpikin taustaltaan ovat lääkäreitä eivätkä ilmeisesti koe kunnan vaikuttamismahdollisuutta niin tärkeäksi.

Ei riitä, että kunta voi olla laskun maksajana ostamassa palveluita sopimusperiaatteella, vaan toki kunnan pitää voida olla päättämässä laitoksen hallinnossa ja vaikuttamassa niihin ratkaisuihin, joita tehdään ja joitten maksajaksi kunta käytännössä joutuu. Siinä mielessä todella on valitettavaa, että se periaate ei saanut talousvaliokunnassa riittävästi kannatusta, että sen joka palveluja käyttää, pitää myös voida olla päättämässä.

Ed. Mattila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajien Mönkäre ja Kemppainen puheenvuorojen johdosta minäkin haluaisin puuttua kaksoisjäsenyyteen oletikin, kun olen alueelta, missä kaksoisjäsenyys koetaan aivan välttämättömäksi ja tarpeelliseksi.

Koko erikoissairaanhoitolain valmistelun aikana kotiseudullani kunnallisjohtoa on työllistänyt enemmän kuin on kohtuullista hakea sellaista ratkaisua, missä voitaisiin mahdollisimman joustavasti käyttää kahden sairaanhoidopiiriin palveluja hyväksi. Niin kunnat kuin kuntien keskusjärjestöt, kuten

täällä on todettu, ovat nähneet, että tähän löytyy mahdollisuus ilman, että mikään kunta saa ylivaltaa itselleen.

Vielä haluaisin todeta, että huhtikuussa 1987 on valtioneuvoston päätöksellä perustettu mm. Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri, johon kotiseutuni kunnat ovat liittyneet mukaan. Sen ohella kotiseutuni kunnat Oulun läänin eteläosassa kuuluvat valtioneuvoston päätöksellä Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiiriin. Kyllä tässä on siis ihan selvästi hyväksytty valtioneuvoston piirissä kaksoisjäsenyys. Meillä on käytännön kokemus, että toiminta pelaa hyvin. Ei ole mitään ongelmia. Miksi me sitten unohdamme potilaan ja ihmisen tarvitsemat palvelut? Kyllä tätä asiakokonaisuutta täytyisi pystyä joustavammin lähestymään, ja toivon, että vielä asian käsittelyn tässä vaiheessa voitaisiin antaa arvo kunnallisille ja maakunnallisillekin näkemyksille.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen vähän samaa mieltä ed. Puskan kanssa siitä, että HYKS-laki on kyllä tavallaan erikoissairaanhoitolain hengen vastainen tai ei aivan seuraa sitä, koska erikoissairaanhoitolaissa sairaanhoitopiireillä on väestövastuu alueidensa erikoissairaanhoidosta, mutta Helsingin yliopistollisella keskussairaalalla sitä ei ole. Tällaisessa tilanteessa alueellinen koordinaatio ja yhteistyö olisi selkeästi järjestettävä, mikä lakiluonnoksessa on jätetty myöhemmin ratkaistavaksi ja lähinnä sairaanhoitopiiriin ja valtionhallinnon päätettäväksi. Kysymykseksi jääkin, voiko vakaan toiminnan kannalta tämä olla hyvä ratkaisu ja mikä tulevaisuudessa tulee olemaan HYKSin asema.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Se, että kunnat ja kuntien keskusjärjestöt vaativat kaksoisjäsenyyttä, ei minusta johdu suinkaan siitä, että tämä olisi potilaan hoidon kannalta paras järjestely. Jokaisen sairaanhoitopiiriin kuntainliiton muodostavat kunnat ja siellä olevat päättäjät, ja voisi kuvitella, että kuntainliiton jäsenkunnat osaavat asian hoitaa yhtä hyvin kuin jostakin toisesta sairaanhoitopiiristä koitoisin olevat kunnat edustajat. Minun päähäni yksinkertaisesti ei mahdu, että kaksoisjäsenyydellä saavutettaisiin jotain etua, muuta kuin että halutaan olla hallinnossa mukana.

Hoidon järjestämisen, päätöksenteon kannalta kaksoisjäsenyydessä ei ole mitään mieltä. Siitä tulee aina hallinnollista ristiriitaa. Minun mielestäni Kalajokilaakson ja Pohjois-Pohjanmaan osalta olisi paljon onnellisempi ratkaisu, että kunnat olisivat jäsenenä vain yhdessä kuntainliitossa luottaen siihen, että naapurikunnan päättäjät osaavat omassa kuntainliitossaan hoitaa asiat yhtä hyvin kuin oman kunnan päättäjät. Hallinto olisi silloin paljon helpompi ja yksinkertaisempi hoitaa. Mutta niin kuin sanoin, potilaiden hoitoon saamisen kannalta se byrokratia, että pitää olla sairaanhoitopiirin lupa, on sellainen kohta, jota pitäisi yrittää täällä vielä oikaista. Siinä menettelyssä ei ole mitään järkeä.

Ed. Mönkäre (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ymmärrän oikeastaan aivan hyvin edustajien Huuhtanen, Anttila ja Mattila huolen kaksoisjäsenyydestä, mutta itse ajattelen kuitenkin niin, että sairaanhoitopiirit lähtevät kuitenkin aika paljon samanlaisista tavoitteista tuottaessaan erikoissairaanhoidon palveluja. Ei eri sairaanhoitopiireillä niin kovin erilaiset intressit erityisesti ainakaan siinä asiassa, johon täällä on viitattu, eli potilaiden hoidossa voi olla, vaan ne pyrkivät tuottamaan parasta mahdollista erikoissairaanhoitoa kaikille tarvitsijoille.

Kunnat eivät ole tässä asiassa pelkästään maksajia, vaan palvelujen käyttäjiä. Usein kiistanalaisissa kysymyksissä juuri on kysymys vierekkäisistä kunnista ja muutaman kilometrin välimatkoista. Miten kahden vierekkäisen kunnan toiminnat eri sairaanhoitopiireissä voisivat niin erityisesti poiketa toisistaan silloin, kun hallintoa muodostetaan?

Tässä esityksessä kunnalla on mahdollisuus valtioneuvostolta saada lupa palvelujen ostamiseen siitä sairaanhoitopiiristä, josta se haluaa ne ostaa. Meidän on ollut tähän tyytyminen ja niihin vakuutteluihin, että tämä todella kunnalle turvaa mahdollisuuden saada palveluja sieltä, mistä haluaa. Itse olen todellakin vakuuttunut siitä, että eri sairaanhoitopiirit haluavat tuottaa ihan yhtä hyviä palveluja.

Ed. Huuhtanen: Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva esitys erikoissairaanhoitolaiksi ja laiksi erikoissairaanhoitolain voi-

maanpanosta on syntynyt pitkän valmistelutyön tuloksena. Sen sijaan laki Helsingin yliopistollisesta keskussairaalarasta on varsin lyhytaikaisen valmistelun tulos.

Valtioneuvosto asetti vuonna 1964 komitean valmistelemaan lakiuudistusta erikoissairaanhoidon hallintoa varten. Aikaa on siis kulunut 25 vuotta, ja matkan varrella asialla on ollut monia vaiheita. Mielenterveystyö jää tämän lainsäädännön ulkopuolelle, eikä hallituksen tarkoitus saattaa mielenterveystyötä käsittelevä laki samanaikaisesti näiden lakien kanssa voimaan ole toteutunut.

Nyt käsittelyssä olevia lakeja on pidettävä tarpeellisina erikoissairaanhoidon palveluja kehiteltäessä. Tarkoitus on yksinkertaistaa hallintoa ja yrittää hillitä sairaanhoitokulujen nopeaa kasvamista. Ensimmäiseksi tulee asettaa tavoite lisääntyvien ja aikaisempaa joustavampien palvelujen tuottamisesta.

Oppositiossa olemme tukeneet hallituksen esitystä sen päälinjoilta. Talousvaliokunta on kuitenkin mietinnössään tehnyt poikkeuksellisen runsaasti muutoksia hallituksen esitykseen aivan kuten arvostettu valiokunnan puheenjohtajamme esitti. Siitä huolimatta keskustalta on mietinnössä vastalause, joka sisältää monia tärkeitä kohtia enemmistön kannasta poiketen. Niistä myöhemmin.

Valiokunnan kannanotossa haluan kiinnittää huomiota talousvaliokunnan lausumaan, että lainsäädännön uudistamisen yhteydessä tulee käyttää hyväksi niitä mahdollisuuksia toimintojen yhdistämiseen ja yhtenäistämiseen, joita kunnalle asetettu vastuu erikoissairaanhoidon järjestämisestä yhdistettynä kunnan vastuuseen kansanterveystyön ja sosiaalitoimen järjestämisestä antaa. Samaan kokonaisuuteen on liitettävä myös ympäristöterveydenhuollon kehittäminen.

Toivon, että kehitys kulkee aikaisempaa yhtenäisempään suuntaan erikoissairaanhoidon ja kansanterveystyön osalta. Tätä tukee talousvaliokunnan hallituksen esityksestä poikkeava mietintö lain 10 §:ssä, jossa edellytetään sairaanhoitopiirin kuntainliiton antavan alueensa terveyskeskuksille niiden tarvitsemia sellaisia erikoissairaanhoidon palveluja, joita terveyskeskuksen ei ole tarkoituksenmukaista tuottaa, sekä vastaavan terveyskeskuksen tuottamien laboratorio- ja röntgenpalvelujen, lääkinnällisen kuntoutuksen sekä muiden vastaavien erityispalvelujen kehittämisen ohjauksesta ja laadun valvonnas-

ta. Mietintö on sairaanhoitopiiriä velvoittava ja panee sairaalalaitoksen arvioimaan uudelleen toimintapolitiikkansa käsittääkseni kokonaisuutena parhaiten palvelleen.

Käytännön työtä jäytännyt epäkohta, potilaan hoitoa koskevien tietojen siirtämisen vaikeus sairaalasta toiseen, sai valiokunnan käsittelyssä järkevän muodon. 33 §:n 4 momentti sai lisäyksen, jossa todetaan, että asiakirjat voidaan potilaan tutkimuksen tai hoidon järjestämiseksi siirtää tai antaa lainaksi toiselle sairaalalle tai muulle toimintayksikölle. Tässä on asetettu kirkko keskelle kylää potilaan oikeusturvaa kehitettäessä tarkoituksenmukaisella tavalla yhdistämällä potilaan tietosuoja ja hänen hoitamisekseen välttämättömien tietojen käyttäminen joustavasti. Lisäksi on muistettava, että asiapapereita käsittelevät salassapitovelvollisuuden alaiset henkilöt.

Vaikka keskustan eduskuntaryhmä voikin tukea hallituksen esitystä pääosiltaan erityisesti siinä muodossa kuin se on mietinnössä, on meillä oleellisia näkemyseroja muutamissa asioissa. Olemme lähteneet tiukasti palvelujen kehittämisen tielle laadullisessa ja määrällisessä mielessä sekä edellyttämme, että palvelut tulee antaa joustavasti. Erityisesti haluamme, etteivät jo hyväksi koetut käytännöt saisi vaarantua. Ed. Puskan tavoin totean, että lakiehdotus tulee vaikuttamaan lukuisiin kuntiin, jotka ovat tottuneet käyttämään kahden keskussairaalapiirin palveluita tai sellaisten aluesairaaloiden palveluita, jotka palvelevat kahden piirin alueella olevia kuntia. Esitys lähtee siitä, että kunta voi kuulua vain yhteen sairaanhoitopiiriin. Toisen piirin alueella olevien sairaaloiden käytöstä voi tehdä vain sopimuksia ja luonnollisesti niiden ehdoilla.

Aivan puhtaaksi viljellyksi byrokratian kukkaseksi asia ei kuitenkaan jäänyt, sillä talousvaliokunta esittää mietinnössään muutosta hallituksen esitykseen. Muutosehdotuksen mukaan yksittäinen kunta voi myös tehdä suoraan valtioneuvostolle esityksiä yhteistyösopimuksen laatimisesta toisen piirin kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön jäykää kantaa, että hallinnollisesti kuntien kaksioisjäsenyyttä ei voida hyväksyä, on pidettävä outona erityisesti siksi, että hallinnoinnista pitkälle vastaavien kuntien kaikki etujärjestöt pitävät kaksioisjäsenyyttä perusteltuna. Lisäksi Uudenmaan läänissä kaksioisjäsenyys

hyväksytään, sillä sama kunta on sekä jomankumman sairaanhoitopiirin jäsen että Helsingin yliopistollisen keskussairaalan kuntainliiton jäsen. Epäjohtomukaisuus on siis ilmeinen. Yhteenvetona voi todeta, että potilaalle nykyisin annettavat joustavat ja tarkoituksenmukaiset palvelut vaarannetaan hallinnon ennakkoluulojen takia.

Valiokunnan mietinnössä todetaan: "Valiokunta pitää tärkeänä, että seurataan valtion yliopistollisen sairaalan käyttömenosta maksaman osuuden riittävyttä, jotta tiedetään, korvaako se kuntainliitolle ylimääräisestä toiminnasta aiheutuvat menot." Tätä osaa mietinnöstä voi pitää valiokunnan enemmistön voimattomuuden osoituksena ilmeisesti valtiovarainministeriön edessä. Kaikkien yliopistollisten keskussairaaloiden edustajat esittivät valiokunnassa vakuuttavaa tietoa siitä, kuinka lääkärikoulutuksen ja lääketieteellisen tutkimustoiminnan aiheuttamat lisäkustannukset näille sairaaloille ovat huomattavasti suuremmat kuin mietinnön ja hallituksen esityksen mukaiset 12 prosenttia. Mainittakoon, että valiokunnan enemmistö oli vielä ensimmäisen käsittelyn aikana valmis esittämään 13 prosentin maksuosuutta mutta toisessa käsittelyssä hallituspuolueiden kanta oli muuttunut. Minimivaatimuksena sairaaloiden asiantuntijajäsenet esittivät oikeutetusti 15 prosenttia, johon myös keskustan eduskuntaryhmä yhtyy.

Kunnalliset keskusjärjestöt esittivät kuntien maksuosuuksien järjestämiseksi, että 11 luvun yksityiskohtaiset määräykset poistetaisiin laista ja laissa säädettäisiin vain maksuosuuksien yleisperusteista. Kunnallisten keskusjärjestöjen mielestä nykyaika edellyttää enemmän puitteyyppejä määräyksiä. Kunnallisen itsehallinnon kehittämiseen näyttää olevan jatkuvasti hallituksen piirissä ennakkoluuloja, kun puheista pitäisi siirtyä tekoihin. Näemme tärkeänä huomioida sairaaloiden sijainti maksuosuuksia määriteltäessä, sillä ns. sijaintikuntaetu on huomattava kunnallistaloudellisessa mielessä. Sijaintikuntaedun korvaamisen muoto ja määrä tulee olla sairaanhoitopiirin itsensä ratkaistavissa.

Lakiesityksestä Helsingin yliopistollisesta keskussairaalaista vain yksi näkökohta. Hallituksen esityksestä eduskunnalle erikoissairaanhoidolaiksi ja laiksi erikoissairaanhoidolain voimaannaposta poikkeaa laissa Helsin-

gin yliopistollisesta keskussairaalaista liittovaltuuston jäsenmäärän jakautuminen eri kuntien kesken. Lain 4 §:ssä todetaan, että jäsenten äänimäärä liittovaltuustossa määräytyy erikoissairaanhoidolain 17 §:n mukaisesti. Äänien enimmäismäärää koskevaa rajoitusta ei kuitenkaan sovelleta. Ei olekaan vaikea arvata, että yleislinjasta poikkeava esitys lähtee Helsingin kaupungin intresseistä ja ilmeisesti vaatimuksista. Emme voi hyväksyä mihinkään tosiasiaan perustumatonta poikkeusta.

Lakipaketti ei keskustan eduskuntaryhmän mielestä ole kaikilta osin onnistunut, mutta kokonaisuus puoltaa lain hyväksymistä. Toisaalta on huomattava, että noin puolet sairaanhoitopiireistä on jo muodostettu vapaaehtoisuuden pohjalta. Se osoittaa lain tarpeellisuuden. Toivoo sopii, että sairaalalaitos kehittyy ennen kaikkea toiminnan sisällön puolelta ja että eräät lakipaketin epäkohdat eivät ole hallinnon puolelta ratkaistava este toiminnalliselle kehitykselle.

Ed. Anttila: Arvoisa rouva puhemies! Edellisissä puheenvuoroissa on jo käsitelty talousvaliokunnan mietintöä. Itse haluan kiinnittää huomiota muutamaan epäkohtaan. On aivan totta, että uudistusta on valmisteltu yli 20 vuotta. Sitä on lähinnä ministeriön virkamieshallinnon taholta hyvin voimakkaasti viety eteenpäin. Samoin keskussairaalat ovat olleet uudistuksen toteuttamisessa erittäin aktiivisia. Oman alueeni keskussairaala ainakin on jopa asettanut aikanaan, runsaat kaksi vuotta sitten, työryhmän, jossa valmistellaan sairaanhoitopiirin muodostamista Kanta-Hämeeseen. Sairanhoitopiirijärjestelmää ovat voimakkaimmin vastustaneet aluesairaalat, jotka aivan oikeutetusti kokevat tässä prosessissa tietyllä tavalla jäävänsä jalkoihin. Aluesairaaloiden itsenäinen asemahan loppuu uudistuksen tulua hyväksytyksi.

Puheenvuoroissa on myös todettu se, että vapaaehtoisia piirejä on jo perustettu, ja se on aivan totta sekin. On piirejä, jotka tosiaan ovat ns. sairaanhoitopiirejä, ja on myös piirejä, joihin alueella olevat aluesairaalat eivät ole liittyneet. Siinä mielessä olisin todella toivonut, että vapaaehtoisin voimin perustettujen piirien toiminnasta olisi hankittu kokemuksia vähän enemmän, ennen kuin lähdetään tekemään tämän tyyppistä lainsä-

däntöä. En ymmärrä, mikä kiire on niin, ettei voida rauhassa odottaa kokemuksia, kun kerran maassa on jo toiminnassa sairaanhoitopiirejä. Näin saatavat kokemukset olisi voitu aikanaan, mikäli lainsäädäntöä olisi tarvittu, ottaa sitä säädettäessä huomioon, koska tiedän, että lain muuttaminen on huomattavasti vaikeampaa kuin uuden lainsäädännön aikaansaaminen.

Käytännössä tapahtuu sillä tavalla, että keskussairaalapiirin alueella muodostetaan yksi liittovaltuusto ja liittohallitus, joille siirtyy muilta sairaaloilta, myös keskussairaaloilta, taloudellinen päätösvalta, valta päättää suunnitelmista jne. Ajan oloon, kun tiedämme myös sen, että henkilökuntatilanne terveydenhuollossa on tänä päivänä jo erittäin vaikea pääkaupunkiseudulla eikä se ole kovin hyvä muuallakaan Suomessa, henkilökuntatilanteen vaikeutuessa ja määrärahojen ollessa niukat lopputuloksena tästä tulee olemaan se, että niukkenevat resurssit sairaanhoitopiirin sisällä aivan ymmärrettävästi ohjataan keskussairaalan kehittämiseen, koska sitä pidetään tärkeänä, ja totta kai tärkeähän sen onkin. Keskussairaalan kehittäminen tässä tilanteessa tulee tapahtumaan ennen pitkää aluesairaaloiden ja muiden alemman asteisten sairaaloiden kustannuksella. Sitä taustaa vasten ymmärrän täysin aluesairaaloiden vastustavan tätä uudistusta.

Olen itsekin mukana oman alueeni Lounais-Hämeen aluesairaalan hallinnossa ja tiedän varsin hyvin, että uudistuksen toteutusta lähimpien kahden vuoden aikana tullaan käynnistämään keskustelu synnytysosaston siirtämiseksi Lounais-Hämeen aluesairaalaan, keskussairaalaan, lasten osaston siirtämiseksi keskussairaalaan, ja mahdollisesti muitakin toimintoja uhkaa siirtäminen. Samaan aikaan vanhusväestön osuus meillä erittäin voimakkaasti lisääntyy, koska ihmisten elinikä on pidentynyt.

Vaarana kaiken kaikkiaan uudistuksella on se, että tänä päivänä lähellä ihmistä olevat erikoissairaanhoidon palvelut uudistuksen myötä vähitellen asteittain siirtyvät keskussairaalaan ja aluesairaaloita ja muita sairaaloita tullaan vähitellen muuttamaan vanhusten huollon hoitoyksiköiksi. Itse näen kehityssuunnan valitettavasti tällaisena. Siinä mielessä tulen pitkään harkitsemaan koko uudistuksen hylkäysesityksen tekemistä täällä. Mitä varten me tarvitsemme pakollista

lainsäädäntöä, jos kerran vapaaehtoisesti maahamme on pystytty luomaan jo iso joukko piirejä? Miksi me emme luota siihen, että myös muille alueille vapaaehtoisten neuvottelujen jälkeen piirijärjestelmä toteutuu? Silloin kun se toteutuisi vapaaehtoisista tietä, siinä voitaisiin ottaa myös alueellisesti järkevät ja tärkeät näkökohdat huomioon. Minkä takia lainsäätäjän täytyy tulla pakottamaan kuntia ja määräämään niille, miten niiden pitää toimia?

Lopuksi, rouva puhemies, haluan kiinnittää huomiota siihen, että — muistaakseni myös kansanedustaja Pekka Puska tästä asiasta täällä jo puhuikin — uudistuksella keskitetään rahavirrat sairaanhoitopiirin hallintoon. Valtionosuudet tulevat sinne, palkanmaksut ja monet muut tapahtumat tapahtuvat sieltä, eli aluepoliittisesti tarkasteltuna tällä vahvistetaan maakuntakeskusta periferian, ympäristöalueiden, kustannuksella. Tämä ei ole aluepoliittisesti nähdäkseni kovin tarkoituksenmukaista toimintaa, vaikkakin se on maakuntaitsehallinnon tyyppistä toimintaa, mutta lopputulos tulee olemaan se, että rahavirrat ovat keskussairaalan sairaanhoitopiirin paikkakunnalla, joka useimmiten on läänin tai alueen maakuntakeskus.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Anttilan puheenvuoron siihen osaan, kun hän viittasi niukkeneviin resursseihin: On tietysti kauhean vaikea ennustaa, kun on näin suuresta lakikokonaisuudesta kysymys, miten tässä käy. Lain henki on ja sen tarkoitus ollut kuitenkin, että kun päällekkäiset toiminnot poistuvat, samalla toiminnot tehostuvat ja taloudellisuus myös tehostuu.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On aivan totta, että uudistusta on perusteltu sillä, että päällekkäiset toiminnot poistuvat. Mielestäni se ei ole päällekkäistä toimintaa, jos potilaita hoidetaan kirurgisella osastolla aluesairaalaan ja samaan aikaan heitä hoidetaan keskussairaalaan. Molemmissa tarvitaan näitä palveluja. Uudistus vain käytännössä tekee sen, koska resurssit vähenevät, että palvelut siirtyvätkin aluesairaalaan keskussairaalaan. Minä en pidä tätä päällekkäisyyden poistamisena vaan valitettavana sikäli, että se vie ihmisiltä palvelut kauemmaksi.

Ed. Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Eduskunnan käsiteltävänä olevalla erikoissairaanhoitolaila kootaan yhteen sekavaksi havaittua sairaalahallintoa. Tämä lakihan on jo käytännössä hyvin pitkälle toteutunut vapaaehtoista tietä, joten pääosin laki vahvistaa sen, mikä on jo maassa käytäntö. Tämä periaate, hallinnon yhtenäistäminen ei kuitenkaan saisi merkitä sitä, että potilaiden mahdollisuuksia palveluiden saamiseen nykyisestä rajoitetaan tai heikennetään. Minunkin on pakko puheenvuorossani puuttua niihin kohtiin, jotka mielestäni hallituksen esittämässä lakiehdotuksessa, joka on nyt erityisvaliokuntakäsittelyn käynyt läpi, niin kuin muutkin edellä puheenvuoroja käyttäneet ovat arvelleet, heikentävät potilaiden palveluksia. Tässä suhteessa erikoissairaanhoitolaila näyttää olevan sellainen seuraus, että se huonontaa laajojen potilasryhmien hoitoa.

Täällä on tuotu jo esille aika monessa puheenvuorossa lain keskeinen ongelma. Sehan koskee niitä kuntia, jotka ovat tottuneet käyttämään kahden keskussairaalapiirin palveluita. Tällä hetkellähän tällaisilla raja-alueiden kunnilla on mahdollisuus olla jäsenenä kahdessa keskussairaalapiirissä. Kun uusi laki tulee voimaan, tällaista mahdollisuutta ei enää ole, koska esityksen mukaan kunta voi kuulua vain yhteen keskussairaalapiiriin.

Mihin kunta aina kuuluu, siitähän päättää valtioneuvosto. Sopimusmenettely, jonka valiokunta on sorvannut, on tietysti pehmennys hallituksen esitykseen ja sellaisenaan tietysti parempi kuin hallituksen alkuperäinen esitys. Sopimus on kuitenkin eri asia kuin olla jonkin sairaanhoitopiirin täysjäsen. Minä en puutu nyt siihen puoleen, johon ed. Anttila eräässä puheenvuorossaan puuttui, mitä merkitystä sillä on asianomaisen kunnan kannalta ja miten kunta voi osallistua sairaanhoitopiirin kehittämiseen, vaan puutun ainoastaan siihen, miltä tämä ehkä tuntuu potilaiden kannalta.

Merkilliseltä oikeastaan tuntuu, että tämän lain käsittelyssä kunnalliset keskusjärjestöt ovat esiintyneet ymmärtääkseni hyvin tomerasti ja yksimielisesti. Ne ovat yksituumaisesti esittäneet, että kaksoisjäsenyysmalli otettaisiin myös uudessa järjestelyssä käyttöön. Kun kunnalliset keskusjärjestöt eivät ole nähneet kaksoisjäsenyysjärjestelystä koi-

tuvan mitään haittaa, ihmetystä herättää, miten se eduskunnassa on koettu niin mahdollottoman vaikeana.

Päinvastoin uskon itsekin, että kaksoisjäsenyydellä säilyisi nimenomaan potilaiden kannalta se paras puoli, että kunnalla olisi ainakin mahdollisuus hankkia kuntalaisilleen palveluita siitä sairaanhoitopiiristä, mistä esimerkiksi matkojen tai muiden seikkojen vuoksi olisi edullista palveluita hankkia.

Lisäksi tämä laki on epäjohdonmukainen siinä mielessä, että asiallisesti uusmaalaisilla kaksoisjäsenyys hyväksytään ja muualla ei. Kun kysymys on kuntia koskevasta pakko-laista, jää lähinnä perustuslakivaliokunnan jäsenenä miettimään, mitä valtiosääntöoikeudellista merkitystä tällä on, että uusmaalaisilla on erilaiset oikeudet kuin muualla maassa erikoissairaanhoitolain järjestelyn osalta.

Tämä lakiesityshän ei ole ollut perustuslakivaliokunnan käsittelyssä. Saattaisi olla paikallaan, että tätäkin mahdollisuutta vielä harkittaisiin, kun lakiesitys menee suuren valiokunnan käsiteltäväksi. Nimittäin täällähän on hyvin paljon käytetty nyt puheenvuoroja, joilla on puollettu erityisvaliokunnan muotoilemaa lakiesitystä. Ne puheenvuorot ovat lähinnä olleet byrokratian puheenvuoroja. On puolustettu hallinnon virtaviivaistamisella ja sillä, että on niin kauhean hankalaa tai vaikeaa tällainen menettely toteuttaa. Mutta eihän hallinnon virtaviivaisuus sinänsä voi olla itsetarkoitus silloin, kun sairaanhoidosta keskustellaan ja päätetään, vaan tärkeintä kai pitäisi olla potilaan etu. Tämä pääasia tiettyjen kuntien osalta, jotka halusivat olla kahden keskussairaalapiirin asiakkaita, siinä on nyt unohtunut.

Ed. Ikonen: Arvoisa rouva puhemies! Käsiteltävänä oleva erikoissairaanhoitolaki herätti hyvin suurta mielenkiintoa, keskustelua ja yhteydenottoja jo paljon ennen lakiehdotuksen eduskuntakäsittelyä. Lakiesityksen valmistelu-aika on ollut hyvin pitkä, kuten olemme jo moneen kertaan kuulleet, ja osoittaa näin lain laaja-alaisuutta. Sitä kuvaa myös valiokunnassa kuultavina olleiden asiantuntijoiden suuri määrä. Heitä oli yksin lukien 86 edustaen monia hallituksen esitystä sivuavia tahoja.

Varmasti tulee toistoa, koska tietenkin puhuu juuri niistä asioista, joista on eniten otettu yhteyttä. Myös minuun on otettu

yhteyttä juuri raja-aluekunnista, samoin myös sijaintikuntaedusta, ja näihin kysymyksiin haluankin lyhyesti puuttua.

Lakiehdotus on hallinnollinen laki. Sen tarkoituksena on kehittää erikoissairaanhoidon hallintoa siten, että läänin rajoja hyönteilevä yksi kuntainliitto vastaisi alueella koko erikoissairaanhoidon järjestämisestä. Laki siis koskettaa eri sairaanhoitolaitoksia, niiden ylläpitäjiä, kuntia, jotka ensi kädessä ovat vastuussa väestönsä terveydenhoitopalveluiden saatavuudesta.

Lakiesitys vaikuttaa myös sairaalapalveluiden käyttäjään, sairaaseen ihmiseen. On sanottava, että voittopuolisesti myönteisesti, mutta vaikutus saattaa olla päinvastainenkin, varsinkin jos asuinpaikka sattuu olemaan läänin rajalla ja terveyspalvelut on totuttu tähän asti saamaan lähimmästä sairaalalaitoksesta.

Hallituksen esityksessä tosin sanotaan, että hallinnon uudelleenjärjestely antaisi nykyistä paremmat edellytykset sopeuttaa sairaanhoitopalvelut väestön sairaanhoidon tarpeita vastaaviksi ja että ne voidaan antaa nykyistä lähempänä väestön asuinpaikkaa. Tämä lain kirjain ei toteudu kaikkialla. Saattaa syntyä uusia rajariitoja kuntien ja sairaanhoitopiirien välillä, joissa selvitysmiehenä toimii valtioneuvosto. Tarvitaan nimittäin erillinen sopimus, jos käytetään toisen piirin sairaalapalveluita. Tämähän ei ollut laissa, vaan valiokunta tosiaan muutti lakiehdotuksen tältä osin.

Mutta sen sijaan ns. kaksoisjäsenyys ei saanut valiokunnassa hallituspuolueiden hyväksyntää. Kaksoisjäsenyys tarkoittaa sitä, että se kunta, jonka on joustavampi käyttää jo etäisyyksiensä takia toisen piirin sairaalapalveluita, saisi jäsenosuuden hallinnossa. Olisiko se sitten koko jäsenyys tai puoli jäsenyyttä, riippuen väestöpohjasta, olisi neuvottelukysymys. Jäsenmäärähän on tähän asti ollut käytännössä kunnan asukasluvun mukaan.

Kaikki kunnalliset keskusjärjestöt ja ne kunnat ja sairaanhoitopiirit, joita asia koskee, näkevät kaksoisjäsenyyden välttämättömyyden jo asioiden sekä maksujen hoidon kannalta unohtamatta itse sairaalapalveluiden käyttäjää, sairasta ihmistä. Saattaa olla, että juuri tämän takia kunta ei lähdekään tekemään tätä sopimusta vaan välttääkseen monimutkaista byrokratiaa lähettää kuntan-

sa potilaan, sairaan ihmisen, kauemmaksi sairaalaan, joka kuuluu tähän sairaanhoitopiiriin.

Uusi lakiesitys tässä muodossaan vaikeuttaa juuri tilannetta potilaan hoidon kannalta. Hän saattaa joutua hakemaan sairaalapalvelut hyvinkin kaukaa, jopa monen mutkan takaa. Tässä mielessä uudistus merkitsee huononnusta erityisesti sairaanhoitopiirien rajoilla sijaitsevista aluesairaaloitten kunnissa. Kustannussäästötäkään ei juuri voida puhua, koska hoitohenkilökuntaa tuskin voidaan vähentää: potilaan kustannukset useimmiten nousevat matkojen pidentyessä. Jotta laki toimisi kaikkia osapuolia tyydyttävästi, olisi tähän lainkohtaan pitänyt saada muutoks.

Eri puolilla maata on tehty selvityksiä kuntien yhteisesti ylläpitämien laitosten sijaintikunnalle ja lähiympäristökunnille tuomista etuisuuksista. Kiistatta kunta ja kuntalaiset hyötyvät paikkakunnalla olevasta laitoksesta. Näistä voi mainita ainakin henkilökunnan verotulot ja pysyvät työpaikat, laitoksen antamien palveluiden nopean saatavuuden. Muukin elinkeino- ja ammattitoiminta laajenee laitoksen myötä. Hyötynäkökohtia on varmasti monia muitakin, mutta tässä vain merkittävimmät.

Kansanterveystyön kuntainliittoja samoin kuin joitakin muita kuntainliittoja käynnistettäessä sijaintikunnat ovat myöntäneet hyötyvänsä laitoksen paikkakunnalla olosta. Eivät kunnat kävisi ankaraa kilpailua hankkeen sijoituspaikasta, ellei siitä todella olisi niille hyötyä.

Monissa keskussairaalapiireissä on syntynyt sairaanhoitopiiri vapaaehtoista tietä ja useissa on huomioitu sijaintikuntaetu jonkinlaisessa muodossa. Ilman sitä ei sopimukseen olisi päästy. Esimerkiksi meillä Keski-Suomessa sijaintikunnat maksavat maakuntaliiton yhteyteen perustettuun kehittämisrahoon yhteisesti sovitun summan. Tämä raha, noin puolitoista miljoonaa markkaa, käytetään maakunnan kehittämiseen ja elinkeinotoimintojen ylläpitämiseen vuosittain yhteisesti sovittavalla tavalla. Ilman tätä järjestelyä emme todella Keski-Suomessa olisi päässeet yksimielisyyteen. Meillä sijaintikuntaedusta ei ole mainittu perussäännössä, mutta silti uskon, että sopimuksen varainen menettely säilyy Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä tämän vaalikauden jälkeenkin.

Käsiteltävänä olevassa erikoissairaanhoidossa olisi pitänyt olla maininta taloudellisen edun jakamisesta, jonka voi suorittaa kussakin sairaanhoitopiirissä yhteisesti sovittulla tavalla ja määrällä. Tämä selkiinnittäisi paljon sitä keskustelua taloudellisen edun jakamisesta, mitä on käyty ja käydään niissä lääneissä, joissa sairaanhoitopiirit muodostetaan lain voimaan tultua.

Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa vuosille 1990—1994 sanotaan: ”Erikoissairaanhoidon tavoitteena on muodostaa yhdessä perusterveydenhuollon kanssa palvelukonaisuus, jossa erikoissairaanhoido tuottaa ne palvelut, joita ei ole niiden harvinaisuuden tai vaativuuden vuoksi tarkoituksenmukaista järjestää perusterveydenhuollon toimintona.” Tämä on hieno tavoite, mutta terveydenhuollon palvelukokonaisuutta ei saavuteta, ellei samanaikaisesti huolehdi kansanterveystyön ja perusterveydenhuollon kehittämistä.

Erityisesti henkilökuntapula on vaikeuttanut monien terveyskeskusten säännöllistä toimintaa ja sen kehittämistä. Henkilökunnalla, erityisesti lääkäreillä, ei ole ollut aikaa ja tilaisuutta lisäkoulutukseen, ja ns. konsultointijärjestelmä ei ole toiminut suunnitellulla tavalla. Jostakin syystä sairaalalääkärit eivät ole olleet halukkaita viemään tietoaan ja taitojaan terveyskeskusten käyttöön. Olisiko syytä kokeilla päinvastaista toimintaa. Terveyskeskuslääkäri meneekin konsultoitavaksi sairaalaan, josta lähetetään vastaavasti lääkäri hoitamaan hänen potilaitaan terveyskeskukseen, ja samalla hänellä olisi oiva mahdollisuus perehtyä terveyskeskustoimintaan.

Meillä on luotu koko maata kattava perusterveydenhoito. Se tapahtuu terveyskeskuksissa, joiden kehittämistä tulisi myös huolehtia.

Ed. Kemppainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen ed. Ikosen kanssa aivan samaa mieltä siitä, mikä koskee erikoissairaanhoidon ja kansanterveystyön yhteistyön kehittämistä. Se on erittäin hyvä malli. Mielestäni voitaisiin myös hyväksyä keskustapuolueen vastalauseen uusi 53 §, joka koskee ns. sijaintikuntaetua.

Sen sijaan edelleenkin haluaisin kiistää väitteet kaksoisjäsenyyden tuomista eduista

ja viitata myös keskustapuolueen vastalauseeseen, jossa mm. toiseen kuntainliittoon kuuluvien kuntien edustajille ei liittovaltuustossa annettaisi äänioikeutta, vaan puheoikeus, joka ei kovin suurta vaikutusvaltaa toisessa kuntainliitossa kuitenkaan toisi. Tämäkään malli ei ainakaan hallintoa potilaiden kannalta takaa, joten se on minun mielestäni kovin keinotekoinen järjestelmä.

Ed. Kautto: Arvoisa puhemies! Kauan ja hartaudella valmistelu erikoissairaanhoidolaki on viimeinkin eduskunnan käsiteltävänä. Kansanterveyslaki saa noin 15 vuoden viiveellä jatkon, joka osaltaan kokoaa terveydenhuoltojärjestelmää yhdeksi kokonaisuudeksi. Kansanterveyslailla kunnille annettiin selkeä vastuu asukkaiden perusterveydenhuollon järjestämisestä. Nyt vastaava väestövastuu tulee erikoissairaanhoidon osalta perustettaville piireille. Se myös luo niille mahdollisuudet suunnitella väestön kaikkia erikoissairaanhoidon tarpeita yhtenä kokonaisuutena eri erikoisalojen ja taloudellisten voimavarojen puitteissa. Nykyisessä järjestelmässä erilaissa palvelutilanteissa olevien kuntien erikoissairaanhoidon kehittäminen on ollut hankalaa. Se on myös osaltaan vaikeuttanut palvelujen tasapuolista suunnittelua ja toteuttamista.

Erikoissairaanhoidolakiin on kohdentunut poikkeuksellisen runsas mielenkiinto. Sen voi hyvin ymmärtää, kun ottaa huomioon, että vielä vuonna 1988 oli 86 erikoissairaanhoidon kuntainliittoa, joissa työskenteli noin 56 000 henkilöä ja joissa oli myös useampia tuhansia luottamushenkilöitä niin liittohallituksissa kuin valtuustoissa.

Kuntainliitoilla on ollut myös merkittävää taloudellista painoarvoa. Vuonna 1988 niiden käyttömenot olivat peräti 11 miljardia markkaa, joista valtio vastasi yli 43-prosenttisesti ja kunnat 50-prosenttisesti. Hoitomaksuilla katettiin vain noin 7 prosenttia. Pääomakustannuksiakin oli noin 712 miljoonaa markkaa, joista valtio ja kunnat vastasivat tasavertaisesti. Luvut tekevät runsaan mielenkiinnon uuteen lakiin ymmärrettäväksi niin valtion kuin kuntasektorin osalla.

Lakiesitys selkeyttääkin kiitettävästi nykyistä tilannetta ja luo niin kuntasektorille kuin valtiollekin entistä paremmat mahdollisuudet terveydenhuollon kehittämiseksi. Siksi täytyykin surra kysyä, miksi laki perustei-

neen romutetaan Uudenmaan osalta. Lakisitys synnyttää Uudellemaalle kaksi piiriä — Helsingin ja Uudenmaan piirit, sekä vielä erillisen Helsingin yliopistollista keskussairaala HYKS:ää koskevan lain. Lisäksi HYKSistä on eriytetty Lastenlinnan sairaala, kun sen niin hoidollisten kuin taloudellisten näkökohtien perusteella tulisi olla osa yliopistollista lastentautilien hoitoa.

Uudenmaan osalta laki toivotun selkeyttämisen sijasta tuokin vain uusia ongelmia entisten lisäksi. Tiedän, että valiokunta perustaa Uudenmaan lakiesityksen pitkälti ns. enemmistönäkökohtiin saaduissa lausunnoissa. Senpä vuoksi en malta olla hieman kuvaamatta asian ympärillä esitettyä näytelmää. Lain lausuntovalmistelujen viritykset ovat olleet sangen värikkäitä ja koomisia, onhan liikkeellä ollut runsas joukko kunnallisia pikkupatuja ja luottamushenkilöitä, jotka ovat olleet huolestuneita niin valtansa kuin paikkojensa vaarantumisesta. Päällepäsmärinä on oman asemansa kuoloa kammoksunut Martti-kerho, nimittäin Aluesairaala-liitto.

Uudenmaan kannanottoa siivittivätkin suuresti eräiden henkilöiden toiveet omasta kuningaskunnasta. Palveluja tarvitsevat asukkaat tai nykyistä järkevämpi talous oli monelle täysin toisarvoinen asia. Piirejähän toivottiin jopa kymmentä. Tilannetta kuvaa mielestäni myös se, että mitään selkeitä puoluelinjauksia ei syntynyt, vaan niin demareiden, kokoomuksen kuin SKDL:kin rivit olivat iloisesti sekaisin.

Vasta nyt, kun on selvinnyt, että piirejä tulee vain kaksi ja kun lääninhallitus on joutunut perustamaan työryhmän selvittämään tilanteen aiheuttamia hallinnollisia ja taloudellisia lisärasitteita, on monelle valjennut mitalin toinen puoli. Kannat ovat alkaneet kallistua yksipiiriratkaisuun. Muun muassa Espoon kaupunki on hiljattain tehnyt uuden päätöksen asiasta.

Uudenmaan ratkaisua on puollettu myös sillä, että yksipiiriratkaisu loisi mammuttipiirin, jonka hallinta olisi hankalaa. Mielestäni se perustelu on perin keinotekoinen. Ainakin se antaa aiheen ihmetellä sitä, kuinka paljon meitä kansanedustajiakin sitten tulisi olla. Onhan Suomessa sentään lähes 5 miljoonaa asukasta ja meitä vain 200, ja mikäli olen oikein havainnut, käsiteltävät asiat ja talouspäätökset ovat huomattavasti mittavampia

kuin konsanaan olisi Uudenmaan yksipiiriratkaisuissa.

Mitä Uudenmaan sairaalahallintoratkaisu sitten aiheuttaa? Helsingin sairaanhoitopiirin ratkaisu ei anna eikä ota Helsingiltä mitään nykytilanteeseen verrattuna, koska Helsinki järjestää väestölleen osan erikoissairaanhoidosta kansanterveyslain mukaisena toimintana. Hieman ihmetyttääkin, miksi helsinkiläiset ovat tahtoneet hajautettua hallintoa. Vai onko ideana ollut "hajota ja hallitse"? Uudellamaalla on epäilty myös sitä, että helsinkiläisillä on saattanut olla väärää tietoa eli on luultu yksipiiriratkaisun saattavan Helsingin maksamaan muiden palveluja, vääriä tietoja asian valmistelun yhteydessä kun on viljelty runsaasti. Tiedän, että mm. HYKSin henkilökuntaa on voideltu erillisen HYKS-lain taakse kertomalla sen takaavan paremmat palkkaedut kuin aluesairaaloiden erikoissairaanhoidon henkilöstölle tulee.

Jos Helsinkiin suoraan kohdentuvat vaikutukset ovat vähäiset, niin Uudenmaan ja HYKSin osalta sitäkin mittavimmat. Hallinnon hajanaisuus jatkuu ja toimintojen koordinoitu suunnittelu vaikeutuu jopa nykyisestä tilanteesta. Sairaalalakiesityksen perusajatushan on vastuu alueen väestön erikoissairaanhoidon järjestämisestä, mutta Uudenmaan sairaanhoitopiirille annetaankin mahdollisuus päättää vain noin puolesta niistä voimavaroista, jotka kohdentuvat sen väestöön. HYKS ja Lastenlinna päättävät itsenäisesti järjestämästään sairaanhoidosta omissa hallintoelimissään. Uudenmaan piirille ei ole suotu osuutta eikä arpaakaan niiden toimintaan.

Rohkenenkin väittää, että jopa nykyinen järjestelmä on Uudellamaalla viisaampi ratkaisu. Miksi näin? Siksi, että HYKSin puitteissa on voitu tehdä tuiki tarpeellista yhteistyötä Uudenmaan voimavarojen jakamisessa. Lain toteuduttua HYKSin kokemusta eri sairaaloiden suunnitelmien yhteensovittamisesta, koordinoinnista ja muista vastaavista seikoista ei voida enää Uudellamaalla hyödyntää.

Suunnittelun ja hallinnon hajottaminen tulee vaatimaan myös ylimääräisiä resursseja. Uudellemaalle on luotava uusi piiriä palveleva vähintään 10—15 työntekijän suunnittelu- ja hallintotoimisto. Sen kustannusten on arveltu liikkuvan vähintään 8—12 miljoonassa markassa. Myös lääni tarvitsee uusia

voimavaroja voidakseen palvella kahta piiriä ja HYKSiä. Lisätyövoimaa tarvittaneen vähintään kolmen ylitarkastajan ja yhden avustavan henkilön verran. Sen maksaa valtio huviverona uudesta laista.

Mielestäni lakiesitys on myös vastoin muuta kunnallishallinnon kehittämisideologiaa maassamme. Se siirtää suunnitelmien yhteensovittamisen kunnalliselta viranomaiselta valtiolle, luottamushenkilöiltä virkamiehille. Miksi sitten HYKS ja Lastenlinna ovat uusmaalaisten silmätikkuna? Muun muassa siksi, että ne ovat erittäin kalliita hoitoyksiköitä. HYKSin hoitopäivä on noin 1 350 markkaa, kun kustannus Jorvissa, suuressa aluesairaalassa, on vain noin 800 markkaa per hoitopäivä. Jatkossa kalliin toiminnan koordinoinnille ja siitä aiheutuvien korkeiden kustannusten rajoituksille ei ole keinoja. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirit kehittävät vain omia osaluoteita voimatta koordinoita omaa työtään tai suunnitelmiaan HYKSin ja Lastenlinnan kanssa.

Lakiesityksessä on myös se ristiriita, että se vapauttaa HYKSin ja Lastenlinnan väestövastuusta. Niiden eriytyminen ja kahden piirin järjestelmä tulee vaikeuttamaan monia taloudellisia asioita. On myös muistettava se, että tavalliset potilastapaukset ehkä poistuvat HYKSistä, ja se saattaa vaikuttaa myös lääkäreiden koulutukseen.

Arvoisa puhemies! Toivon, että vielä ihme tapahtuisi ja järki voittaisi Uudenmaankin ratkaisun osalta. Enkä voi ymmärtää, miksi ei edes lääninhallituksen kannanottoja ole otettu huomioon. Läänin esitys, että HYK-Sin tulisi olla joko osa Uudenmaan sairaanhoitopiiriä tai kahden piirin yhteinen laitos, veisi edes hieman HYKSiä vastaavaan asemaan kuin muita yliopistollisia keskussairaloita. Lääni esitti myös, että lakiesityksestä tulisi poistaa mahdollisuus suorittaa HYK-Sille SVOLin mukaista valtionosuutta. Se tulisi maksaa suoraan Helsingin ja Uudenmaan piireille, jotka suorittaisivat HYKSille korvaukset käytön mukaisessa suhteessa. Tällöin HYKSin toiminnan kehitys ja rahoitus säilyisi lakiesitystä paremmin yleisesti noudatetun sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelun ja valtionosuusjärjestelmän piirissä. Esitetyllä maksutavalla saavutettaisiin myös se etu, että Uudenmaan ja Helsingin erikoissairaanhoidon laajuus, kehitys ja kus-

tannukset olisivat suoraan vertailukelpoisia muiden sairaanhoitopiirien kanssa. On myös todella vaikea ymmärtää Lastenlinnan erityisasemaa. Sen potilaista ehdoton enemmistö tulee Uudeltamaalta. Mielestäni tulevaisuudessa on myös jatkettava sitä periaatetta, että Lastenlinnan antamaa hoitoa annetaan jokaisessa yliopistollisessa keskussairaalaissa. Lasten erottaminen vanhemmistaan pitkien matkojen päähän on erityisesti lapsen sairastaessa todella vaikeaa ja julmaa.

Haluun myös, että vielä mietittäisiin sitä, miksi maan suurimman yliopistosairaalan hallinnosta tulee päättää vain yhden tai kahden suurimman kunnan toimesta. HYKS-lakiesityshän sallii poikkeuksen liittovaltuuston äänien enimmäismäärän rajoittamisesta. Mielestäni se on ristiriidassa senkin ajatuksen kanssa, että HYKSistä on laissa haluttu luoda koko kansakunnan yliopistosairaaloiden lippulaiva.

Arvoisa puhemies! Pyydän anteeksi monisanaisuuttani, mutta aihe on laaja ja tärkeä. Toivon todella, että laki toteutuisi vielä Uudenmaankin osalta tyylipuhtaana. Se olisi niin meidän uusmaalaisten kuin muidenkin etu.

Ed. Antvuori: Arvoisa puhemies! Erikoissairaanhoidon laki on valmisteltu hyvin pitkään. Itse asiassa jo vuonna 1960 kuntien yhteistoimintakomitean mietinnössä suositeltiin pakollisten sairaalakuntainliittojen yhdistämistä. Erikoissairaanhoidon päällekkäisorganisaatio on tunnustettu jo yli 20 vuoden ajan. Erikoissairaanhoidon keskeinen tavoite onkin koota hajanainen erikoissairaanhoidon maantieteelliseksi kokonaisuudeksi. Sairaanhoitopiirien uskotaan yksinkertaistavan hallintoa ja tehostavan toimintaa sekä taloudellisuutta.

Erikoissairaanhoidon laki on suuri kokonaisuus ja sen vaikutuksista käytännössä on esitetty monenlaisia näkemyksiä ja kysymyksiä, kuten tuleeko keskittäminen entisestään byrokratisoimaan toimintoja, lisääntykö joustamattomuus, miten onnistuu palvelujen porrastus, onnistuuko sosiaali- ja terveystalouden yhteistyö, olisiko pitänyt yhdistää myös perusterveydenhuolto erikoissairaanhoidon kanssa samaan järjestelmään jne. Nämä ovat kysymyksiä, joihin vastaukset tulevat ehkä vasta vuosien kuluessa.

Yksi hyvin keskeinen kysymys ja hyvin

kiisteltykin talousvaliokunnassa oli kysymys sairaanhoitopiirin sisäisestä hallinnosta. Hallituksen esityksessä erikoissairaanhoito oli 1 §:ssä määritelty yksinomaan lääkärin työksi. Talousvaliokunta esittää 1 §:ään muutosta, joka on tehtäväkeskeinen määritelmä ja mielestäni oikean suuntainen.

Erikoissairaanhoidossa potilashoitoa toteuttamassa työskentelee korkeatasoinen ja useissa tapauksissa varsin pitkäaikaisen koulutuksen saanut hoitohenkilöstö. Esimerkiksi ylihoitajan koulutus tapahtuu nykyisin pelkästään yliopistoissa ja korkeakouluissa. Hoitotiedettä opetetaan tänä päivänä jo seitsemässä maamme yliopistossa hoitotieteen professorien toimesta. Alan koulutus on tunnustettu kansainvälisestikin hyvin korkeaksi. Hoitohenkilöstö muodostaa lukumäärältään suurimman henkilöstöryhmän terveydenhuollon laitoksissa. Tämän päivän hoitoammatteihin valmistuvat ihmiset ovat tiedoiltansa, taidoiltansa ja valmiuksiltaan huomattavan laaja-alaisia ja itsenäisiä. Tämän päivän henkilöstöä ei voikaan käsitellä idealla "neidin ei tarvitse ajatella, minä ajattelen neidin puolesta".

Tulevaisuudessa terveydenhuollon palvelujen tarve tulee suurten ikäluokkien myötä entisestään suurenemaan. Jo tänä päivänä kärsimme erityisesti pääkaupunkiseudulla hoitohenkilöstön vajauksesta eikä alan koulutukseen ole enää imua. Ongelma on erityisesti palkkapolitiittinen, mutta myös hallinnollinen kysymys. Ihmetellä täytyykin, kuinka kuvittelemme tulevaisuudessa terveydenhuollon rajallisten voimavarojen riittävän, elleimme ota käyttöömmme kaikkea käytettävissä olevaa tietotaitokapasiteettia. Tällä tarkoitan sitä, että hoitohenkilökunnan päästessä alisteisesta asemasta on sillä annettavana huomattavasti enemmän kuin ennen.

Mielestäni pitkälle tulevaisuuteen vaikuttava lainsäädäntö ei voi perustua vanhentuneelle ja potilashoidon kannalta toisen tärkeän toiminnon, hoitotyön, osuutta selvästi aliarvioivalle ja syrjäyttävälle hallintomallille. Onnistunut potilashoito edellyttää, että hoitotyöstä vastaa hoitotyön edustaja ja että hoitotyöllä on sairaanhoitopiirin organisaatiossa yhtäläinen asema lääketieteellisen toiminnan kanssa. Hoitotyön asema on nyt esitettävässä lakitekstissä huonompi kuin eräissä säädöksissä ja useissa kuntainliittojen johtosäännöissä nykyisin.

Erikoissairaanhoitolaissa kautta linjan ja erityisesti pykälässä 32 lopullisesti niitataan hoitotyön asema ja toimintamahdollisuudet. Ammattikunnan pitkäaikaisen kokemuksen ja syvällisen ongelmien tuntemisen perusteella väitän, että lain antamien edellytysten vallitessa hoitotyön tulevaisuus vaarantuu ja rekrytointi alalle tulee entisestään vaikeutumaan.

Arvoisa puhemies! Omasta puolestani olen talousvaliokunnassa edustanut linjaa, jonka mukaan erikoissairaanhoidon sisäinen hallinto olisi selkeästi määritelty ja siten, että laissa olisi tunnustettu hoitotyön asema, sen sijaan, että nyt lakiin jää selvä ristiriita. 23 §:n mukaan sairaanhoitopiirin kuntainliitolla on oltava johtosääntö, jossa mainitaan sairaalan ja sairaanhoitoyksikön viranhaltijoiden sairaanhoidolliset johto- ja vastualueet, ja 32 §:n mukaan sairaalassa ja toimintayksikössä sekä muualla näiden vastuulla annettavaa sairaanhoitoa johtaa ja valvoo asianomainen ylilääkäri. Mielestäni hoitotyön rationaalinen toteuttaminen ja kehittäminen olisi tarvinnut edellytyksiä, joita vain hoitotyön autonominen asema voi taata.

Ed. Mattila: Arvoisa puhemies! Erikoissairaanhoitolain tarkoituksena on antaa hallinnon uudelleenjärjestelyillä nykyistä paremmat edellytykset sopeuttaa sairaanhoitopalvelut väestön sairaanhoidon tarpeita vastaavaksi. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää, että laki mahdollistaa eri alueiden erityispiirteiden huomioonottamista. Näen, että tämä pitkään valmisteltu lakiesitys on saanut talousvaliokunnan mietinnön pohjalta suhteellisen hyvän pohjan, mutta siihen on jäänyt eräs kauneusvirhe, todella merkittävä virhe. Se on nimenomaan kaksoisjäsenyys, johon lyhyesti haluan puuttua.

Tein vuoden 1988 valtiopäivillä lakialoitteen n:o 73, jossa ehdotetaan erikoissairaanhoitolaki säädettäväksi siten hallituksen esityksestä poikkeavana, että valtioneuvosto voisi päättää kunnan kuulumisesta jäsenenä useamman kuin yhden sairaanhoitopiirin kuntainliittoon, jolloin kunnan asukasluvun mukaan määräytyvä äänimäärä jaettaisiin sairaanhoitopiirien kesken. Tämä esityksen tekeminen ei ole mitenkään ykskaks mietitty, vaan todella vuosien pohdinnan ja käytännön selvittelytyön tulosta. Olen alueelta, missä kaksoisjäsenyys on puhuttanut kunnallis-

johtoa enemmän kuin todella on kohtuullista.

Sen vuoksi olisi odottanut, että tätä asiaa olisi voitu lähestyä sillä tavalla kuin monet asiantuntijat ovat esittäneet. Olen saanut kuulla ja täällä käytetyistä puheenvuoroistakin on ilmennyt, että kukaan asiantuntijataho ei ole pystynyt esittämään, mitä haittaa kaksoisjäsenyydestä tai sivujäsenyydestä olisi. Mikäli tällainen kaksoisjäsenyys, joka on esitetty valiokunnan mietintöön jätetyssä toisessa vastalauseessa, hyväksyttäisiin, kuntaa koskeva suunnitteluvollisuus olisi selkeästi yhdellä piirillä eikä kunta käyttäisi muita kuntia suurempaa äänivaltaa. Tuntuu aivan luonnolliselta, että tämä olisi mahdollista aikana, jolloin pyritään kaikin puolin joustavaan ja ihmisläheisempään hallintoon, joka palvelee kansalaisia.

Kun kaksoisjäsenyyksesityksen takana, joka on valiokunnan mietintöön jätetyssä toisessa vastalauseessa, ovat niin kuntien keskusjärjestöt kuin ne sairaanhoitopiirit ja kunnat, joita asia koskee, aivan yksimielisesti, tuntuu aivan ennenkuulumattomalta, että yksimielistä esitystä ei ole voitu ottaa huomioon. Minusta tämä on täysin käsittämätöntä.

Kun olen kuunnellut käytettyjä puheenvuoroja, on tullut selväksi kaksi asiaa, jotka mielestäni on aivan välttämätöntä selvittää ennen kuin tämä asia tuodaan toiseen käsittelyyn. Ensimmäinen on, että Uudellemaalle hyväksytään kaksoisjäsenyys, mutta muulle osalle maasta ei hyväksytä. Mitä yhdenvertaisuutta tässä on? Ei mitään. Lain mukaan maan eri osa-alueiden täytyy olla samassa asemassa.

Toisena selvitettävänä asiakohtana olen näkemässä sen, että eräillä maamme kunnilla on tänä päivänä jopa valtioneuvoston päätöksen mukaisesti mahdollisuus kuulua kahteen sairaanhoitopiiriin. Jos valtioneuvosto viisautessaan päättää vastoin kuntien tahtoa, että te kuuluttekin tuohon sairaanhoitopiiriin virallisesti ettekä siihen, johon te olette halunneet, tästä on seurauksena varsin vaikea juridinen ongelma. Valtioneuvoston päätöksellä ei käsittääkseni voida kunnallislain mukaan perustetuista kuntainliitoista saada kuntia luopumaan. Siinä jää joka tapauksessa voimaan tietynlainen kaksoisjäsenyys.

Tästä on olemassa oikeudellisia oikeuden päätöksiä. Päätökset ovat terveyskeskuskun-

tainliittojen purkamiseen liittyvältä sektorilta. Vastoin hallinnon ja virkamiesten näkemyksiä terveyskeskuskuntainliittoja on purettu sen mukaan, kun kunnat ovat katso-neet tarpeelliseksi. Siis kunnan näkemys on voittanut. Olen näkemässä, että päinvastaisessakin tapauksessa, kun kunnat haluavat kuulua johonkin kuntainliittoon, kunnallislain ja kunnan näkemys tulee pitämään.

Silloin olisi syytä jo tässä vaiheessa, ennen kuin ajaututaan napit vastakkain, valtioneuvosto vastaan kunta, selvittää, löytyisikö mahdollisuutta, jossa voitaisiin hyväksyä ns. pehmeän laskun tie. Katson, että nämä kaksi kysymystä olisi todella syytä selvittää suuren valiokunnan käsittelyn aikana niin perusteellisesti, että eduskunta ainakin on tietoinen, mitä se päättää, ja että ei tehdä sellaisia päätöksiä, jotka ovat vastoin kuntien mieltä, mahdollisesti vastoin muuta lainsäädäntöä, kunnallislakia, ja vastoin yhdenvertaisuutta korostavan hallitusmuotomme säännöksiä.

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Hyvät jäljellä olevat edustajat! Haluan ensinnäkin aluksi todeta, että hyvä on, että erikoissairaanhoidon hallintoa koskeva laki on vihdoinkin saatu eduskuntaan, vihdoinkin saatu näin pitkälle, että se on ensimmäisessä käsittelyssä täysistunnossa. Lakia on todella valmisteltu parikymmentä vuotta niin kuin täällä on esitetty. Itse olen hyvin läheisesti seurannut valmistelua 17 vuotta. Annan erityiset kiitokset nykyiselle ministerille siitä, että hän on rohkeasti ja ansiokkaasti tuonut tämän lain, jonka kohdista on 20 vuotta kiistelty, nyt eduskuntaan. Jos vieläkin olisi varottu näitä kiistakohtia, emme olisi näin kauan pitkällä.

Toteaisin itse laista, että se on todella erikoissairaanhoidon hallintoa säätelevä laki. Se luo vain puitteet, mutta käsittääkseni sellaiset puitteet, joiden sisällä on mahdollisuus pyrkiä tasokkaaseen hoitoon. Erikoissairaanhoidon sisältö luodaan vasta tämän lain puitteiden tultua voimaan. Laki itsessään ei sitä tasokasta hoitoa tuo, mutta tekee sen mahdolliseksi.

Toteaisin, että lain käsittelyssä sekä hallituksen esityksessä että myös talousvaliokunnan käsittelyssä on pyritty välttämään ns. johtosääntökiistoja. Se on mielestäni myös myönteistä, koska johtosäännöt muotoutu-

koot alueellisesti alueen tarpeiden, alueen hengen ja omien toivomusten mukaisesti.

Talousvaliokunta muutti hieman 1 §:n määritelmää siksi, että tuo erikoissairaanhoidon määritelmä ei lähtisi ammattinimikkeistä liikkeelle, vaan lähtisi erikoislääketieteen ja erikoishammaslääketieteen alojen lähtökohdista, ja tälläkin tavoin vältettäisiin ammattiryhmien näkemysten ja ammattiryhmien välisten kiistojen tuominen tähän lakiin. Mielestäni nyt on ansiokkaasti pystytty ne välttämään sekä hallituksen tasolla että talousvaliokunnassa.

Talousvaliokunnan tekemiä muutoksia pidän hyvin kiitettävänä siltä osin, että yksittäiset kunnat saivat nyt talousvaliokunnan käsittelyssä lisää mahdollisuuksia järjestää kunnan tasolla erikoissairaanhoidoa ohitse sen, mitä kunta sairaanhoitopiiriin kautta järjestää. Esimerkiksi 13 §:n muutos siitä, että kunta voi esittää yhteisen sairaalan perustamista kahden sairaanhoitopiirin välillä, on myönteinen, samoin 14 §:n muutos, johon on jo monta kertaa viitattu, että kunta itse voi tehdä valtioneuvostolle esityksen siitä, tarvitsevatko kunnan asukkaat toisen sairaanhoitopiirin sairaalan palveluja vai eivät. Se on ehkä parempi kuin hallituksen alkuperäinen esitys, jossa sairaanhoitopiiri olisi tehnyt esityksen valtioneuvostolle. Kun kuulimme asiantuntijoita talousvaliokunnassa, sieltä heijastui selvästi kuntien edustajien epäluulo ja pieni pelko, että sairaanhoitopiiri ehkä ei tällaista esitystä kunnan asukkaiden hyväksi tekisi valtioneuvostolle. Muutettu muoto varmasti on kunnan asukkaiden ja kunnan vaikutusvallan kannalta parempi.

Me pohdimme talousvaliokunnassa paljon 18 §:n kohtaa, johon talousvaliokunta lopulta teki sen muutoksen, että psykiatrian lautakunnasta tehtiin pakollinen. Olen henkilökohtaisesti hyvin voimakkaasti sitä mieltä, että psykiatria tässä maassa ei kehity eivätkä psykiatrian palvelut, suomalaisille hyvin tarpeelliset palvelut, kehity, ennen kuin psykiatria on lääketieteen erikoisala muiden erikoisalojen joukossa tasavertaisena ja tasa-arvoisena. Aluksi olin hyvin vastaan sitä, että tällä pakollisuudella edelleenkin myönnettäisiin psykiatrian olevan lapsipuolen asemassa, olevan jotakin muuta kummallista ja kummallisempaa kuin jokin somaattisen alan erikoissairaanhoidon alue. Mutta olen sitten psykiatrian omien asiantuntijoiden edessä taipu-

nut siihen, että psykiatria ehkä tarvitsee vielä tällaista erityistunnustusta ja erityistä kiintiötä, kunnes se tasavertaisuutensa saavuttaa.

Suomen kansan mielenterveyden kannalta mielestäni on välttämätöntä, että psykiatrian erikoissairaanhoidon palveluita on saatavana ja että näiden palveluiden kehittäminen muiden erikoissairaanhoidon alojen rinnalla todellakin toteutuu eikä niitä jätetä sairaanhoitopiirissä vähäisempään asemaan. Siksi olen nyt sitten kypsynyt siihen, että psykiatrian lautakunta olkoon sitten pakollinen, jos psykiatria itse toistaiseksi vielä niin katsoo. Mutta mitä pikemmin tällaisesta pakollisuudesta päästäisiin eroon, sitä parempi se olisi itse psykiatialle itselleen.

Talousvaliokunnassa käsiteltiin yliopistolisten keskussairaaloiden ylimääräistä prosentiosuutta ja todettiin, että on tarpeen tarkkailla, riittääkö 12 prosenttia nyt yliopistollisen keskussairaalan vaatimiin erityiskustannuksiin tutkimuksen ja koulutuksen osalta. Vetoan tässä asiassa valtiovarainministeriöön ja valtion tuleviin tulo- ja menoarvioihin, joissa todellakin vakavasti pitää pohtia sitä, ettei maan lääkärikoulutus ja tutkimus ja muukin koulutus ole kokonaan kuntien ja sairaanhoitopiirien kustannettavana, vaan siihen valtio myös riittävällä osuudella osallistuu. Tätä pitää mielestäni hyvin tarkkaan tarkkailla ja päätyä 12 prosenttia korkeampaan osuuteen tulevaisuudessa. Ymmärrän hyvin, että valtiontalous ei tällä hetkellä ihan siihen asti veny, ja tyydyn nyt tehtyyn ratkaisuun vähän pitkin hampain.

Haluaisin puuttua vielä puheenvuorossani kahteen asiaan, ensinnäkin Lastenlinnan sairaalan asemaan, jonka varsin hyvin tunnen. Haluaisin ensinnäkin muistuttaa esimerkiksi ed. Kautolle, että Lastenlinnan sairaalan kuntainliitto on 88 jäsenkunnan kuntainliitto. Voi olla, että Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen voisivatkin olla sitä mieltä, että Lastenlinnan sairaala saataisiin liittää HYKSin lastentautien klinikkaan. Kustannukset siitä tosin eivät alenisi, koska tällä hetkellä Lastenlinnan sairaalan erikoissairaanhoidon erityistason hoitopäivä on edullisempi kuin HYKSin lastentautien klinikan hoitopäivä keskimäärin, eli halvemmaksi hoito ei tulisi, mutta saattaisi olla Espoon, Helsingin, Vantaan ja Kauniaisten kannalta muuten edullisempaa.

Mutta on muistettava, että Lastenlinnan

sairaalan kuntainliittoon kuuluu kaikkiaan 88 kuntaa, joiden alueella ei vielä riittävästi lasten neurologian eikä lasten ja nuorten psykiatrian palveluita ole saatavina. Tarkoitin nyt ihan normaaleja erikoissairaanhoidon palveluja, en erikoissairaanhoidon erityistason palveluita. Aivan toisin kuin ed. Kautto kuvittelee, välimatka ei Lastenlinnan sairaalan hoidossa ole ongelma, vaan lasten neurologian ja lasten ja nuorten psykiatrian osalta Lastenlinnan sairaala hoitaa koko perhettä aina, niissäkin tapauksissa, joissa välimatka lapsen kotipaikkakunnalle on varsin pitkä. Siitä on paljon vääriä käsityksiä, että tuo 88 kunnan alue ei tulisi samalla tavoin kohdelluksi tällä hetkellä niiden palveluiden osalta, joissa koko perheen hoitoa tarvitaan, niin kuin Lastenlinnan sairaalan palveluissa yleensäkin.

Aivan lyhyesti viittaan Helsingin ja Uudenmaan tilanteeseen, omalta puoleltani tietysti nyt tässä ja tässä vaiheessa mieluiten Helsingin kaupungin näkökulmasta. On aivan totta, että Helsingin kaupungin tavallinen erikoissairaanhoido on suurimmaksi osaksi kansanterveyslain alaista ja kansanterveyslain kautta säänneltyä. Kuitenkin Helsingin kaupunki on halunnut säilyttää oman erikoissairaanhoidopiirinsä hallinnon ja erikoissairaanhoidon laitosten käyttämispäätökset omassa käsissään. Helsingin kaupunginhallitus on aikanaan tehnyt asiasta täysin yksimielisen kirjelmän yli puoluerajojen, jossa se on kannattanut kahden sairaanhoidopiirin mallia Uudellemaalle, ja tämä päätös on edelleenkin Helsingin kaupungissa voimassa.

Mitä muiden Uudenmaan kuntien välisiin kuntakohtaisiin kiistoihin tulee, niin niihin eivät tietoni riitä puuttua enkä osaa niihin kantaa ottaa. Totean vain, että siinä vaiheessa, kun Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoidopiirit muotoutuivat kahdeksi piiriksi, enemmistö Uudenmaan kuntien alueella oli selkeästi kahden sairaanhoidopiirin kannalla. Tilanne ei siltä osin ole muuttunut.

Myös kun on väitetty, että minkään muun läänin alueella ei olisi yhtä useampaa sairaanhoidopiiriä, niin tämä väitehän osoittautuu vääräksi, kun katsotte lakiesityksestä ja nyt valiokunnan esityksestä luetteloa eri puolille Suomeen perustettavista sairaanhoidopiireistä. Väite yhdestä sairaanhoidopiiristä lääninä kohti ei pidä yhtä totuuden kanssa.

Mutta ehkä nämä Helsingin ja Uudenmaan alueen kiistat on syytä käydä paikallisilla tasoilla, sen yhteisen HYKSin kuntainliiton piirissä ja Uudenmaan kuntien osalta myös Uudenmaan sairaanhoidopiirin sisällä, johon Uudenmaan kaikki muut kunnat, paitsi Helsinki, tulevat kuulumaan.

Haluaisin kuitenkin todeta omassakin puheenvuorossani sen, että paljon tärkeämpää kuin nyt saatava hallinnollinen erikoissairaanhoidolaki tulee olemaan sen erikoissairaanhoidon sisältö ja taso, johon tämän jälkeen päästään. Hallinto antaa, kuten on todettu, puitteet sille, että päällekkäisyyksiä voidaan poistaa, että esimerkiksi nykyaikaisen erikoissairaanhoidon vaatima korkea laitetaso voidaan taata niissä erikoissairaanhoidon pisteissä, joihin ne keskitetään. Sanalla keskittäminen saattaa olla huono kaiku, mutta keskittäminen silloin, kun on kysymys miljoonainvestoinneista, jopa kymmenien miljoonien investoinneista, saattaa olla meidän jokaisen suomalaisen kannalta järkevää.

Eivät pelkästään erikoissairaanhoidopalvelusten määrät tai niiden saavutettavuus lyhyinä matkoina ole tärkeitä, vaan tärkeää on myös erikoissairaanhoidopalvelusten laatutaso. Laatutasoa tietysti taas ennen kaikkea pitää yllä hyvinkoulutettu kaikkien tasojen henkilökuntamme, ja siksi kaikkein tärkeintä on mielestäni kiinnittää seuraavina vuosina ja vuosikymmeninä huomiota henkilöstöpolitiikkaan, työn johtamismalleihin ja työn sisältöön. Henkilöstö on se voimavara, josta erikoissairaanhoidon korkea laatutaso joko syntyy tai ei synny, ja siksi nykyaikaisen johtamisen oikealla tavalla koko henkilöstön mukaanottamisen henki tulee puhaltaa kaikkeen erikoissairaanhoidoon, tapahtuu se sitten millä tasolla tahansa. Tähän on mahdollisuus, kun hallinnon puitteet ovat selkeät ja päästään tämän lain valmistuttua eteenpäin.

Ed. Kautto (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laurilan puheenvuoroon haluaisin todeta sen, että tosiaan Lastenlinnassa on 88 jäsenkuntaa. 19 niistä ei käyttänyt viime vuonna lainkaan Lastenlinnan lastenpsykiatrian palveluksia. Potilaista tulee HYKS-piiristä 80 prosenttia sairaanhoidon osalta ja 84 prosenttia avohoidon osalta, eli HYKS-piirin potilaat ovat selvä enemmistö käyttäjinä. Samoin tiedän myös sen, että Lastenlinnassa on ollut vajaakäyt-

töä, niin että sen taholta on otettu jopa kuntiin yhteyttä ja pyydetty lisää potilaita. Samoin on kiinnitetty huomiota siihen, että se on käyttöönsä nähden ylimiehitetty. Näenkin, että HYKSin puitteissa voitaisiin parhaiten kehittää Lastenlinnankin toimintaa tulevina vuosina.

Mitä toisaalta tulee ratkaisuun, että Uudellemaalle tehdään kaksi piiriä, totean nyt niin kuin puheessanikin sen, että HYKSin luottamuselimen puitteissa asioita ei voida käsitellä enää jatkossa, vaan tällä lailla luodaan kaksi piiriä, jotka vastaavat omasta erikoissairaanhoidosta omilla tahoillaan, ja HYKS on aivan erillään näistä.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen ed. Laurilan kanssa aivan samaa mieltä siitä, että johtosääntöasiat eivät kuulu lakiin, ja niinhän tässä erikoissairaanhoidolaissa 23 §:ssä sanotaan, että sairaanhoitopiirin kuntainliitoilla tulee olla johtosääntö. Mutta haluan kuitenkin vielä korostaa sitä, että 32 § on ristiriitainen 23 §:n kanssa, koska 32 §:ssä selvästi sanotaan vastuusuhteet.

Ed. Joenpalo (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Päinvastoin kuin ed. Laurila pidän tätä erikoissairaanhoidolakia koko lailla tarpeettomana. Se on tullut tarpeettomaksi pitkän valmistelun aikana, eikä sitä itse asiassa enää tarvittaisi laisinkaan. Siellä, missä vapaaehtoisesti on voitu perustaa sairaanhoitopiirejä, niin on jo tehty, mutta jäljellä ovat ongelma-alueet, joilla laki tulee aiheuttamaan pelkäämistä kitkaa ja kiusaa sekä kuntien että kuntalaisten terveydenhoidossa tästä eteenpäin.

Kun valiokunnassa kyselin eräiltä talousjohtajilta, jotka tulivat yhden sairaanhoitopiirin alueelta, mitä kustannussäästöjä olette saaneet tämän yhdistämisen avulla, he vastasivat: "Ei mitään." Kun kysyin johtavilta lääkäreiltä, mitä potilasturvallisuuden eteen on tullut parannusta yhden sairaanhoitopiirin järjestelmän avulla, hekin vastasivat "ettei mitään". Miksi tällaisia lakeja laaditaan, joista ei tule kustannuksellisia säästöjä eikä terveyden- ja sairaanhoidon puolellakaan etuja.

Ed. Laurila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaisin tässä puheenvuo-

rossani vain tuohon Lastenlinnan sairaalan asemaa koskeneeseen ed. Kauton puheenvuoroon. Toteaisin ensinnäkin, että Lastenlinnan sairaalan työ on sen luonteista, että jonakin vuonna kenties 19 kuntaa ei käytä lasten ja nuorten psykiatrian palveluita. Tällaiseen kuntaan voi kuitenkin tulla potilas, joka saattaa tarvita näitä palveluja kaksi vuotta. Olemme todenneet Lastenlinnan sairaalassa sen, että kun seurataan tilastoja kymmenen vuoden ajalta, niin silloin kuntien omistamien paikkojen käyttö tasaantuu, eli se on vuosikohtaisesti hyvinkin erilaista.

Sitten toteaisin sen, että Lastenlinnan sairaalan kaikki omat elimet, 88 kunnan muodostaman kuntainliiton liittovaltuusto ja liittohallitus, ovat olleet anomuksissaan omaksi kuntainliitoksi täysin yksimielisiä. Totesin puheenvuorossanikin, että ehkä helsinkiläiset, vantaalaiset ja espoolaiset keskenään olisivat voineet päättää toisin, mutta me emme voi jättää heitteelle niitä 85 kuntaa, joiden alueiden ympäristössä ei ole tapahtumassa lasten neurologian ja lasten ja nuorten psykiatrian kohdalla lähivuosina yhtään mitään. Toivon, että erikoissairaanhoido Suomessa siten kehittyy lasten neurologian ja lasten ja nuorten psykiatrian osalta, että tulevaisuudessa näitä palveluita on kaikissa yliopistollisissa keskussairaalapireissä. Tällä hetkellä niitä ei ole. Ne ovat periaatteessa yhdessä ainoassa paikassa koko Suomessa. Siksi mielestäni kolmen pääkaupunkiseudun kunnan ei sovi päättää näiden 85 muun kunnan puolesta, tarvitsevatko ne palveluita vai ei, jos itse katsovat, että ne tarvitsevat.

Ed. Andersson: Herra puhemies, herrat talman! Koetan puhua lyhyesti. Tässä on tullut mielipiteitä, että erikoissairaanhoidolaki ei lainkaan tarvittaisi. Kuitenkin kun on kuunneltu 86 asiantuntijaa valiokunnassa, niin ainakin minä olen tullut vakuuttuneeksi siitä, että laki on täysin tarpeellinen, että siitä on sekä taloudellista etua että se on järkevä resurssien käyttöä ajatellen ja että se myöskin tulee parantamaan potilaiden hoitoa eikä sen tasoa madaltamaan, niin kuin jotkut tässä ovat väittäneet. Täällä on myöskin väitetty, että aluesairaalat olisivat nyt uhattuina. Kuitenkin aluesairaaloiden liiton edustajat ja esimerkiksi Jorvin edustajat valiokunnassa olivat tyytyväisiä lakiin ja halusivat sen mahdollisimman nopeasti voimaan.

Mielestäni valiokunta on tehnyt lakiesitykseen joitakin hyviä ja tarpeellisia muutoksia. Eräs koskee itse erikoissairaanhoidon määritelmää, joka oli hallituksen esityksen mukaisesti hyvin lääkärikeskeinen. Nyt se on tehtäväkeskeinen. Se on minun mielestäni myönteinen ja järkevä muutos.

Tässä on puhuttu myöskin siitä, että kuntien kaksoisjäsenyys olisi välttämätön. Itse en ole tästä vakuuttunut, koska laki kuitenkin sallii ja mahdollistaa hyvin joustavat järjestelyt eikä tee mahdottomaksi sitä hyvää käytäntöä, joka joillain paikkakunnilla on todettu hyväksi: kunta voi anoa valtioneuvostolta oikeutta käyttää haluamaansa sairaalaa ja saa sen aivan varmasti. Mielestäni kaksoisjäsenyys tekisi kyllä koko järjestelmän melko sekavaksi. Tavallaan se romuttaisi koko sen perusajatuksen, joka on ollut tämän lain takana eli hallinnon selkeyttämisen.

Haluaisin hieman puhua psykiatriasta. Ed. Laurila jo kertoi siitä, että valiokunnassa katsottiin, että psykiatrinen lautakunta tulisi säätää pakolliseksi ainakin ylimenovaiheen aikana. Tästä olen itse hyvin iloinen. Yksimielinen psykiatrikunta on esittänyt, että tämä on aivan keskeinen elinehtokysymys psykiatrialle, jotta psykiatria vähitellen saisi samat resurssit kuin on muilla erikoissairaanhoidon aloilla.

Psykiatria on ollut huutolaispojan asemassa pitkään, vaikka psykiatrian haasteet vuosi vuodelta tulevat yhä suuremmiksi. Muilla erikoisaloilla on usein hyvin voimakkaat ja vaikutusvaltaiset ja rahakkaat potilas- ja etujärjestöt, jotka psykiatialta puuttuvat. Psykiatrinen lautakunta mielestäni voi toimia psykiatrian edunvalvontaelimenä ja myöskin olla ideoiva ja kehittävä instanssi erikoissairaanhoidon alueella.

Itse olen vastalauseessani ehdottanut 38 §:n poistamista. Pykälällä halutaan säilyttää edelleen erikoismaksuluokkajärjestelmä erikoissairaanhoidossa. Minun mielestäni erikoismaksuluokka on aikansa elänyt ja vanhentunut. Se hyödyttää hyvin epätasapainoisesti itse lääkäreitä, jotka sitä käyttävät, ja se on epädemokraattinen potilaiden kannalta, koska siinä muut kriteerit kuin hoidon kiireellisuuden tarve määräävät sen, kuinka pian pääsee hoitoon. Mielestäni erikoismaksuluokkajärjestelmä olisi valmis romukoppaan. Palkkaetuudet pitäisi järjestää toisella tavalla.

Kannatan myös keskustapuolueen vastalauseessa olevaa ajatusta siitä, että yliopistoliset keskussairaalat eivät pärjää nykyisellä 12 prosentin valtionosuudella, vaan sen pitäisi olla vähintään 15 prosenttia. Lisäksi vastalauseen mukainen uusi 53 § sijaintikuntaedusta on mielestäni hyvin kannatettava.

Ed. Anttila (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Andersson puolesti talousvaliokunnan mietintöä ja totesi, että saavutetaan kustannussäästöä ja vältetään päällekkäisiltä toiminnoilta. Hänen puheenvuorossaan ei kuitenkaan perusteltu sitä, mistä nämä kustannussäästöt käytännössä kertyisivät, eikä myöskään sitä, miten vältetään päällekkäisiltä toiminnoilta. Nimitäin me ihmiset olemme käsittäakseni kohtalaisen raadollisia, meillä on oma suu huomattavasti lähempänä kuin kontin suu.

On aivan selvä asia, että kun sairaanhoidopiiri perustetaan, niin mitä todennäköisimmin sen hallinto miehitetään niillä henkilöillä, jotka ovat olleet keskussairaalan johtavissa viroissa. Kun resursseja ei ole meillä riittävästi — ei niitä ole minään vuonna ollut tarvetta vastaavasti — niin resurssien kesken joudutaan tasapainoilemaan ja voidaan olla ihan varmoja, että periferiassa olevat sairaalat ovat silloin varmasti heikommalla kuin alueen keskussairaala, jonka kehittämisestä totta kai tulee pitää huolta. Tässä tulee käymään niin, että kustannussäästöä ei synny, päällekkäisiä toimintoja vähennetään sillä tavalla, että karsitaan aluesairaaloissa jo olevia palveluja ja näin viedään ihmisten lähellä olevat erikoislääkäripalvelut keskussairaalaan asteittain.

Ed. Andersson (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Puheenvuorossani en esittänyt numeroita enkä laskuja. Kuitenkin sanoisin, että jos ajattelee erikoissairaanhoitoa tänä päivänä, mitä laitteistoa siihen tarvitaan, miten se on pakko porrastaa, niin että joitakin toimenpiteitä ja hoitoja tehdään vain hyvin harvassa paikassa, joitakin ehkä vain yhdessä paikassa, niin olen vakuuttunut siitä, että tämä laki mahdollistaa paljon järkevämmän ja rationaalisemman laitteiston käytön kuin tänä päivänä. Tämä on taloudellisesti erittäin suuri kysymys. Tänä päivänä jotkin laitteistot ovat vajaakäytössä ja joihinkin on hyvin pitkät jonot johtuen siitä, että hallinto on niin sekava ja epärationaalinen.

Ed. Alaranta: Herra puhemies! Erikoissairaanhoitolaista on tässä keskustelussa tullut esille hyvin ristikkäisiä käsityksiä. Se varmaan kertoo siitä, että tämä asia toimii ja tämä nähdään eri puolilla maata hieman eri tavalla. Koska on olemassa mielipiteen väliaika, niin esitän oman puheenvuoroni yhteydessä yhden näkemyksen. Käsittelen hieman asiaa sekä periaatteelliselta että käytännön aluesairaala- ja kuntahallinnossa tulleen käsityksen perustalta.

Ensiksi haluan todeta sen, että talousvaliokunta on todella tehnyt ansiokasta, kiitettävää ja perusteellista työtä, kuunnellut erittäin suuren joukon asiantuntijoita, jotka ovat edustaneet vielä maan eri osia, ja lisäksi laatinut hyvin korkeatasoisen mietinnön eduskunnan päätöksenteon pohjaksi. Rohkeuden kuitenkin todeta, että mietinnöstä mielestäni kuultaa läpi se, ettei kaikkia käytännössä ilmitulleita kokemuksia ole kuitenkaan voitu hyödyntää. Talousvaliokunnan olisi ehkä kannattanut vierailla jossakin sellaisessa aluesairaalassa, jonka asemaa me monet tämän lainsäädännön ja jo perustettujen sairaanhoitopiirien hallinnonuudistuksen vuoksi perustellusti pelkäämme.

Tarkoitan sitä, että talousvaliokunta on saanut ehkä liian myönteisen kuvan nykyisten sairaanhoitopiirien toiminnasta. Asiantuntijaluettelon mukaan valiokunnassa on käynyt asiantuntijoina paljon keskussairaaloitten ja vapaaehtoisesti perustettujen sairaanhoitopiirien johtohenkilöitä. Kielteiset kokemukset, joita niitäkin maakunnissa on, eivät ole päässeet mietintöön asti. Tätä kuvaa mielestäni myös seuraava keskustan valiokuntaryhmän vastalauseessa oleva teksti: ”Maakunnallisesti yhdistetty sairaanhoitopiiri merkitsee helposti hallinnon, taloudenhoidon ja jopa palvelusten lisääntyvää keskittymistä maakuntakeskuksiin. Maakunnan kaikki sairaalat kattava hallinto voi myös lisätä byrokratiaa ja etäännyttää päätöksentekoa yksittäisistä sairaaloista ja toimintayksiköistä.” Tässä puhutaan siis koko ajan mahdollisuudesta, että voi jotakin tapahtua, vaikka pitäisi sanoa suoraan, että juuri näin on tapahtunut monien aluesairaaloitten osalta.

Vaikka laki ollaan nyt aivan todennäköisesti täällä hyväksymässä, haluan vielä tässä yhteydessä todeta, että tämän lain perustelut sopivat minunkin mielestäni erittäin huonosti

juuri edustamani puolueen eli Suomen keskustan ideologiaan. Keskusta on kannattanut hallinnon hajauttamista ja päätösvalan siirtämistä ylhäältä alaspäin, valtiolta ja keskusvirastoilta maakuntiin, kuntiin lähelle ihmisiä. Tätä lakia säädettäessä hallintoa ei hajauteta, vaan hajautettuna toiminutta hallintoa keskitetään voimakkaasti. Kerätään sairaaloita yhteen ja muodostetaan niille yhteinen hallinto, joka on, niin kuin täällä on jo moneen kertaan todettu, nykyistä paljon kauempana kunnista ja kuntalaisista eli sairaalapalvelujen käyttäjistä.

Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan mm., että kunnallinen itsehallinto tällä lailla vahvistuu, kun kuntien edustus vahvistuu ja äänimäärä sidotaan asukaslukuun. Tämä on vain osa totuutta. Jonkin suuren kunnan osalta se pitäneen paikkaansa, mutta ei yleisesti. Kun eräessä maakunnassa uuden sairaanhoitopiiriin tulee muodostamaan tulevaisuudessa yhdeksän nykyistä kuntainliittoa eli yhdeksän sairaalaa, niin voidaan laskea, että kun tähän mennessä jäsenkunnalla on ollut edustaja jokaisen sairaalan valtuustossa, sillä tämän uudistuksen jälkeen on yksi tai kaksi edustajaa sairaanhoitopiiriin yhteisessä liittovaltuustossa. Tähän tulevat tietysti lisäksi sairaaloiden johtokunnat, joihin valitaan tavallisesti alueen suurimpien kuntien edustajia.

Tätä lakiesitystähän on eräillä tahoilla perusteltu myös sillä, myös tässä keskustelussa, että se vie kohti maakuntaitsehallintoa. Itse olen käsittänyt, että sen tarkoitus on ollut pyrkiä siirtämään päätösvaltaa, niin kuin jo totesin, valtiolta maakuntiin, väliportaaseen. Erikoissairaanhoitolaki siirtää päästövaltaa juuri päinvastoin, kuntatasolta maakuntatasolle, jopa valtioneuvostolle asti, joka tulee määräämään sen, mihin sairaanhoitopiiriin kukin kunta kuuluu. Lain 7 §:n 2 momentin mukaan sairaanhoitopiirien alueet määrää siis valtioneuvosto, kun asianomaisia kuntia ja kuntainliittoa on kuultu.

Talousvaliokunta on kiinnittänyt tähän asiaan mietinnössään huomiota. Sen mukaan valtioneuvoston tulee alueista päättäessään painokkaasti kuulla kuntien ja kuntainliittonen mielipiteitä ja muodostaa sairaanhoitopiireistä erikoissairaanhoidon nykyiset järjestelyt ja sen kehittämisen näkökohdat huomioon ottaen tarkoituksenmukainen kokonaisuus. Tarvittaessa tulee sairaanhoitopiiri-

rien alueita muuttaa olosuhteita vastaaviksi. Lisäksi valiokunta painottaa joustavuutta palvelujen järjestämisessä. Tästä täytyy todeta, että nämä ovat kauniita ja hyviä virkkeitä, mutta valitettavasti jäänevät sellaisiksi, kun lakia ei ole muutettu.

Keskustan vastalauseessa on aivan oikein esitetty kaksoisjäsenyyden sallimista kunnille, niin kuin täällä on jo todettu. On todettu myös se, että sitä ovat kuntien keskusjärjestöt tukeneet. Käsitän myös itse niin, että tällaisella lain muutoksella olisi voitu eliminoida monien raja-alueiden, siis muodostettavien sairaanhoitopiirien rajoilla toimivien, sairaaloiden ja kuntien ongelmat.

Voimaanpanolain kohdallehan talousvaliokunta on kirjannut tavoitteeksi vakiintuneiden potilassuhteiden jatkamisen kymmenen vuoden ajaksi. Se on kaunis toivomus, mutta jää epäily, voiko se käytännössä toteutua. Sen sijaan varsinainen kaksoisjäsenyys olisi mahdollistanut nykyisen käytännön jatkamisen siellä, missä toimitaan kahden piirin rajalla. Kun tämä mahdollisuus vaarantuu, vaarantuvat myös monien alue-sairaaloiden nykyisten palvelujen säilyttämistoimet, kuten mm. ed. Anttila jo totesi. Tällainen aluesairaala on esimerkiksi Oulaskankaan aluesairaala Oulun läänin eteläosassa Oulaisissa sekä Visalan sairaala Ylivieskassa. Näiden sairaaloiden jäsenkunnat ovat sekä Kala- että Pyhäjokilaakson kuntia, jotka ovat tottuneet käyttämään mainittujen sairaaloiden palveluja. Jos nyt käy niin, niin kuin alueellamme pelätään, että piiriraja vedetään näiden jokilaaksojen väliin, putoaa pohja sekä Oulaskankaan että Visalan sairaaloiden toiminnalta ja tulevaisuudelta.

Yksi tämän lain lähtökohdistahan on potilaan aseman parantaminen. Jos käy niin, kuin pelätään omalla kotiseudullani, että Oulaskankaan ja Visalan sairaaloiden toiminta vaikeutuu, on vaikea käsittää sitä, että potilaan asema meillä päin parantuisi. Käytäjäkunnan vähentyminen merkitsee useiden erikoislääkäripalvelujen siirtymistä keskussairaaloihin, meillä Ouluun ja Kokkolaan. Matkat pitenevät, potilasturvallisuus vaarantuu, potilaan mahdollisuus valita lääkäriinsä kaventuu nykyisestä jne. Kaksoisjäsenyyden mahdollisuus olisi turvannut kaiken edellään otetun, myös lain mainostaman asiakasnäkökulman ja palveluperiaatteen.

Talousvaliokunnan enemmistö on päättänyt korostamaan yksittäisen kunnan asemaa sairaanhoidon järjestämisessä lisäämällä lain 13 ja 14 §:ään yksittäisen kunnan aloiteoikeuden. Hyvä sekin on, mutta täytyy muistaa, että lopullinen päätös valtioneuvostossa voisi olla aivan toinen kuin kunnan tekemä aloite edellyttäisi.

Hyvä on mielestäni myös 10 §:ään tehty lisäys sairaanhoitopiirin ja terveyskeskusten toimintojen koordinaatiosta. Sairaalahallinnossahan tarvitaan koordinaatiota, se on tämän lain positiivinen anti, pääpiirteissään edellä kuvaamiani poikkeuksia lukuun ottamatta. Koordinaatiota olisi ehkä voitu toteuttaa kevyemmälläkin mallilla eli kehittämällä sairaaloiden yhteistyötä.

Koordinaation lisäksi tarvitaan myös paljon motivaatiota. Sairaalan henkilöstö ei ainakaan meillä päin ole kovin motivoitunut uudistukseen, ja tämän lain mukana keskitettyä henkilöstöhallintoa tuskin tulee motivatiota lisäämään.

Alun perin erääksi koko uudistuksen lähtökohdaksi mainostettiin sitä, että siinä päästään säästöihin mm. yhteisillä hankinnoilla. Kysymys oli ns. konsernihyödyistä. Nyt tästä ei enää paljon puhuta, kun on havaittu, että säästöjä ei synny, aivan niin kuin muutkin puhujat ovat todenneet. Hallintokin maksaa jo saatujen kokemusten mukaan uudessa järjestelmässä enemmän kuin vanhassa hajautetussa mallissa.

Ainakin Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä luottamushenkilöt ovat valittaneet sitä, että he eivät pysty käsittelemään ja hallitsemaan niin monia ja monien sairaaloiden asioita yhtä aikaa kuin sairaanhoitopiirissä edellytettäisiin. Tästä seuraa se, että käytännössä luottamushenkilövalta on siirtynyt virkamiehistöle, erityisesti sairaanhoitopiirin johtajalle ja johtaville ylläkääreille. Tämä ei liene ollut kenenkään tarkoitus tässä kansanvaltaa ihannoivassa Suomessa. Se on kuitenkin lisännyt myös keskussairaaloiden valtaa suhteessa aluesairaaloihin. Esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla meneteltiin niin, että Oulun yliopistollisen keskussairaalan hallinnollinen johto valittiin suoraan myös sairaalapiiriin johtavia virkoja hoitamaan. Varmasti oikeampi tapa demokratian kannalta olisi ollut valita erillinen johto sairaanhoitopiirille. Se taas olisi merkinnyt uusia johtajia, uusia sihteereitä, uutta byrokratiaa.

Arvoisa puhemies! Olen käsitellyt asiaa ennen kaikkea pienen kunnan ja kahden piirin rajamailla toimivan aluesairaalan kannalta. Siitä suunnasta katsottuna nykyinen käytäntö olisi ollut parempi kuin uusi, johon lain säätäminen nyt johtaa koko maassa. Tokihan laissa on hyviäkin tavoitteita ja periaatteita. Monin paikoin tämä on kuitenkin uudistusta uudistuksen vuoksi ja potilaan kannalta katsottuna nimenomaan hallinnonuudistusta hallinnonuudistuksen vuoksi. Potilas ei jaksa kantaa huolta siitä, kuka on sairaalan johtaja, kuka johtokunnan puheenjohtaja, kuka kunnan edustaja liittovaltuustossa tai johtokunnassa. Potilaallahan on aivan muita huolia. Hän ei jaksa huolehtia myöskään siitä, kuka maksaa hänen hoitonsa. Hänelle on tärkeintä, että hän saa asiantuntevaa ja tehokasta hoitoa. Tämän pitäisi tietysti olla myös sairaalahallinnon uudistamisen tärkein tavoite.

Esitän lopuksi toivomuksen, että uudistuksen jälkeen otettaisiin nyt aikaa, ennen kuin uudistusta jatketaan mihinkään suuntaan. Pohjois-Pohjanmaalla esimerkiksi istuu työryhmä, jonka tehtävänä on pyrkiä yhdistämään maakunnan sosiaalialan kuntainliitot muodostettuun sairaanhoitopiiriin. Tämä työ pitäisi nyt keskeyttää ja katsoa rauhassa, miten erikoissairaanhoidon uusi hallinto koko maassa toimii. Eräiden asiantuntijoiden ennuste onkin, että seuraavien kymmenen vuoden kuluessa suuret byrokraattiset sairaanhoitopiirit puretaan ja palataan takaisin sairaalakohtaiseen ihmisläheiseen hallintoon.

Ed. Lindroos (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuuntelin ed. Alarannan ansiokkaan puheen asiasta. Haluan kiinnittää huomiota kolmeen asiaan, jotka siinä puheessa tulivat esille.

Hän puhui, että lakiuudistus on Suomen keskustan ideologian vastainen. Me valio-kunnassa yritimme tehdä työtä vallan muulta pohjalta kuin puhtaasti ideologiselta pohjalta. Sen vuoksi saatan ymmärtää, että tämä on Suomen keskustan ideologian vastainen lopputulos. Minä kuitenkin väitän, että me pyrimme parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen. Se oli meidän mielestämme nyt saavutettu.

Toinen asia, jonka ed. Alaranta totesi, olivat alueelliset ongelmat. Ymmärrän varsin hyvin sen, että säädämmepä tässä salissa

minkälaisen lain hyvänsä, siinä joka tapauksessa hiuksenhienoja eroavaisuuksia myös alueellisesti tulee tapahtumaan. Erikoissairaanhoitolain käytännön toteuttamisessa myös alueellisesti tulee olemaan toiminnallisia eroja. Sitäkin on turha esimerkiksi minun vastaan väittää.

Kolmas asia oli se, että ed. Alaranta totesi, että heidän alueellaan luottamushenkilöt eivät kykene toimimaan niin kuin nyt eli parhaalla mahdollisella tavalla. Se on tahdon ja kyvyn varainen asia. Minä uskon, että kyvykkäitä ihmisiä löytyy tämänkin lain toteuttamiseen niin, että siinä eivät häviä kunnat, kuntainliitot ja erityisesti siinä eivät tule häviämään potilaat.

Ed. Lapiolahti: Arvoisa puhemies! Mielestäni erikoissairaanhoitolain valmistuminen on varsin tärkeä asia. Voidaanhan sillä koota hajanainen sairaanhoitoa koskeva ja eri tauteihin perustuva lainsäädäntö yhdeksi kokonaisuudeksi, joka samalla merkitsee mielestäni sairaanhoidon tehostumista. Tässä yhteydessä on kuitenkin samalla painotettava terveydenhuoltoa laajemminkin. Ehkäisevä toiminta on aina parempaa kuin korjaava. Tämän takia mm. terveydenhoito mukaan lukien sellaiset lainsäädännöltään vastikään uudistetut alat kuin kemikaalilainsäädäntö tai meluntorjunnan tehostaminen on erittäin tärkeää. Jos vahvasti liioitellaan, voidaan sanoa, että sairaanhoidosta päästään eroon, kun terveydenhuolto on kunnossa.

Ympäristöterveydenhuollon ohella merkittävä terveydenhuollon sektori on kansanterveysyö. Valiokunta onkin ottanut huomioon tämän seikan paitsi perusteluissa myös laajentaessaan sairaanhoitopiiriin tehtäviä siten, että erikoissairaanhoidossa kertyvä tietotaito käytetään hyväksi myös terveyskeskuksissa. Erikoissairaanhoitolakiehdotuksen 10 §:n mukaan sairaanhoitopiiriin kuntainliiton tehtävänä on vastata myös terveyskeskusten tuottamien eräiden palveluiden ohjauksesta ja laadun valvonnasta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisessa suunnitelmassa on yhtenä painopistealueena ympäristöterveydenhuolto ja uuteena asiana ympäristönsuojelun hallinto. Tälläkin on erittäin suuri merkitys ehkäisevässä terveydenhuollossa. Suunnitelmaa onkin tältä osin tervehdittävä tyydytyksellä.

Talousvaliokunta teki hallituksen esitykseen eräitä muutoksia, jotka merkitsevät byrokratian keventämistä tai mahdollisuutta välttää se. Tarpeettomia liittohallituksen kanssa päällekkäisiä sairaaloiden johtokuntia voidaan jättää asettamatta ja eräät saman tapaista asiaa hoitavat toimet yhdistää. Ehkä kuitenkin pitkällä aikavälillä merkittävinä byrokratian purkamista merkitsee päällekkäisten sairaanhoitopiirien väheneminen. Merkitseehän hallituksen esitys nykyisten noin sadan sairaanhoidon kuntainliiton yhdistämistä 21 sairaanhoitopiiriksi. Vaikka nämä sairaanhoitopiirit epäilemättä ovat hallinnoltaan ja ehkä myös byrokratialtaan melkoisia, merkitsevät ne kuitenkin samalla myös voimavarojen säästöä järjeistämällä nykyisiä päällekkäisiä toimintoja.

Arvoisa puhemies! Talousvaliokunta ei hallituksen esitystä käsitellessään ottanut kantaa lainsäädännön voimaantuloajankohtaan. Käsitteäkseni on kuitenkin edelleen mahdollista säätää laki voimaan alkuperäisessä hallituksen kaavailemassa aikataulussa vuoden 1991 alusta. Tämä merkitsee kuitenkin sitä, että hallinnossa on toimittava ripeästi. Valtioneuvoston tulee päättää sairaanhoitopiireihin kuuluvista kunnista, ja niillä alueilla, joilla sairaanhoidon hallintoa ei vapaaehtoista tietä ole voitu koota, tulee välittömästi ja tehokkaasti ryhtyä toimenpiteisiin, jotta kansalaisten saamat palvelut voivat vuoden 1991 alusta tehostua ja kehittyä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

3) Ehdotus laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely

Hallituksen esitys n:o 97

Talousvaliokunnan mietintö n:o 5

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 5.

Keskustelu:

Ed. Laurila: Arvoisa puhemies! Hyvät edustajat! Pitkittävästi perjantai-iltapäivän

istuntoa sen pidempään haluan kuitenkin todeta kokoomuksen talousvaliokuntaryhmän ja eduskuntaryhmän puolesta, että ryhmämme olisi ollut valmis suurempaan kauppojen aukioloaikojen liberalisointiin, vapauttamiseen kuin mihin lakiesityksessä nyt talousvaliokunnan käsittelyn jälkeen on lopullisesti päädytty. Olemme esimerkiksi periaatteessa sitä mieltä, että huonekalukauppaa voisi harjoittaa sunnuntaisin, että autokauppa voisi muuttua sunnuntaisin esittelyistä kaupankäynniksi jne. Olemme myös sitä mieltä, että kampaamoita ja partureita turhaan pidetään kauppojen aukiololain piirissä, ja talousvaliokuntahan aika yksimielisesti on sitä mieltä, että esimerkiksi turistien tarvitsemat ja muuten matkailuun liittyvät palvelut sunnuntaisin olisivat näillä aloilla ihan tarpeellisia.

Kun kuitenkin kävi ilmi, että nyt hallituksen antaman esityksen yhteydessä oli valmisteltu liiketyöntekijäin työsuhde-ehtoja ja työsuhdeturvaa sellaiseen muotoon, jonka työntekijäjärjestöt saattavat tässä vaiheessa hyväksyä, kun hallituksen esitys nyt jonkin verran vapauttaa kauppojen aukioloa ja kun pidemmälle menevää mahdollisuutta loukkaamatta työntekijöiden neuvottelu-oikeutta omista eduistaan pidemmän aukioloajan yhteydessä ei ollut valmiiksi neuvoteltu, oli ryhmämme valmis tyytymään hallituksen esityksen muotoiseen kantaan tässä vaiheessa. Mutta me katsomme kohti tulevaisuutta ja odotamme, että sellaiset neuvottelut voidaan käydä, joiden jälkeen ministeriö voi tuoda eduskuntaan vieläkin suuremmin aukioloaikoja vapauttavan lakiesityksen. Kun tietämäni mukaan Suomi on ainoa Länsi-Euroopan maa, jossa kauppojen aukioloaikoja yleensä vielä säädellään, täytyy vain toivoa, että tästäkin holhoamisen muodosta, jota ilmeisesti suomalaiset vielä joidenkuiden mielestä tarvitsevat, päästäisiin vähitellen yhä enemmän irti.

Tämä selityksenä sille, että emme halunneet pitkittää nyt hallituksen esityksen läpisaamista sillä, että olisimme lähteneet vaatimaan suurempaa aukioloaikojen väljentämistä, vaan pidämme sitä pienenä askeleena eteenpäin, tässä muodossaan tyydyttävänä mutta ei täysin tyydyttävänä, vaan toivomme, että tästä vielä kehitetään Suomea nykyaikaisen, liberaalin, aukioloaikoja sallivan valtion suuntaan. Mutta pannaan tämä laki-

esitys nyt ensin nopeasti läpi, jotta edes tämä pieni aattoaikojen pidennys voidaan toteuttaa.

Toisin kuin monet kuvittelevat, tässähän ei keskustella työntekijöiden työajasta. Työaikahan tulee olemaan sama kuin nykyäänkin. Tässä keskustellaan vain siitä, minä aikoina se työ tehdään. On yhteiskunnassa lukemattoman monia muita aloja, joilla sovittu työaika tehdään jopa yöllä puhumattakaan lauantaista ja sunnuntaista eikä pelkästään ns. virastoaikoina. Kysymys ei ole siis ollenkaan siitä, että työntekijöiden työaika pidentettäisiin, mutta työntekijöiden työajan tekemisajankohdasta tietyksi täytyy käydä asianmukaiset neuvottelut, ennen kuin voidaan hyväksyä laki, jolla liikkeiden aukio-oloaikoja sitten voidaan vapauttaa. Mutta toivomme todella, että suurempaa vapautta kohti ollaan menossa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

4) Ehdotus laiksi muutoksenhausta tuomioistuimen virkaa haettaessa

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 86
Lakivaliokunnan mietintö n:o 10

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

5) Ehdotus laiksi kerman ja vähärasvaisen maidon tasausmaksusta annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 118
Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 44.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

6) Hallituksen esitys n:o 135 laiksi rakennuslain muuttamisesta

Valiokuntaan lähettäminen

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin laki- ja talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ympäristöministeri Bärnlund: Arvoisa puhemies, värderade talman! Tänä vuonna on kulunut 20 vuotta siitä, kun eduskunta esitti lausuman rakennuslain kokonaisuudistuksen tarpeesta. Sen pohjalta alkoi perusteellinen lainvalmistelu. Vuonna 1974 valmistuneen periaatemietinnön jälkeen laadittiin useita lakiluonnoksia asiassa.

Kuten hyvin tiedetään, kokonaisuudistukseen tähtäävä työ ei johtanut tuloksiin. Tämän vuoksi kokonaisuudistuksesta on tässä vaiheessa luovuttu. Rakennuslakia on ryhdytty uudistamaan johdonmukaisia kokonaisuuksia käsittävillä osauudistuksilla. Vuosien varrella kasautuneita uudistamispaineita pystytään nyt purkamaan osauudistusten avulla.

Rakennuslain osauudistusten viisi tärkeintä yhteistä tavoitetta ovat:

- 1) Hallinnon hajauttaminen ja kuntien omavastuisten päätöksenteon lisääminen.
- 2) Valvonnan suhteuttaminen valvontatarpeeseen. Tämä koskee sekä kaavoitusta että rakentamista.
- 3) Erilaisten paikallisten olojen ja tarpeiden huomioon ottaminen.
- 4) Päätöksenteon yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen.
- 5) Kansanvaltaisuuden korostaminen hallinnossa.

Näitä tavoitteita toteutetaan tavalla, joka säilyttää kansalaisten oikeusturvan ja turvaa ympäristön laadun. Uudistukset ovat pääosin mahdollisuuksia antavia, eivät määrättyyn uuteen järjestelmään pakottavia.

De fem viktigaste målen för den partiella revideringen av byggnadslagen är följande:

1) Förvaltningen skall decentraliseras och kommunernas eget ansvar för beslutsfattandet ökas.

2) Övervakning och tillsyn skall ställas i relation till behovet, det här gäller såväl planläggning som byggande.

3) Olika lokala förhållanden och behov skall beaktas.

4) Beslutsfattandet skall förenklas och göras snabbare.

5) Förvaltningen skall bli mer demokratisk.

Dessa mål skall förverkligas på ett sätt som säkerställer medborgarnas rättsskydd och miljöns kvalitet. Reformerna går främst ut på att öppna nya möjligheter, inte på att tvinga in allt i vissa fastslagna former.

Ett viktigt förslag om revidering av 31 § inlösningslagen som gäller beskärning av värdestegring har givits till riksdagen i dag. Systemet skall utvecklas så att det också fungerar i det förnyade planläggningssystemet. Samtidigt föreslås att all oförtjänt värdestegring skall kunna beskäras i situationer där inlösnings syftar till att säkerställa förutsättningarna för utvecklandet av bostättningscentra. Redan blotta existensen av ett sådant stadgande skulle bidra till att stävja prisstegringen på mark och förhindra plötsliga prisstegringar, som vi har haft kännning av på många orter under de senaste åren.

I propositionen föreslås kommunerna få ökad beslutanderätt på eget ansvar. De statliga myndigheternas övervakning av beslutsfattandet i kommunerna skall lindras. Övervakningen skall mer generellt inriktas på markanvändningsplanerna. Avsikten är att delgeneralplanerna skall bli de viktigaste i plansystemet. Kommunerna skall inte längre vara skyldiga att underställa byggnadsordningarna en högre myndighet.

Det föreslås att planeringen skall bli öppnare och att medborgarna skall få större möjligheter att delta i och inverka på skedet, samtidigt som övervakningen i efterhand mildras. Medborgare som är intresserade av miljön skall få bättre möjligheter att följa med hur planeringen löper. De system som nu gäller hörande av markägarna skall utvidgas så att alla de, vilkas levnadsförhållanden berörs, kan göra sig hörda. Konflikter

inom planläggningen skall i regel lösas redan innan planen godkänns.

Revideringen av byggnadslagen främjar planmässig markanvändning. I detta syfte underlättas planläggningsförfarandet med tillhörande beslutsprocesser, handläggningen förenklas och förverkligandet av planerna underlättas. Det föreslås också att möjligheterna att söka ändring i vissa situationer skall begränsas. I fråga om stadsplaner eller byggnadsplaner inom ett område med fastställd generalplan skall det inte längre vara möjligt att besvara sig hos högsta förvaltningsdomstolen. De här åtgärderna bidrar till att göra planeringen snabbare.

Rakennuslain ensimmäinen osauudistus hyväksyttiin eduskunnassa jo kevätistunto-kaudella. Uudistukseen oli koottu säännökset rakentamisen sääntely-, lupa- ja valvontajärjestelmien ajankäytöstä. Rakentamisen määräviidakkoon ryhdyttiin perkaamaan ja uusien määräysten antamista hillitsemään. Rakentamisen lupajärjestelmään tuotiin uuden tyyppistä joustavuutta sekä luvan varaisuuden että lupamenettelyjen osalta. Pyrkimyksenä on, että lupajärjestelmä toimisi valvontatarpeeseen suhteutettuna. Rakennusjärjestysten avulla kunnat voivat aivan uudella tavalla ottaa huomioon kunnan eri osien erilaisista olosuhteista ja ominaispiirteistä johtuvat rakentamisen ohjaustarpeet.

Rakennuslakiin lisättiin myös periaatteellisesti tärkeä säännös rakennusaikaisen valvonnan uudeltaisesta jakamisesta. Viranomaisvalvonta keskittyy olennaisiin kysymyksiin. Valvontatehtäviä voidaan uskoa myös yksityiselle osapuolelle. Muuta kuin asuinrakentamista koskeva työn valvonta voidaan rakennuslautakunnan hyväksymän valvontasuunnitelman nojalla uskoa rakennuttajan itsensä hoidettavaksi.

Rakentamisen valvonnan keventäminen ei luonnollisestikaan saa johtaa asukkaan tai rakennuksen muun käyttäjän aseman heikentämiseen. Tämän vuoksi asuntokauppaa varten on oikeusministeriön asettamassa toimikunnassa valmisteltavana oma lakinsa, jonka tarkoituksena on nykyistä paremmin turvata ostajan edut ja oikeudet. Valmisteltavana olevaan lakiin on tarkoitettu sisällyttää järjestelmät, joilla pystytään takaamaan, että asunnoissa mahdollisesti esiintyvät virheet

tulevat korjatuiksi. Ympäristöministeriössä toimiva työryhmä selvittää rakentamisen vastuukysymyksiä laajemmaltikin, kaikkea rakentamista koskevana.

Edellä pääkohdiltaan selostettu rakennuslain ensimmäinen osauudistus tulee voimaan ensi vuoden vaihteessa. Siihen liittyvä rakennusasetuksen muutos annetaan lähipäivinä. Jo ennen kesälomia hallitus antoi eduskunnalle esityksen rakennuslain ja kunnallislain muuttamisesta tavalla, joka tuo väljyyttä ja antaa uusia mahdollisuuksia seutukaavoitustyön järjestämiselle. Seutukaavoitustehtävistä huolehtiva organisaatio voitaisiin esityksen mukaan järjestää nykyistä vapaammin. Työtä voidaan jatkaa joko nykyisissä seutukaavaliitoissa taikka tehtäviltään laaja-alaisemmissa, uusissa vapaaehtoisissa kuntainliitoissa. Kunnat saavat valita itselleen parhaiten soveltuvan työskentelytavan. Uudistus tekee mahdolliseksi esimerkiksi maakunnallisten edunvalvontatehtävien ja seudullisen maankäytön suunnittelun hoitamisen saman organisaation puitteissa.

Nyt lähetekeskustelussa olevaan hallituksen esitykseen rakennuslain toisesta osauudistuksesta on koottu kaavoitusta ja maankäytön päätöksentekoa koskevat ehdotukset. Kaavajärjestelmää pyritään kehittämään ja siihen liittyvää päätöksentekoa jakamaan siten, että kaavoituksella pystyttäisiin paremmin ja tehokkaammin tyydyttämään tämän päivän tarpeet. Siitä, että maankäytön suunnittelussa sopimusmenettely pyrkii korvaamaan kansanvaltaisen kaavoituksen, on viime aikoina saatu kouriintuntuva näyttö. (Ed. Stenius-Kaukonen: Tampereella!) Pалаan tämän esityksen sisältöön jäljempänä.

Kun maankäytön suunnittelua käsitellään, ei voida sivuuttaa kysymystä kuntien maapoliittisista mahdollisuuksista. Viime joulukuussa pääkaupunkiseutua varten säädettiin maapoliittinen erityislainsäädäntö rakennuslain ja etuostolain muutoksilla. Pääkaupunkiseudulle säädettiin myös rakennusmaamaksulaki nopeuttamaan kaavoitettujen asuntonttien rakentamista. Etuoston käyttömahdollisuuksia laajennettiin koko maata koskien etuostolain muutoksella, joka tuli voimaan 1.4.1989.

Maapoliittisen lainsäädännön uudistamista jatketaan. Hallitus on 8 päivänä syyskuuta 1989 antanut esitykset rakennuslain lunastus-

ta koskevien pykälien ja etuostolain muuttamisesta. Rakennuslaissa säädettyjä lunastusedellytyksiä helpotetaan. Vaatimuksesta lunastettavan alueen rakentamattomuudesta luovutaan, kun lunastetaan yleiskaavassa asuntorakentamiseen tai siihen liittyvään yhdyskuntarakentamiseen osoitettuja alueita. Kunnanvaltuuston hyväksymässä yleiskaavassa osoitettu asuntorakentamisen tai siihen liittyvän yhdyskuntarakentamisen alue olisi riittävä osoitus lunastustarpeesta. Samassa yhteydessä myös lunastusmenettelyä esitetään yksinkertaistettavaksi.

Etuostolakia muutettaisiin niin, että kunnat voisivat käyttää etuosto-oikeutta kaikissa yli 5 000 neliömetrin maakaupoissa kaavoitustilanteesta riippumatta. Uudistuksen tärkeä merkitys on siinä, että kunnat voisivat tämän jälkeen käyttää tätä oikeuttaan myös sellaisilla alueilla, missä kaavoitustoimenpiteet eivät vielä ole aiheuttaneet maan hinnan kohoamista. Lisäksi etuostolakia on ehdotettu täydennettäväksi säännöksellä, jolla pyritään estämään lain kiertäminen. — Todettakoon, että molemmat eduskunnan käsittelyssä jo olevat esitykset tuovat parannuksia myös pääkaupunkiseudun vaikeaan maapoliittiseen tilanteeseen.

Lähipäivinä eduskunnan käsiteltäväksi saataneen tärkeä, lunastuslain 31 §:ään sisältyvää arvoneikkausta koskeva muutosesitys. Arvoneikkauksjärjestelmää tullaan kehittämään siten, että se toimii myös uudistuvassa kaavajärjestelmässä. Samalla tullaan ehdotamaan, että kaikki ansioton arvonnousu voidaan leikata tilanteissa, joissa lunastusta käytetään asutuskeskusten kasvuedellytysten turvaamiseksi. Säännös olisi omiaan jo olemassaolollaan hillitsemään maan hintakehitystä ja estämään hintojen äkkinäiset nousut, joista monilla alueilla on viime vuosina saatu huolestumista herättäviä kokemuksia.

Lainsäädäntöä osina uudistettaessa on välttämätöntä nähdä kokonaisuus, johon ne kuuluvat. Tämän vuoksi olen verrattain laajalti kuvannut sitä kokonaisuutta, johon tuorein, nyt lähetekeskustelussa oleva esitys rakennuslain muuttamisesta osana kuuluu.

Esityksessä ehdotetaan kuntien omavastuun päätöksenteon lisäämistä. Valtion viranomaisten valvontaa kuntien päätöksentekoon kevennetään. Valvontaa pyritään suuntaamaan nykyistä yleispiirteisempiin maankäytön suunnitelmiin. Osayleiskaavoista on

tarkoitus kehittää kaavajärjestelmän tärkein kaava. Rakennusjärjestysten alistamisvelvollisuudesta luovutaan.

Suunnittelun avoimuutta ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksia ehdotetaan lisättäväksi, samalla kun jälkikäteen tapahtuvaa valvontaa kevennetään. Ympäristöstään kiinnostuneiden kansalaisten mahdollisuuksia seurata kaavoituksen etenemistä parannetaan. Pelkästään maanomistajia koskevat kuulemisjärjestelmät laajennetaan koskemaan kaikkia, joiden elinolosuhteisiin kaavalla vaikutetaan. Kaavoitukselliset ristiriidat pyritään ratkaisemaan ensisijaisesti jo ennen kaavan hyväksymistä.

Rakennuslain uudistuksella edistetään suunnitelmallista maankäyttöä. Tässä tarkoituksessa kaavoitusta ja siihen liittyviä päätöksentekojärjestelmiä kevennetään, käsitteilyä yksinkertaistetaan ja kaavojen toteuttamista helpotetaan. Myös muutoksenhaku-mahdollisuuksia esitetään eräissä tilanteissa rajoitettaviksi. Vahvistetun yleiskaavan alueella tapahtuvassa asema- tai rakennuskaavoituksessa muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei olisi enää mahdollista. Näillä toimenpiteillä nopeutetaan kaavoitusta.

Myös rakennuslain mukaisia poikkeuslupa-asioita ehdotetaan siirrettäväksi ympäristöministeriöstä ja lääninhallituksista kunnassa ratkaistaviksi. Tämä antaa joustoa kaavojen sisällölle. Kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien säilyttäminen edellyttää määrättyä varovaisuutta taaja-asutuksen muodostamisen sallivien poikkeuslupien siirtämisessä kuntien ratkaistavaksi. Kaavoitukseen liittyvät laajat osallistumis-, vaikutamis- ja tarpeen vaatiessa muutoksenhaku-mahdollisuudet puuttuvat poikkeuslupajärjestelmästä. Kaavoitusvelvollisuuden ja siitä poikkeamisen liiallinen keskittäminen kuntiin saattaisi johtaa kaavoituksen laiminlyömiseen ja sitä kautta demokraattisen päätöksenteon ja kuntalaisten oikeusturvan syrjäytymiseen. Näissäkin asioissa ratkaisuvalltaa siirretään pienimuotoisen rakentamisen osalta kuntiin.

Kaavoituksen sisällöllisiin tavoitteisiin tulee yksi, mutta sitäkin merkittävämpi muutos. Brundtlandin komissio esitti vuonna 1987 huolensa siitä, että luonnosta ja kehityksen jatkuvuudesta huolehtiminen on laiminlyöty. Tämä koskee myös yhdyskuntien

kehittämistä. Komissio on esittänyt ongelman ratkaisemiseksi ns. kestävä kehityksen käsitettä ja sen omaksumista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Kestävällä kehityksellä pyritään tyydyttämään nykyhetken tarpeet ja täyttämään tämän päivän toiveet säilyttämällä mahdollisuus tehdä niin myös tulevaisuudessa. Yhteiskuntakehityksen päämäärät tulisi sovittaa kestävä kehityksen edellyttämällä tavalla.

Sillä, miten maankäyttö järjestetään, on keskeinen vaikutus luonnonvaroihin ja ekosysteemeihin. Tämän vuoksi kestävä kehityksen periaatteen tulisi olla myös maankäytön suunnittelussa keskeisimpänä tavoitteena. Sen tulisi saada ilmaisunsa myös lainsäädännössä. Rakennuslain 1 §:ää ehdotetaan tältä osin tarkistettavaksi. Tämä on tietävästi ensimmäinen kerta, kun kestävä kehityksen periaate sisällytetään kansalliseen lainsäädäntöön.

Ympäristöministeriön ja lääninhallitusten tehtäväjakoa selkiinnytään ja tarkistetaan painottaen ministeriön tehtäviä hallinnon alan yleisessä ohjauksessa ja kehittämisessä. Samalla luodaan edellytykset entisillä resursseilla huolehtia niistä mittavista tehtävistä, jotka 1 päivän marraskuuta 1989 voimaan tuleva lääninoikeusjärjestelmän uudistaminen aiheuttaa ympäristöministeriölle.

Arvoisa puhemies! Rakennuslain toinen osauudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.1990. Ympäristöministeriö lähettää lainmuutokseen liittyvän asetusluonnoksen vielä tällä viikolla lausunolle.

Uudistuva rakennuslainsäädäntö antaa kunnille laajat mahdollisuudet kehittää kaavoitus- ja rakennustointaan. Koulutuksella ja tiedotuksella pyritään kunnille luomaan valmiudet hyödyntää uudistusten suomia mahdollisuuksia.

Ed. Kietäväinen: Herra puhemies! Ministeri Bärnlund kertoi edellä, että rakennuslain uudistuksessa on luovuttu kokonaisuudistuksesta ja on valittu osauudistusten tie. Kuitenkin tämä lopputulos, jota nyt esitellään, on tässä suhteessa hiukan omituinen. Osauudistuksia tuodaan eduskunnan käsitteilyyn lyhyellä aikavälillä useita, ja oikeastaan ministeri Bärnlundilta onkin syytä kysyä: Eikö lopputulos ole kuitenkin sama eli että rakennuslakia ollaan uudistamassa kokonaisuutena varsin lyhyen ajan sisällä? On tavallaan

aika omituinen tilanne, että on kysymys samasta paketista, joka nyt pienempinä paloina vain eduskunnan käsittelyyn ollaan tarjoamassa. Nythän on asia aika omituisesti, että esimerkiksi samaan aikaan eduskunnan käsittelyssä on kaksi rakennuslain muutosesitystä, ja ministeri Bärnlund, onkin syytä kysyä, onko tämä johdonmukaista lainsäädäntötyötä, mitä nyt hallitus on rakennuslain uudistuksen ja rakennuspaketin yhteydessä tekemässä (Min. Bärnlund: On!) —Minun mielestäni ei ole. Julkisuudessa onkin puhuttu aivan oikein ja perustellusti siitä, mitä hallitus on tekemässä. On sanottu, että kysymys on maapaketista.

Ministeri Bärnlund luetteli puheenvuorosaan myös lakien uudistamisen viisi tavoitetta. Ne tavoitteet ovat sinänsä hyvin arvokkaita, ja niihin on helppo yhtyä. Mutta yhä, aivan kuten vuonna 1984, kun viimeksi maapoliittisen lainsäädännön uudistamisesta puhuttiin, samalla tavalla on nyt aiheellista kysyä: Millä tavalla, ministeri Bärnlund, nämä teidän luettelemanne viisi kohtaa liittyvät niihin lakiesityksiin, mitä nyt on eduskunnalle annettu ja mistä hallituksen sisällä on sovittu? Nimittäin käsittääkseni eivät kovinkaan hyvin! Kaiken kaikkiaan on hiukan eduskunnan linssiin viilaamisen maku tässä asiassa.

Viimeaikaista maapoliittista keskustelua seurattessa tuntuu usein siltä, ettei ole mietitty, mikä on maapolitiikan rooli, onko se keino vai päämäärä. Keskusteluissa ja hallituksen esityksissä on se puute, etteivät ne perustu kaikilta osin tutkittuun tietoon vaan, ministeri Bärnlund, liian suurelta osin mielikuviin. Esimerkiksi asuntojen hinnan nousun selitykseksi tarjotaan lähes yksinomaan maan hinnan nousua, vaikka maan hinnalla ei ole pääkaupunkiseutua lukuunottamatta juurikaan merkitystä asuntojen hintoihin. Taka-alalle ovat jääneet hallitsematon pääkaupunkiseudun kasvu, alan riittämätön kilpailu, pääkaupunkiseudun kuntien maapolitiikan epäonnistuminen ja, jos tähän listaan voisi jatkaa vielä monia muita asioita, myös hallituksen asuntopolitiikan monet tehdyt virheet. Ollaanko niitä sitten tietoisesti vai tiedostamatta tällä maapoliittisella keskustelulla sitten hämärtämässä ja peittelemässä, sen varmasti ministeri Bärnlund ja muu hallitus tarkemmin tietää.

Viime aikoina julkisuudessa käyty maapo-

liittinen keskustelu on valitettavasti koskenut varsin vähäistä tai voisiko sanoa epäolennaista osaa koko asiassa. Huomio on nimittäin kiinnitetty vain maapoliittisen lainsäädännön tarjoamiin pakkokeinoihin eikä niinkään vapaaehtoisten maakauppojen edistämiseen. Niistä ei esityksiä pahemmin ole hallitukselta tullut. Lainsäädännön puutteet on katsottu syyksi erityisesti pääkaupunkiseutua vaivaavaan asuntopulaan, asuntojen kohtuuttomaan hintatasoon ja kaavoitetun rakennusmaan puutteeseen. Ovatko ongelmien syynä kuitenkin lainsäädännön puutteet vai mahtaisiko vika löytyä keinojen sijasta niiden käyttäjistä? Kysymys on perusteltu erityisesti pääkaupunkiseudulla, koska nykylainsäädännön keinojakaan ei ole käytetty.

On syytä muistaa, että yli 99 prosenttia kuntien maanhankinnoista on tapahtunut vapaaehtoisin kaupun tai vaihdoin. Se, mihin on huomio kiinnitetty nykytilanteessa, on se hiukan vajaa 1 prosentti, jonka verran erityyppisillä pakkokeinoilla on maata kuntien käyttöön hankittu. Olisi mielenkiintoista ja toivottavaa, että hallitus olisi kiinnostunut myös sen 99 prosentin osalta maapolitiikan kehittamisestä.

Vapaaehtoiset kaupat tulevat jatkossakin olemaan kuntien maapolitiikan perusta. Kuntien maapolitiikkaa tuetaan tehokkaimmin parantamalla niiden asemaa maan ostajana. Kunta on neuvottelukumppanina ja ostajaehdokkaana yhäkin liian hidas verrattuna kilpailijoihinsa maamarkkinoilla. Sille tulisi tarjota etulyöntiasema muihin maan ostajiin nähden. Se taas voisi tapahtua esimerkiksi tekemällä verovapaaksi kiinteistön myynti kunnalle. Verolainsäädännön muutos helpottaisi kuntien maanhankintaa, lisäisi niiden maavarantoja ja pidemmällä tähtäyksellä hillitsisi myös maan hinnan nousua.

Kuntien maanostolainojen korkotukijärjestelmä on myös syytä ottaa jälleen käyttöön myös uusien hankintojen rahoittajana. Tässä suhteessahan on ollut se ikävä asia, jonka ongelman varmasti ministeri Bärnlundkin tunnustaa, että momentille ei ole saatu lisää rahoja.

Vuonna 1988 eduskunta hyväksyi ns. pääkaupunkiseutupaketin, jolla seudun kaupunkien etuostomahdollisuuksia olennaisesti laajennettiin. Rakentamista pyrittiin vilkastuttamaan perimällä rakennusmaamaksua raken-

tamattomilta kaavoitetuilta tonteilta. Lain-säädännön kohdistaminen sinne, missä sitä tarvitaan, oli oikea toimenpide. Nyt hallitus on kuitenkin laajentamassa pääkaupunkiseutupaketin rakennusmaamaksua lukuunottamatta koskemaan lähes sellaisenaan koko maata.

Nämä esitykset on tehty pohtimatta, ovatko ne todellakaan tarpeellisia toimenpiteitä suurten kasvukeskusten ulkopuolella. Ennen esitysten tekemistä ei ole edes selvitetty, miten säännökset ovat toimineet pääkaupunkiseudulla ja millaiset ongelmat ovat muualla Suomessa. Koko rakennuslain uudistuksen eräs perusongelma onkin se, että koko maata kohdellaan samalla tavoin, vaikka ongelmat maan eri osissa ovat tyystin erilaisia.

Eduskunnan käsiteltävänä olevassa lakiesityksessä kuntien etuosto-oikeutta ehdotetaan huomattavasti laajennettavaksi. Tästä on lyhyesti todettava vain se, että kaavoitetun alueen ulkopuolelle etuostolakia ei ole perusteltua ulottaa. Tarvetta näin huomattavaan laajennukseen ei ole olemassa, ja tämä laajennus pahimmillaan saattaa johtaa siihen, että etuosto-oikeuden laajentamisen kautta maan hinta nousee ja jopa johdonmukainen maapolitiikan harjoittaminen vaikeutuu. Tähän epäilyyn on perustellut syynsä.

Rakennuslaissa on säädökset kunnan mahdollisuudesta lunastaa maata yksityiseltä. Näitä mahdollisuuksia ollaan lisäämässä mm. niin, että kunta saisi lunastaa maata aina, kun alue on kunnanvaltuuston hyväksymässä, toisin sanoen ensimmäisen asteen yleiskaavassa osoitettu asuntorakentamiseen tai siihen liittyvään yhdyskuntarakentamiseen. Lunastus olisi mahdollista ilman, että yleistä konkreettista tarvetta osoitetaan. Lunastusluvan antaisi ympäristöministeriö nykyisen valtioneuvostokäsittelyn asemesta. Näin laajat lunastusmahdollisuudet eivät ole pääkaupunkiseudun ulkopuolella tarpeen ehkä lukuunottamatta suurimpia kaupunkikeskuksia.

Yleiskaavasta ollaan kehittämässä entistä keskeisempää kaavamuotoa ja kuntia ollaan rohkaisemassa yleiskaavoituksen lisäämiseen. Yleiskaavoitus onkin sekä kuntien että maanomistajien kannalta monissa tilanteissa käyttökelpoinen ja tasapuolinen suunnittelukeino. Sen hyödyllisyyttä lisää — ja se on reilusti tunnustettava — rakennuslain muu-

tosesitys, jolla kunnille annetaan hyväksytyn yleiskaavan alueella poikkeuslupavaltaa. Sitä valtaa ehkä olisi voitu antaa enemmänkin, mutta hyvä näinkin.

Jos maapoliittisen lainsäädännön vaikutukset kytketään esitetyllä tavalla yleiskaavaan, on täysin selvää, että kuntien päättäjät ja kuntalaiset suhtautuvat yleiskaavoitukseen entistä varovaisemmin, ja se saattaa johtaa siihen, että perustavoitteeseen eli yleiskaavoituksen vahvistamiseen ei päästäkään.

Yksityisen omistusoikeuden suojan pahin loukkaus on tapahtumassa arvoneikkaussäädöksen uudistamisen yhteydessä lunastuslain 31 §:ää uudistettaessa. Lunastustilanteessa maan arvosta leikataan nykyisten säännösten mukaan asema- tai rakennuskaavasta johtuva arvonnousu kaavan laatimispäätöksestä lukien. Leikkaus tapahtuu kuitenkin enintään lunastuksen vireille tuloa edeltäviltä seitsemältä vuodelta.

Valtioneuvosto on tänään presidentin esitelyssä hyväksynyt eduskunnalle annettavaksi oikeusministeriössä valmistellun esityksen, jossa maan arvон leikkaus lähtee yleiskaavan laatimispäätöksestä silloin, kun kysymys on lunastuksesta vahvistetun yleiskaavan alueella. Seitsemän vuoden enimmäisaika säilytetään lakiesityksessä. Säännöstä esitetään muutettavaksi niin, että kaikki arvonnousu yleisen hintatason nousua ja omistajan toimista johtuvaa arvonnoususta lukuun ottamatta tulisi yhteiskunnan hyväksi.

Arvonnousun leikkausta on hallituksen esityksessä yritetty rajoittaa alueellisesti varsin epämääräisin sanankääntein. Ensinnäkin tässä alueellisessa rajauksessa todetaan, että sitä voidaan käyttää vain, kun lunastetaan maata yhdyskuntarakentamista varten asutuskuskuksen alueella. Sitten asutuskusku määritellään lakiesityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa koskemaan kuntakeskusta ja muuta siihen verrattavaa aluetta ja aluetta, jota tarvitaan tämän alueen laajentamista ja muodostamista varten. Kyseessä on näin rajaus, joka on erittäin tulkinnanvarainen ja aivan täydellä varmuudella tulee aiheuttamaan runsaasti epäselvyyksiä. Sitä joudutaan tulkitsemaan oikeusmenettelyssä aina korkeinta hallinto-oikeutta myöten.

On syytä kysyä, onko järkeä tietoisesti luoda tämän tyyppistä lainsäädäntöä, mitä hallitus on nyt tekemässä tämänpäiväisellä esityksellä. Lain pitäisi olla, kun on näinkin keskeisestä

asiasta kysymys, selkeämpi, johdonmukaisempi ja yksiselitteisempi.

On syytä korostaa, että lunastusta ei ole usein käytetty. Arvonleikkaussäädöksellä on kuitenkin suuri periaatteellinen merkitys. Yksittäisessä tapauksessa se voi johtaa kohtuuttomaan tulokseen, kuten esimerkit jo nykyisestä laista ovat osoittaneet. Toimenpiteiden kohteiksi ovat joutuneet usein pienten tonttien omistajat. Yleiskaavoitusta valmistettavina olevilla säädöksillä ei myöskään edistytä. Maanhankintatilastoista käy ilmi, että korkea maan hintataso on pääkaupunkiseudun ja suurten kasvukeskusten ongelma. Se pitäisi ottaa lainsäädäntöä uudistettaessa huomioon eli kohdentaa toimenpiteet sinne, missä niihin on todellista tarvetta. Kunnissa ja maaseutuvaltaisilla alueilla ei ole tarvetta kaavaillun kaltaiseen arvonleikkaussäädöksen uudistamiseen. Tämä lakiesitys kuten myös rakennuslain lunastusperusteiden laajentamista koskeva esitys on käsiteltävä eduskunnassa ehdottomasti perustuslain säätämisyjärjestyksessä.

Rantarakentamisen rajoittamisesta on keskusteltu myös tämän maapaketin yhteydessä viime aikoina varsin kiivaasti. Ympäristöministeriössä ollaan suuren salaisuuden varjossa valmistelemassa uutta rantarakentamista koskevaa lainsäädäntöä. Olisi mielenkiintoista kuulla asiasta tässä keskustelussa, kun ministeri Bärnlund on paikalla ja voi viitoittaa. Häneltä jäi nimittäin kertomatta maapakettiesittelyssä rannoista; ehkä ministeri Bärnlund unohti rantarakentamissäädösten esittelyn. Olisi varmasti meille kaikille hyvin mielenkiintoista kuulla, mitä nämä säädökset tulevat pitämään sisällään. (Ed. Ahde: Ei saa poiketa lakiesityksestä!)

Rantarakentamisenkin osalta on muistettava, että ongelmat ovat hyvin erilaisia eri puolilla maata. Varsinaisia mökkislummeja ei ole kuin muutamissa paikoin, ja nekin on toteutettu rantarakentamisen alkuaikoina. Rantarakentamisen on oltava hallittua. Samalla on kuitenkin muistettava, että esimerkiksi Järvi-Suomessa tiukka rantarakentamisen rajoittaminen olisi paha isku alueen kuntien kehittämiselle. Tuolla alueella on todella paljon rakentamatonta rantaviivaa. Se on myös merkittävä näiden kuntien kehittämismahdollisuus. Olisi kohtuutonta, mikäli Järvi-Suomen alueen kunnissa ei saataisi järkevästi käyttäjä yhtä tärkeimmistä menes-

tystekijöistä kunnan kehittämiseen, korostan: hallitusti, järkevästi säilyttäen riittävät määrät rakentamatonta rantaviivaa. Mutta tiukka kielto olisi tuon alueen kuntien kannalta kohtalokasta.

On syytä sitten kysyä, tarvitaanko muutoksia yleensä tässä muodossa. Maapoliittisen lainsäädännön muuttaminen on julkisesta keskustelusta päätellen pikemminkin tavoite kuin keino. Arkitodellisuus valtaosassa Suomen kuntia näyttää olevan lakien valmistelijoille vieras. Pakkokeinojen merkitystä kuntien maapolitiikassa on liikaa korostettu. Niiden merkitys on korkeintaan välillinen. Ongelmallisimmillakin alueilla lunastusta ja etuostoa on käytetty todella vähän, ja valitettavasti tässä on todettava, että silloinkin valtaosaltaan väärin. Kohteeksi joutuu helposti yksityinen tontinomistaja, tuskin koskaan laajoja alueita omistavat rakennusliikkeet.

Kuntien maapolitiikasta kaivataankin ennistä laaja-alaisempaa ja asiallista keskustelua ja nykyisen lainsäädännön keinoja tehokkaampaa hyväksikäyttöä. Kuntien maankäytön suunnittelua on syytä tehostaa erityisesti pääkaupunkiseudulla. Kunnissa tiedetään, että maapolitiikka on vain yksi keino kunnan kehittämistavoitteiden saavuttamiseksi. Sekä tavoitteiden että keinojen valinnan tulee tapahtua kuntalaisten ehdoilla.

Poliittisesti maapoliittisen lainsäädännön uudistaminen on erittäin mielenkiintoinen. Lainsäädäntöä todella pyritään uudistamaan pieninä osina hyvin lyhyen ajan sisällä. Onkin syytä toivoa, että eduskunnassa lakien käsittely tulisi sitoa kiinteästi toisiinsa, jotta kokonaisuus voitaisiin hahmottaa. Kokoomus on näiden lakien käsittelyssä ratkaisijan roolissa. Kokoomukselle on syytä muistuttaa sen vuoden 1984 kannanotoista, joissa se tarjosi yhteistyötä keskiryhmille rakennuslain myönteiseksi toteuttamiseksi ja vaati silloisen rakennuslakiesityksen käsittelemistä perustuslain säätämisyjärjestyksessä. Paikalla oleville kokoomuslaisille, jotka ette ehkä silloin olleet käsittelemässä tätä kannanottoa puolue-elimissä, on syytä toivoa, että kaivaisitte nämä kannanotot esille ja lukisitte ne esitykset. Tällä hetkellä niistä saataisi löytyä hyvääkin ohjetta tämän päivän varalle. (Ed. Ahde: Mitä keskusta silloin teki?) — Minäpä kerron, mitä keskusta teki! Tuolloin keskusta esti hallituksessa demarien maapaketin toteu-

tumisen. Ei tarvittu neuvotteluja eduskunnassa, kun mitään maapakettia, jota kokoomus tuolloin vastusti, ei tullut eduskunnan käsittelyyn. Lähiaikoina eduskunnassa nähdään, mitä tekevät kokoomuslaiset, käännetäänkö takki tässäkin asiassa. Olisi mielenkiintoista kuulla paikalla olevilta kokoomuslaisilta muutamia näkökohtia näihin keskeisiin asioihin.

Herra puhemies! Mitä tulee käsiteltävänä olevan lakiesityksen yksityiskohtiin, on todettava, että laissa on myönteistä päättävällän siirto kunnille. Tässä suhteessa olisi toki voitu edetä pidemmällekin. Lakiesityksen yksityiskohtiin olisi syytä valiokuntavaiheessa pyrkiä saamaan korjausta ainakin seuraaviin kohtiin: 34, 42 ja 43 §:ssä tulisi rakennuskiellon jatkamiselle määrätä tietty takaraja, jolla estettäisiin rakennuskieltojen kohtuuton jatkuminen. 124 a §:n toimenpidekiellon jatkamiselle tulisi samoista syistä määrätä takaraja.

125 §:n 2 momenttiin liittyvä merkittävä kaavan valmisteluvaiheessa tapahtuva kansalaisten kuuleminen on erittäin myönteinen asia. Tässä suhteessa on syytä pyrkiä kehittämään kaavoitusta entistä avoimempaan suuntaan. Tavoitteena tulisi olla, että kaavan valmisteluvaiheessa kaikki, joita kaava tavalla tai toisella koskee, pääsisivät todella vaikuttamaan kaavan laatintaprosessiin. Onkin huolehdyttävä, että 125 § ei jää vain kuolleeksi kirjaimeksi, vaan että se on alku aikaisempaa merkittävästi avoimemmalle kansalaisten ehdoilla tapahtuvalle kaavoitukselle. Tämän tyyppinen muutos vähentäisi olennaisesti myös valituksia kaavoitusasioissa. 125 ja 138 §:ään sisältyvä tonttijakoa koskeva valitusoikeuden rajausta saattaa käytännöllisistä syistä olla tarpeen, mutta toivon, että tätä asiaa tarkoin pohditaan valiokuntakäsittelyn aikana.

Ed. Ahde (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kuunnellessani ed. Kietävänaisen puheenvuoroa vahvistui jo pitkään minulla ollut käsitys, että keskustapuolue ja sen kansanedustajat maapoliittisessa ajattelussaan varmasti kulkevat maailman vanhoillissimmilla linjoilla. Luulen, että tuon kaltaisia puheenvuoroja parlamentissa maapoliittiseen lainsäädäntöön ei enää kuulla muualla kuin Suomessa. Sen takia se oli mielenkiintoista.

Haluaisin ed. Kietäväiselle todeta, joka

ihmetteli ensinnäkin sitä, miksi nyt tulee osuudistuksia, että niitä tulee juuri siitä syystä, että keskustapuolue esti kokonaisuudistuksen. Jos kokonaisuudistus olisi annettu aikoinaan, kansanedustajilla olisi ollut parempi mahdollisuus hahmottaa maapoliittisen lainsäädännön looginen kokonaisuus, mutta keskustapuolue esti tämän mahdollisuuden. Sen takia ei kannata ihmetellä, miksi ne tulevat nyt osittaisuudistuksina, mikä on mielestäni huonompi vaihtoehto, mutta ainoa, että voidaan edetä.

Vielä sanoisin ed. Kietäväiselle, kun hän ihmetteli, että miksi koko maa maapoliittisen lainsäädännön suhteen laitetaan samanlaiseen asemaan, kun tarpeet eri kunnissa ovat erilaiset, niin ei kai ole kuitenkaan mahdollista jokaista kuntaa varten säätää erillistä maapoliittista lainsäädäntöä. Tässä, ed. Kietäväinen, annetaan kunnille vain enemmän mahdollisuuksia, ja kunnat harkitsevat esimerkiksi maaseutukunnissa, käyttävätkö ne näitä mahdollisuuksia vai ei. Ed. Kietäväinen tuntui tietävän, että maaseutukunnissa sitä ei tarvita. (Ed. Kietäväinen: Kyllä!) Ed. Kietäväinen ei tiedä tätä. (Ed. Kietäväinen: Valtuustot tietävät!) — Juuri näin! Sen tietävät niiden kuntien valtuustot nyt ja tulevina vuosina, joiden kokoonpanoa esimerkiksi ed. Kietäväinen ei edes tiedä. Luotetaan nyt kuntiin ja siellä tapahtuvaan päätöksentekoon.

Omasta puolestani toteen, että tämä askel on oikeaan suuntaan, ja toivottavasti lähitulevaisuudessa meillä on koko maapoliittisen lainsäädännön kokonaisuudistus asiallisesti ottaen tehty.

Ed. Pokka (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Ahteen puheenvuoron johdosta, jota kuuntelin suurella mielenkiinnolla, minun on pakko huomauttaa, että minusta ei ole kauhean suuri uutinen, jos ed. Ahde syyttää keskustaa maapolitiikan osalta vanhoillisuudesta.

Minusta ed. Ahteen kannattaisi mennä itseensä ja edustamaansa puolueeseen vähän tarkemmin ja miettiä, eikö ole aika vaarallista, jos tästä lakiesityksestä tulee sellainen mielikuva joillekin muillekin kuin minulle, että SDP edustaa asuntopolitiikassa äärettömän vanhoillista kantaa. Nimittäin, eihän maapolitiikalla ole enää aikoihin asuntopolitiikan todellisia ongelmia pystytty ratkaisuun. Mielestäni tämä vastaa hyvin pitkälle

keskustelua siitä, mikä on viljelijöiden osuus ruisleivän hinnassa. Sehän on raakamaan osuus asuntojen hinnassa. Ilmeisesti hallituksen ja siellä mukana olevan SDP:n on helpompi tehdä maapoliittisia näennäisuuksia ja kaupata niitä asunnonostajille kuin hoitaa todella niitä asioita, joita asunnon tarvitsijat kaipaavat: korkotukea, pitkäaikaisia lainoja ja sitä todellista apua, mitä nyt tarvittaisiin. Minä suren tätä. Ehkä tämä vanhoillisuuskeskustelu ei tässä kovin paljon auta, mutta minun oli pakko puuttua ed. Ahteen puheenvuoroon.

Ed. Kietäväinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ahteen puheenvuoron johdosta on syytä todeta, kun hän syytti keskustaa vanhoillisuudesta, että mitä keskusta tässä edustaa, on se, että pyrimme pitämään huolta omistusoikeuden perustuslain suojasta. Erityisesti kokoomuslaisilta kansanedustajilta on syytä kysyä, ovatko he mukana siinä rintamassa vai sitten tätä suojaa murentamassa. Kuten puheenvuorossani totesin, kyllä sosialidemokraateilla on aika suuri työ pyrkiä maapolitiikalla selittämään kaikki omat asuntopoliittiset ongelmansa, mitä sosialidemokraatit pitkän, pitkän aikaa värisuoralla Suomen asuntopoliitikassa ovat aiheuttaneet. Se ei niille ihmisille varmasti mene läpi, jotka asuntopoliittikkaa vähänkään ovat seuranneet. Tätä kuitenkin jälleen kerran yritetään.

Mitä tulee kysymykseen osauudistuksesta, kyllä ed. Ahde varmasti kokeneena parlamentaarikkona tietää, että käytännössä nyt on aivan samasta asiasta kysymys. Ei se murena kokonaisuudistuskäsitystä, jos nämä palaset teknisesti erotetaan toisistaan käytännössä. Ajallisesti kuitenkin kysymys on maapaketin muodostamisesta. Tämä julkisuudessakin tunnustetaan. Miksi ed. Ahde pyrkii tavallaan vielä hämärtämään tätä keskustelua?

Mitä tulee väitteisiin, että maapolitiikka tulisi kohdistaa hieman eri tavalla eri kuntiin, tarkoitan tällä sitä, että monet näistä maapoliittisista keinoista riittäisivät, kun ne keinoina olisivat käytössä pääkaupunkiseudulla ja ehkä muutamissa suurimmissa asutuskeskuksissa. Se olisi riittävä toimenpide, aivan kuten aikaisemmin on mm. pääkaupunkiseutupaketin säätämisen yhteydessä todettu pääkaupunkiseudun erityistarpeet.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Lyhyesti ed. Pokalle äskeisestä puheenvuorosta. Maapolitiikka ja asuntopoliittikka liittyvät toisiinsa joillakin alueilla maassa, joillakin eivät. Ne liittyvät toisiinsa tietysti pääkaupunkialueella ja kehyskunnissa ja suurien asutuskeskuksien liepeillä, haja-asutusalueella eivät välttämättä. Yleisesti ei voida sanoa niin, että ne eivät liittyisi toisiinsa, eikä myöskään, että ne liittyisivät.

Ed. Ahde (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Pokan puheenvuoron johdosta totean, että ei maapoliittinen lainsäädäntö ja asuntopoliittikka ole sama asia. Eikä maapoliittista lainsäädäntöä uudisteta pelkästään sen takia, että asuntopoliitikassa on epäonnistuttu. Kyllä maan hinnalla ja sen hinnan nousulla on asumiskustannuksiin ollut merkittävä vaikutus, ja tällä osittain voidaan sitä ongelmaa ratkaista, mutta ei ratkaista asuntopoliittisia ongelmia.

Ed. Pokalle sanoisin, että se, miksi ei korkotukea, laina-aikojen pidennyksiä ja eräitä asuntopoliittisia sosiaalisesti oikeita toimia saatu aikaan esimerkiksi edellisessä hallituksessa, johtuu siitä, että keskustapuolue niitä vastusti. Jos ed. Pokka ei tätä tiedä, hän voi kysyä sitä keskustapuolueen edellisen hallituksen ministereiltä. He tietävät sen.

Ed. Kietäväiselle sanoisin, että osittaisuudistusten kautta, jos kokonaisuudistusta ei tehdä ja maapoliittista lainsäädäntöä halutaan uudistaa, ainoastaan voidaan edetä. Kyllä tämä keskustapuolueen todella mielestäni patavanhoillisuus on käsittämätöntä, kun tässä kuitenkin loppujen lopuksi valta jää kunnanvaltuuston käsiin. Kunnanvaltuusto tietää paremmin kuin ed. Kietäväinen täällä parlamentissa, tarvitaanko maapoliittisia uudistuksia tai ei. Jos ei tarvita, ne eivät käytä näitä välineitä, jos tarvitaan, ne käyttävät. Näin on hyvä.

Ed. Kietäväinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ahteen puheenvuoron johdosta toteaisin, että jos ed. Ahde pyrkii osoittamaan tavallaan puheenvuorossaan nykyisen hallituksen asuntopoliittikan erinomaisuuden, niin siinä ed. Ahteella on aivan toivoton tehtävä. (Ed. Ahde: En pyrkinyt siihen!) — No, hyvä, sitten tulkitsin väärin, koska varmasti edellisen hallituksen

aikana oli tiettyjä asuntopoliittisia ongelmia, mutta asuntopoliittiset ongelmat ovat tämän hallituksen aikana moninkertaistuneet. Tästä ehkä olemme ed. Ahteen kanssa samaa mieltä.

Mitä tulee kokonaisuudistukseen, niin juuri tätä, ed. Ahde, pyrinkin toteamaan, minkä itse äsken totesitte. Kysymyksessä halusinkin osoittaa, että kysymyksessä on kaikesta huolimatta kokonaisuudistus, kokonaispaketti. On hyvä, että tekin omassa puheenvuorossanne vahvistitte tämän käsityksen. Ongelmaksi tällöin jääkin ja on syytä ihmetellä, minkä ihmeen takia, kun pakettista on kysymys, nämä kuitenkin palasina tänne hyvin lyhyen ajan sisällä tarjotaan.

Ed. Stenius-Kaukonen: Herra puhemies! Tamperealaisia kiinnostaa hallituksen esitys rakennuslain muuttamisesta Tampella-sopimuksen taustaa vasten. Säännökset, joilla parannetaan kansalaisten mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa kaavoituksen suunnitteluun jo alkuvaiheessa, vaikuttavat lupavilta. Vastauksessaan kirjalliseen kysymykseen, joka koski Tampella-sopimusta, mutta ei sitä yksinään, ministeri Bärnlund oli mielestäni aika ylimielinen. Vastauksessa selvitetään Tampella-sopimuksen käsittelyä ikään kuin kysyjät eivät olisi tietäneet, mikä sen käsittelyjärjestys tulee olemaan, että asianmukaiset valitukset käsitellään niissä paikoissa, missä nykyinen lainsäädäntö määrää ne käsiteltäviksi. Kysymyksessä nimenomaan haluttiin tietää, minkälaisiin toimenpiteisiin ja lainsäädännön muutoksiin hallitus aikoo ryhtyä, jotta tämän tyyppisillä sopimuksilla ei voitaisi ansiotonta arvonnousua turvata eikä estää kohtuuhintaisten asuntojen ja kelvollisen asuin ympäristön rakentamista ja arvokkaan rakennetun ympäristön suojelua.

Mielestäni tähän kysymykseen ei olisi saanut antaa, niin kuin sanoin, ylimielistä vastausta, vaan ministeri Bärnlundin olisi pitänyt selvittää nimenomaan tulevaisuutta ja esimerkiksi näitä rakennuslain säännöksiä, koska tätä vastausta on kuitenkin Tampereella varsin suurella mielenkiinnolla luettu. Esimerkiksi lunastuslaillahan, joka tänään on annettu, mutta jonka sisällöstä ei tässä yhteydessä ole syytä lähteä yksityiskohdittain keskustelemaan varsinkaan, kun minulla ei ole ollut mahdollisuutta vielä tutustua tähän

esitykseen, oli tarkoitus juuri leikata ansiotonta arvonnousua. Siihen ei ole vastauksessa lainkaan viitattu.

Vastauksessa viitataan käsillä olevaan rakennuslain toiseen osauudistukseen. Niin kuin jo totesin, 125 §:ssä mielestäni on varsinkin lupaavat säännökset siltä osin, miten kuntalaiset voivat vaikuttaa kaavoitukseen jo alkuvaiheessa. On tärkeää, että kunnille asetetaan yleinen velvollisuus tiedottaa kaavoituksesta niin, että kuntalaisilla on edellytykset seurata kaavoitusta ja vaikuttaa siihen kaikissa sen vaiheissa.

Hallitus esittää uutena tiedottamismuotona otettavaksi käyttöön vuosittaisen kaavoituskatsauksen. Esityksessä ei tarkemmin selvitetä, minkälainen katsaus tulisi olemaan, vaan siitä säädetään tarkemmin asetuksella. Ministerihän totesi puheenvuorossaan, että asetusluonnos on ensi viikolla lähdyssä lausuntokierrokselle. Olisi mielenkiintoista tässä yhteydessä kuulla, mitä katsauksella täsmälleen ottaen tarkoitetaan. Mutta ymmärsin, että Tampella-sopimus on juuri vaikuttanut tämän säännöksen ottamiseen lakiin.

125 §:ssä ehdotetaan myös laajennettavaksi niiden henkilöiden piiriä, joille on jo kaavaa laadittaessa varattava tilaisuus lausua mielipiteensä asiasta. Niin kuin perusteluissa sanotaan "oikeus mielipiteenilmaisuun jo kaavaehdotuksen valmisteluvaiheessa ehdotetaan ulotettavaksi kaikkiin niihin, joiden asumiseen, työntekoon tai muihin oloihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa". Tämä ymmärtääkseni tarkoittaa, että sitä laajennetaan kaikkiin kuntalaisiin. Tämä on tärkeä laajennus. Myös niiden piiriä laajennetaan, joilla on kaavaehdotuksen nähtävillä ollessa oikeus tehdä ehdotusta vastaan muistutus. Kun se on nyt vain maanomistajilla, ehdotuksen mukaan oikeus tehdä muistutuksia tulee koskemaan kaikkia kuntalaisia. Kirjallisessa kysymyksessämme mekin kannoimme huolta siitä, miten kansalaiset voivat saada riittävän ajoissa ja riittävästi tietoa tulevasta kaavoituksesta, ja siitä, miten kuntalaiset tai kaupunkilaiset voivat vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen.

Tampella-sopimuksen käsittely on kuohuttanut tamperelaisten mieliä erityisesti sen vuoksi, että valtuutettujen valtaosa ei ollut valmis selvittämään ja tutkimaan erilaisia vaihtoehtoja ennen sopimuksen tekoa, jossa

rakennusoikeus on määritelty ja sillä tavalla merkittävästi vaikutettu tämän alueen tulevaan kaavoitukseen. Valtuutettujen enemmistö ei myöskään ollut lainkaan kiinnostunut ottamaan huomioon kaupunkilaisten mielipiteitä tässä asiassa. Ainoana tamperelaisena kansanedustajana, joka ei ole kaupunginvaltuutettu, olen useassa tilanteessa joutunut seuraamaan, miten esimerkiksi kokoomuskansanedustajien omat puoluetoverit ovat ihmetelleet Tampella-sopimuksen yhteydessä noudatettua menettelyä. Minua on hämmästyttänyt asenne, jolla kansanedustajat ovat suhtautuneet kansalaisten mielipiteisiin. Tuntuu kuin valtuutetut eivät vielääkään ymmärtäisi, että heidän menettelynsä on loukannut kaupunkilaisten oikeustajua ja nimenomaan kaupunkilaisten oikeutta myös itse olla vaikuttamassa kaupunkimme kehittämiseen.

Kun ed. Särkijärvi on paikalla, niin totean, että ed. Särkijärven kannanotot olivat mielestäni myönteisiä. Mutta ikävä kyllä sekä teidän puoluetoverinne kokoomuslaiset että myös sosialidemokraattiset tamperelaiset kansanedustajat ja kaupunginvaltuutetut ovat olleet aivan toista mieltä tämän asian käsittelyssä. Sen takia, vaikka mielestäni 125 § vaikuttaa varsin hyvältä, mieltäni kalvaa kuitenkin epäily siitä, miten se käytännössä tulee toimimaan. Kun samojen puolueiden edustajat kuntatasolla ovat olleet hyväksymässä Tampella-sopimuksen kaltaisen sopimuksen, jotka ministeriössä ja ilmeisesti myös eduskunnassa kannattavat kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantamista, mistä tämä hallituksen esitys on esimerkki, niin tuleeko olemaan sanojen ja tekojen ristiriita? Miten varmistetaan se, että myös käytännössä tullaan menettelemään niin kuin tämä lakipykälä antaa ymmärtää?

Jälkikäteisvalvonta on tarpeen. Emme me ole olleet tätä kysymystä tehdessämme sitä mieltä, että vain lainsäädännöllä ja nimenomaan valtion valvonnalla näitä asioita hoidetaan, vaan me olimme kiinnostuneita nimenomaan siitä, niin kuin totesin, miten kuntalaiset voivat vaikuttaa asiaan. Mutta vastauksessa puhutaan ikään kuin kysyjät olisivat olleet vain kiinnostuneita jälkikäteisvalvonnasta. Etukäteisvalvonta, kansalaisten valvonta, meitä kiinnostaa. Ikävä kyllä ministeri Bärklund juuri poistui. Olisin halunnut esittää hänelle kysymyksen: Miten hallitus

aikoo huolehtia, että näitä periaatteita, joita 125 §:ään on kirjattu, myös käytännössä noudatetaan? Tämän kysymyksen esitän nimenomaan Tampella-sopimuksen käsittelyn ja hänen omien puoluetovereidensa menettelyn taustaa vasten.

Laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1990. Olisin myös halunnut varmistusta ministeri Bärklundilta siihen, miten tämä laki tulee vaikuttamaan Tampellan alueen kaavoitukseen. On arvioitu, että kaavan valmisteluun menee jopa pari vuotta. Olen itse ymmärtänyt voimaantulosäännöksen siten, että viimeistään huhtikuun 1 päivänä Tampereella on annettava kaupunkilaisille laajaa tietoa tästä valmistelusta ja myös mahdollisuus tulla vaikuttamaan tämän kaavan käsittelyyn. Toivon, etten ole ymmärtänyt väärin tämän lain voimaantuloa.

Ikävä kyllä, joudun nyt toistamaan tämän kysymyksen, kun ministeri Bärklund tuli paikalle, eli pyydän ministeriltä selvitystä: Tuleeko tämä laki koskemaan myös Tampellan alueen kaavoitusta 1 huhtikuuta 1990 jälkeiseltä ajalta? Kaavahan ei siinä vaiheessa varmasti vielä ole valmis. Edellyttääkö se, että Tampereen kaupunki heti antaa kaupunkilaisille tietoa suunnitelmista ja mahdollisuuden vaikuttaa jatkovalmisteluihin?

Kun sosiaalihuoltolakia säädettiin ja laki tuli voimaan vuonna 1984, lakiin kirjattiin säännös, että maan käytössä ja kaavoituksessa on otettava huomioon myös sosiaaliset näkökohdat. Tämä asia ei ole edennyt sen vuoksi, että rakennuslakiin ei ole vastaavia säännöksiä sisällytetty, vaikka ne silloin luovattiin pikapuoliin ottaa myös rakennuslakiin. Ikävä kyllä, kunnissa ja kaupungeissa ei useinkaan lueta sosiaalihuoltolakia, ei ainkaan niin tarkkaan kuin rakennuslakia, ja tuntuu, ettei vielääkään monissa kunnissa oikein olla tietoisia sosiaalihuoltolain säännöksistä ottaa myös sosiaaliset näkökohdat huomioon kaavoituksessa ja maan käytössä.

Ministeri Bärklund sanoi, että pykälä, jossa todetaan, että alue on kaavoitettava tai sen käyttäminen muutoin suunniteltava luonnonvarojen ja ympäristön kestävä kehitys tukevalla tavalla sen mukaan kuin tässä laissa säädetään, pitää sisällään nämä sosiaaliset näkökohdat. Mielestäni on erittäin hyvä, että kestävä kehityksen periaate on sisällytetty lakiin. Se on tietysti paljon laajempi kuin pelkästään sosiaaliset näkökoh-

dat. Se pitää sisällään myös kaikki ympäristö- ja ekologiset näkökohdat. Mutta epäilen, että kunnissa on aika vaikea lukea 1 §:stä sitä, mitä se tarkoittaa, mitä kaikkea se pitää sisällään. Epäilen, että kaikki eivät ole niin valistuneita, että osaisivat lukea kestävän kehityksen periaatteen tarkoittavan myös sosiaalisten näkökohtien huomioonottamista, varsinkaan kun sitä ei lain perusteluissakaan erikseen ole selvitetty. Tämän vuoksi toivoisin, että ympäristöministeriö selkeästi kunnille tiedottaisi siitä, mitä kestävän kehityksen periaatteella tarkoitetaan, tai ehkä myös, että valiakunta käsitellessään lakiehdotusta pohitti, olisiko sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen tarpeen jotenkin yksityiskohtaisemmin kirjata jo itse lakiin tai mahdollisesti asetukseen.

Arvonnousun leikkauksesta on mahdollisuus jatkaa keskustelua lunastuslain tullessa eduskunnan käsittelyyn ilmeisesti ensi viikolla. Keskustapuolueen edustajat ovat arvostelleet, että rakennuslain uudistusta ja maapakettia ollaan tuomassa pikku paketteina. Minusta tuntuu, että monien tärkeiden asioiden eteenpäin vieminen on mahdollista vain sillä tavalla, että asia on hajotettu useimpiin osiin. Tällainen tunne syntyy, kun kuuntelee keskustan puheenvuoroja ja varsinkin kun joutuu seuraavaksi kuuntelemaan ed. Aittoniemen puheenvuoroa.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Olen kovin ylösetettu, kun ed. Stenius-Kaukonen huomioi minut salista, vaikka eihän täällä nyt niin paljon massaa ole, että tänne voisi yksityinen kansanedustaja hukkuakaan.

Vaikka en halua puhua opposition äänellä, täytyy sanoa, että puheenvuorostani tulevat kyllä esille tietyt vanhoilliset ja konservatiiviset näkemykset sekä omaa näkemystäni että ryhmän näkemystä koskien. Samalla voin todeta sen, ettei tämä politiikan oppiminen ole niin kovin vaikeata ainakaan lainsäädännöllisten tarkoituksien selvittämisen osalta. Nimittäin lainsäädännössä, jota nyt käsitellään, ja maapaketissa yleensä, on tuttuja piirteitä eräistä kriminaalipoliittisista lainsäädännöistä, joita on käsitelty tämän eduskunnan aikana ja joissa myös sosialidemokraattinen ministeri on ollut alkuun panijana. Lakikokonaisuutta viedään eteenpäin pienin paloin kuin huomaamatta, ja kas kummaa, kun lopputulos on käsissä, on

saavutettu aivan muuta kuin alun perin on tarkoitettu.

Mutta mennäkseni esittelyssä olevaan kaavoitusmenettelyä koskevaan hallituksen esitykseen, niin ehdotus rakennuslain muuttamisesta kuuluu kiinteästi, oleellisena osana ns. maapakettiin, jonka muita osia ovat täällä jo oleva lunastuslaki ja laki kuntien etuosto-oikeudesta sekä hallituksesta tulossa oleva laki maan arvonnousun leikkaamisesta. On aivan selvää, että näiden lakien tarkastelu rinnakkain on välttämätöntä sen lopputuloksen selvittämiseksi, mitä näiden lakien hyväksymisestä on seurauksena. Vain tutkimalla näitä lakeja rinnakkain, yhdistelmällä tarkoituksia toisiinsa selviää, mikä on lopputulos maapaketin lakien hyväksymisestä. Totean vielä sen, että kun nyt käsittelen aivan yleisesti tätä asiaa, niin kuntien etuosto-oikeutta koskeva laki voidaan kylläkin siirtää tästä kokonaisuudesta pois, koska en näe, että sen osalta on olemassa mitään sellaista negatiivista, mitä ryhmämme periaatteessa voisi arvostella. Jää siis lunastuslaki ja maan arvonnousun leikkausta koskeva laki nyt esittelyssä olevan ohella.

Laki rakennuslain muuttamisesta sisältää toki paljon myönteistä. Se antaa erityisesti joustavuutta kaavoitusmenettelyn suuntaan, mikä on erinomaisen hyvä asia. Se sisältää myöskin tietynlaisen porkkanan siinä muodossa, että kansalaisille mahdollistetaan entistä enemmän osallistua kaavoitusmenettelyyn heitä kuulemalla jne. Mutta heti perään totean, että tämä mahdollisuus on todella porkkana. Sillä ei ole mitään käytännön merkitystä. (Ed. Stenius-Kaukonen: Sitä minä pelkäsinkin!) Kuntalaisten näkemyksillä, ellei tule kansannousua, kaavoitusmenettelyssä ei ole mitään merkitystä, ei kuulemisen osalta eikä valitusmenettelyn osalta. Ne ovat huutoja ja kuiskauksia pimeään metsään. Se on nähtävissä, ja sen vuoksi tämä porkkana, joka tässä laissa annetaan, on mitätön.

Sen sijaan sillä toisella puolella minua kiinnostaa, jopa hirvittää halu päätäntävalan keskittämiseksi tietylle ministeriölle, jota myöskin tämä laki edistää. Jo aikaisemmin, muistaakseni lääninoikeuslain käsittelyn yhteydessä, tehtiin myöskin vastaavia muutoksia, jos oikein muistan, rakennuslakiin. Jos siinä vaiheessa arvostelin sitä, että ympäristöministeriölle annetaan jopa hallintotuo-

mioistuimen asema ja että rakennuslain mukaisia päätöksiä alistetaan nimenomaan ympäristöministeriön käsiteltäväksi. Tässä laissa sama jatkuu. Ympäristöministeriön valta lisääntyy kuin pullataikina. Siitä tulee sekä maa- että rakennuspolitiikassa poliittinen diktaattori. Ympäristöministerin salkulla on varmasti halukkaita ottajia, mutta epäilen vahvasti, että myös seuraavassa hallituksessa sen haltija on sosialidemokraatti. Näin arvelen asian olevan. Tämän tyyppinen vallan keskittäminen yhdelle ministeriölle poliittisen vallan tarkoituksiin on kohtuutonta.

Jos sitten katson muutamalla sanalla yhteisvaikutuksia, mitä aiheutuu tämän lain säätämisestä tällaisenaan verrattuna ja rinnastettuna lunastuslakiin ja maan arvon leikkaamisesta annettavaan lakiin, niin systeemi on täysin selvä. Suuntaamalla kaavoitusta yleiskaavoituksen suuntaan lunastusmahdollisuus laajennetaan koko maahan Utsjokea myöten tarvittaessa. Kun sitten vielä tehdään tarpeeksi hämärät päätökset siitä, mitä tarkoitetaan asutuskeskuksella ja kuntakeskuksella, arvonleikkausta koskeva laki saatetaan hyvin helposti ulottaa paljon, paljon laajemmalle kuin alkuperäinen tarkoitus, ja se merkitsee maanomistajan maan lunastamista pilkkahintaan. Tällä tavalla ajateltuna maapaketin kokonaisvaikutus menee mielestämme liian pitkälle yksityisen omistusoikeuden loukkaamisen suuntaan maassa, jossa sosiaalisointi todennäköisesti ei enää tänä päivänä tule kysymykseen.

Rouva puhemies! Suomen maaseudun puolueen eduskuntaryhmä suhtautuu kriittisesti näihin kaikkiin kolmeen lakiin eikä voi hyväksyä niitä tämän sisältöisinä. (Ed. Paloheimo: Eroatteko hallituksesta?) Me hyväksymme kovatkkin toimenpiteet silloin, kun se on välttämätöntä yhdyskuntarakentamisen mahdollistamiseksi siellä, missä se on tarpeen, mutta me emme halua laajentaa tämän perusteella yksityisen omistusoikeuden loukkaamisen mahdollistavaa lakia koko maahan. Tästä on kysymys. Näiltä osin olemme antaneet ja annamme valiokunnassa olevalle edustajallemme selvät ohjeet siitä, että näitä lakiesityksiä pyritään muuttamaan siten, että tällainen yksityisomistuksen loukkaamismahdollisuus niistä poistetaan.

Me emme kuitenkaan halua olla opposition kelkassa tässä asiassa emmekä tee hallituskysymystä, ed. Paloheimo. Me vain esi-

tämme selkeästi sen, mikä on meidän näkemyksemme. Me pyrimme muutoksiin hallituksen sisällä, valiokunnassa näistä asioista. Minkälaisia muutoksia haluamaamme suuntaan me mahdollisesti olemme valiokuntakäsittelyssä ja hallituspuolueiden välisissä keskusteluissa saaneet, ratkaisee meidän käytäytymisemme mahdollisissa äänestyksissä.

Lopuksi totean vielä sen, että olemme ilman muuta yleisesti näiden lakien osalta sitä mieltä, että ne pitäisi käsitellä perustuslain säätämisyjärjestyksessä, koska kysymys on merkittävistä perusarvoista, omistamisen ja sen loukkaamattomuuden oikeudesta.

Ed. Sarapää (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta ed. Aittoniemi puhui arvokkaita sanoja. Olennainen asia tässä on se, että luodaan uusia käsitteitä kuntakeskus, asutuskeskus, mutta jätetään määrittelemättä, mitä näillä asioilla tarkoitetaan. Silloin kun lainsäädäntöä tehdään, minusta peruskäsitteiden pitäisi olla selviä, ja tämmöiset avoimet ja epämääräiset nimikkeet vaikeuttavat kyllä lainsäädännön soveltamista. Herää kysymyksiä, tarkoitetaanko asutuskeskuksilla lomakeskuksia, rantakaava-alueita vai pieniä kyläryhmiä vai mitä näillä tarkoitetaan. Toivoisi, että tämänkin keskustelun yhteydessä tätä ongelmatiikkaa jonkin verran valotettaisiin.

Ed. Pokka: Arvoisa rouva puhemies! Olin alun perin valmistautunut puhumaan vain tässä eduskunnan istunnossa käsiteltävänä olevasta rakennuslain muutoksesta, mutta ministeri Bärklund avasi laajemman maapoliittisen keskustelun. Sen vuoksi ehkä yleisesti muutamalla sanalla ensinnäkin siitä asiasta, onko kysymyksessä osittaisuudistuksia vai kokonaisuus. Nämä lakiesityksethän tulevat käsittäakseni kaikki perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi, ja valiokunta on jo nyt tehnyt sen linjaratkaisun, että emme ryhdy sinne jo saapuneiden osittaisuudistusten käsittelyyn ennen kuin olemme nähneet kaikki nämä lait, joten valiokunnan lausunnonantamiskäsittely alkaa vasta sen jälkeen, kun lunastuslakiesitys sinne on tullut.

Tässä suhteessa oikeastaan tekee mieli kiittää valiokunnan puheenjohtajaa Zyskowiczia, joka järkevänä juristina ymmärsi, että me emme perustuslakivaliokuntana pysty arvioimaan maapoliittisten lakien yksittäisten

esitysten vaikutuksia kansalaisten oikeusturvaan tai näiden lakien asettamien tavoitteiden suhteen, jollei niitä kokonaisuutena arvioida ja myös valiokunnan kuulemia asiantuntijoita tässä suhteessa pyydetä valmistautumaan. On siis ehkä turha käyttää kovin paljon täällä salissa aikaa sen asian pohtimiseen, onko kysymys osauudistuksista vai kokonaisesta maapaketista. Tästä on tullut maapaketti ja sellaisena se tullaan eduskunnassa käsittelemään ja myös arvioimaan, mikä on aivan oikein.

Mitä tulee lunastuslakiin ja sen yksityiskohtiin, niin koska lakiesitys on vasta nyt valtioneuvostosta eduskunnalle annettu eikä sitä ole täällä edes vielä jaettu ja sen lähete keskustelu tulee ilmeisesti ensi viikolla, niin tulen tämän lakiesityksen yksityiskohtiin ja niiden herättämiin kysymyksiin lähinnä kansalaisten oikeusturvan kannalta puuttumaan sitten, kun se on lähete keskustelussa, ja ehkä vähän laajemmin pohtimaan tämän lain ja jo nyt eduskunnan käsittelyssä olevan rakennuslain aikaisemman muutoksen, etuosto-oikeuslain muutoksen, suhdetta.

Nyt käsiteltävänä olevassa rakennuslakimuutoksessa on hyvin paljon hyviä puolia, ensinnäkin osallistumismahdollisuuksien lisääminen. Kansalaiset pääsevät laajasti vaikuttamaan kaavojen valmisteluun. Se on aivan oikean suuntainen esitys. Tässä suhteessa laki kyllä täyttää pitkään olleita odotuksia kaavoitusjärjestelmän ja rakennuslain säädännön uudistamisesta.

Toinen yhtä myönteinen puoli lakiesityksessä kiistatta on, että tällä lisätään kuntien päätösvaltaa ja puretaan kaavoitushallinnon byrokratiaa, joten tässä suhteessa myös laki täyttää kyllä tavoitteita, joita pitkään rakennuslain uudistamiselta on odotettu. Nimittäin meillähän rakennetaan edelleenkin aivan liikaa poikkeusluvalla eikä kaavoituksen merkitystä ole sillä tavalla ymmärretty eikä erityisestikään käytäntöön sovellettu, kun aikanaan 1950-luvun lopulla rakennuslakia säädettäessä oli tarkoitus. Kun tämä lakiesitys tähtää siihen, että kaavoituksen merkitys korostuu, on pakko todeta jo tässä vaiheessa, että mielestäni on väärin kieltää yksityisiltä ihmisiltä valitusoikeus yksityiskohtaisten kaavojen laatimisesta. Tämä rakennuslain järjestelmään tähtää siihen, että kunnille annetaan mahdollisuus ilman nykyistä alistusvelvollisuutta tehdä rakennusasema-

kaavoja. Juuri näiden osalta yleiskaava-alueilla valitusmahdollisuus otetaan pois.

On kaksi asiaa, jotka sotivat uutta 139 §:n kohtaa vastaan. Toinen on tällainen laajempi eurooppalaiseen oikeusturvakäsitykseen ja eurooppalaisen oikeusturvan kehittämiseen liittyvä suuntaus, joka varmasti ympäristöministerin ja ympäristöministeriön tiedossa on ollut, kun te olette lakiesitystä tehneet. Nimittäin eurooppalainen oikeusturva-ajatteluhan perustuu siihen, että yksilön oikeusturva ja valitusmahdollisuudet taataan, eli yksilöllä, yksityisellä ihmisellä, pitää olla mahdollisuus asianomaisen maan korkeinta valitusastetta myöten valittaa oikeuksistaan. Myöskään ylipitkiä rakennuskieltoja kaavoissa ei saa olla. Tässä molemmat osuudet herättävät aika paljon arvostelua, kun lakiesitystä on katsellut.

Jos halutaan, että kaavoitukseen tulee painopiste vastaisuudessa, niin minkä takia juuri siinä vaiheessa riisutaan oikeusturvakeinoja yksityisiltä ihmisiltä pois, kun kunnille kuitenkin annetaan täydet valitusmahdollisuudet? Edellä sanottu logiikka ontuu aika pahasti. Huomasin lakiesityksen perusteluista, että nimenomaan korkein hallinto-oikeus on sitä vastustanut, mikä on aivan oikein. Sen sijaan kunnalliset keskusjärjestöt eivät, mutta kunnilla tässä onkin oma lehmä ojas- sa. Heidän mielestään on tietysti ihan mielenkiintoista, että ihmiset eivät liikaa valittele heidän päätöksistään. Kun ottaa huomioon, että kuntien yksityiskohtaisia kaavoja ei enää alisteta, minkäänlaista kontrolliahan niihin ei tule. Vaikka luotankin hyvin pitkälle kunnalliseen päätösvaltaan ja kunnalliseen kansanvaltaan, välttämättä kunnallinen kansanvalta ei aina yksityisen ihmisen oikeutta tunne eikä tunnusta. Sen vuoksi tällainen oikeustie täytyy olla. Tämä on ehkä pieni yksityiskohta lakiesityksessä mutta minun mielestäni periaatteessa erittäin suuri.

Ruotsihan on joutunut juuri ylipitkien rakennuskieltojen osalta ja valituskieltojen osalta — kun siellä on kielletty ylimpiin tuomioistuimiin valittaminen — Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa huomautusten kohteeksi muistaakseni kuusi kertaa viime vuosina. Tämä tulee esille oikeusministeriön tekemässä raportissa, joka vuosi sitten tuli julkisuuteen. Tässä mielessä pidän periaatteessa asiaa hyvin tärkeänä ja toivon, että eduskunnassa lakiesityksen yksityiskohtaises-

sa käsittelyssä asiaan kiinnitettäisiin riittävästi huomiota.

Muutenhan rakennuslakiesitys ei hassumpi olisi sellaisenaan yksittäisenä asiana, mutta tätäkin esitystä ja sen tuomia mahdollisuuksia on pakko tarkastella muiden maapoliittisten lakien yhteydessä, erityisesti lunastuslain uusien säännösten, uuden 31 §:n valossa. Sen vuoksi pitemmät johtopäätökset jätän seuraavaan puheenvuoroon, jonka käytän lunastuslain lähetekeskustelun yhteydessä.

Edelleen pidän kiinni siitä kannasta, että koko uuden maapaketin osalta on tapahtumassa hirveän suuri huijaus asunnontarvitsijoita kohtaan, koska sillä annetaan sellainen toivekuva, että tällaisella maapoliittisella lainsäädännöllä, joka tietysti on yksi tapa hoitaa Suomen asuntoasioita, hoidettaisiin halpoja asuntoa. Se on se, joka häiritsee, että tällä tavalla huijataan ihmisiä uskomaan sellaiseen, mikä ei pidä paikkaansa. Ei edes pääkaupunkiseudulla maapolitiikka ratkaise asunnon hintaa. Se on tietysti suhteessa tärkeämpi kuin jossakin haja-asutusalueella, mutta sen osuus asunnon hinnasta on täälläkin erittäin pieni.

Ed. Paloheimo: Rouva puhemies! Rakennuslaki lähtee perusajatukselta, joka juontaa juurensa Brundtlandin komitean raportista. Alue on kaavoitettava tai sen käyttäminen muuten suunniteltava luonnonvarojen ja ympäristön kestävää kehitystä tukevalla tavalla. Minusta ministeri Bärnlund ei ole turhaan vähän ylpeä siitä, että lain ensimmäisessä pykälässä on tämä lause. Minusta tämä on erittäin hyvä periaate. Nähtäväksi nyt jää, millä tavoin laki pystyy tätä periaatetta toteuttamaan. Sitä voi tietysti jo nyt yrittää analysoida.

Kestävä kehitys, mitä se oikein tässä yhteydessä tarkoittaa, siitä pitää lähteä. Se tarkoittaa ensinnäkin riittävän laajojen luononsuojelualueiden varaamista. Niiden tulee edustaa maan luonnon eri tyyppisiä, ja mahdollisuuksien mukaan niiden pitäisi vielä olla yhteydessä toisiinsa viherkäytävien avulla. En usko, että rakennuslain muutos pystyy vaikuttamaan tähän asiaan kovin merkittävästi. Itse asiassa suojelualueet tulisi jo yleiskaavassa ottaa huomioon. Toinen koskee vanhaa rakennettua ympäristöä. Sen suojelu on myös kestävä kehityksen eräs osa. Kolmanneksi kestävä kehitys edellyttää saasteet-

tomuutta, teollisuuden valvontaa, päästöjen valvontaa vesistöön jne., luonnonvarojen kaikkinaista säästöä ja ennen muuta liikenteen ohjaamista, liikenteen supistamista.

Jos ajatellaan, miten kestäväan kehitykseen päästäisiin kuntatasolla Suomessa tänään ja mikä siihen kaikkein eniten joissakin kunnissa vaikuttaa, se on kasvu, kaikkinaisen kasvu, väestön kasvu, liikenteen kasvu, rakentamisen kasvu, ruuhkautuminen ylipäänsä. Se on omiaan vaarantamaan kestävä kehitystä. Jos edelleen pohditaan, miten kuntalaiset voisivat vaikuttaa kasvuun kokonaisuudessaan tai miten jossakin kunnassa ylipäänsä voidaan vaikuttaa kasvuun, ainoa tapa vaikuttaa siihen on itse asiassa kaavoitus ja kunnan kaavoitusmonopoli.

Asiaan liittyy toinen mielenkiintoinen seikka, joka laissa myös on mainittu, joka on eräs lain perustavimpia lähtökohtia tai tavoitteita. Se on kuntalaisten vallan lisääminen, kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen. Kuten ed. Aittoniemi aikaisemmin sanoi, mielestäni laki ei vielä takaa kuntalaisille riittäviä vaikutusmahdollisuuksia. Se takaa mahdollisuudet tarkkailla kehityksen kulkua, tarkkailla kaavoituksessa tehtäviä esityksiä ja ratkaisuja, mutta se ei vielä takaa vaikuttamisen mahdollisuutta, koska kuntalaisilla ei sitä kautta vielä ole minkäänlaista päätöksenteon mahdollisuutta. Myöskään se, että valtaa siirretään kuntaan, kunnanhallituksille tai kunnanvaltuustoille, erityisesti kunnanhallituksille, ei takaa sitä, että kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet lisääntyisivät. Olisi syytä kysyä, miten kuntalaiset voisivat vaikuttaa kaikkein perustavimpiin kysymyksiin kuntansa kehityksessä tai kaikkein perustavimpaan, kasvuun, miten kuntalaiset voisivat vaikuttaa ylipäänsä niihin perusratkaisuihin, joita kaavoituksen yhteydessä tehdään, joita tehdään jo yleiskaavan yhteydessä ja myöhemmin rakennuskaavojen yhteydessä.

Tässä yhteydessä olisin mielellään kytkevässä toisen lain esillä olevaan pakettiin, ei niitä lakeja, joita täällä on jo yritetty kytkeä. Olisin kytkevässä tähän neuvoo-antavan kansanäänestyksen, kunnissa tapahtuvan kansanäänestyksen lain, joka on tulossa eduskuntaan ilmeisesti lähiaikoina esittelyyn. Mielestäni näiden kahden lain kytkemisellä toisiinsa sillä tavoin, että muodostuisi käytännöksi, että kunnissa voidaan neuvoa-

antavalla äänestyksellä ottaa kantaa kaavoihin. vasta kuntalaiset voisivat suoranaisesti vaikuttaa oman asuinalueensa, kotiseutunsa kehittämiseen.

On nähtävä sellainen seikka, että on joitakin kysymyksiä, joissa kaikkien jossakin kunnassa asuvien ihmisten edut ja kaikkien kunnan päättäjien edut näyttävät jollakin tavalla olevan ristiriitaisia. Päättäjät yleensä haluavat hallitsematonta kasvua. He yleensä haluavat kasvattaa kuntaa, lisätä sen vaikutusvaltaa, ja aina ainakaan eivät kuntalaiset ole samaa mieltä, vaan haluaisivat hillitä tätä kasvua. Se tapahtuu ainoastaan siten, että he todella konkreettisesti pystyisivät vaikuttamaan kaavoitukseen ja kaavoitusratkaisuihin.

On joitakin kohtia, joihin ei myöskään puututa ja jotka ovat merkittäviä. Ensimmäinen on tie- ja vesirakennushallituksen ylivalta maaseutukunnissa, mitä kaavoitukseen tulee. Siihen pitäisi jollakin tavalla pystyä puuttumaan. TVH ei saisi olla, niin kuin kulunut sanonta kuuluu valtio valtiossa, joka pystyy minkä kunnan lävitse hyvänsä ajamaan minkä moottoritien hyvänsä. Kuntalaisilla pitäisi olla siihen ehdoton veto-oikeus.

Toinen kysymys on haja-asutusalueiden rakentaminen. Siihen pitäisi puuttua nykyistä tehokkaammin. Se, mikä kaikkein eniten turmelee suomalaista ympäristöä, on haja-asutusalueiden hallitsematon rakentaminen. Tässä suhteessa minä olen esimerkiksi ed. Kietäväisen kanssa eri mieltä, kun ed. Kietäväinen halusi, että rantaviivaa saataisiin rakentaa enemmän kuin tämä laki sallii. Toisessakin suhteessa olemme eri mieltä, ja se koskee rakennuskieltojen jatkamista. Minusta rakennuskieltoja pitää voida jatkaa silloin, kun rakentaminen nimenomaan turmelee ympäristöä. Ympäristöä ei koskaan ole turmeltu sillä tavoin, että on jätetty jotakin rakentamatta. Sitä on aina turmeltu rakentamisella, puuttumisella siihen.

Sitten vielä lyhyesti kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämiseen. Nyt laissa on lisätty kunnanhallituksen mahdollisuuksia puuttua asioihin. Kaikki tietävät, että useissa kunnissa maaseudulla kunnanhallitus, rakentajat, kiinteistönomistajat jne. ovat kiinteässä yhteistyössä. Se, että kunnanhallituksissa voidaan tehdä rakentamista koskevia yksityiskohtaisia päätöksiä pidemmälle kuin aikaisemmin, ei suinkaan välttämättä lisää

kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaan rakennettuun ympäristöönsä. (Ed. Kettunen: Kähminnän mahdollisuuksia se lisää kyllä!) — Kähminnän mahdollisuuksia, se oli juuri se sana, jota tavoittelin, mutta ei tullut kielelle. (Ed. Kettunen: Ed. Paloheimo voi käyttää vastaaisuudessaakin asiantuntemustaan näissä asioissa!) — Kiitos.

Arvoisa puhemies! Haluan lopettaa puheenvuoroni siihen, että kun asia menee valiokuntakäsittelyyn, toivoisin, että valio-kunta mietinnössään ottaisi huomioon sen mahdollisuuden, että kaavoitukseen voitaisiin rutiinin omaisesti liittää jossakin vaiheessa neuvoa-antava kuntalaisten kansanäänestys.

Ed. Riihijärvi: Arvoisa puhemies! Kestävän kehityksen perustana on kansalaisten vapaus, vastuullisuus, omatoimisuus eikä suinkaan yhteiskunnan holhous. Me SMP:ssä uskomme, että ihmiset pystyvät itse huolehtimaan myös ympäristökysymyksistä kaikkein parhaimmalla tavalla. Emme ole vihreiden kannalla siinä, että rantoja ei saisi rakentaa. Suomessa on niin paljon rakentamattomia rantoja, että kun jokainen suomalainen haluaa vielä olla yksin järven rannalla (Ed. Paloheimo: Entäs ulkomaalaiset?), niin meillä on kaikki mahdollisuus saada jokaiselle halukkaalle suomalaiselle myös kesä-mökkipaikka. — Mitä ulkomaalaisiin tulee, ed. Paloheimo tietää varmasti SMP:n jyrkän kansallisen kannan. Pidämme jyrkästi kiinni kansallisesta omistusoikeudesta ja kansallisesta edusta. Se on numero yksi kaikissa asioissa.

Haluan vain yhteen keskeiseen tämän lain kohtaan puuttua, joka mielestäni on erittäin pitkälle menevä sosialismin suuntaan. Tekee mieli kysyä, kuinka kauan Suomen kansaa sosialismin haamu rasittaa. Olisin toivonut, että tätä lakia ei olisi koskaan tuotu eduskuntaan, mutta kun se on tuotu, niin se käsitellään, ja uskon, että se käsitellään tavalla, joka koituu kaikkien kansalaisten onneksi ja menestykseksi.

Kaavoitusasioissa luvataan kuulla kuntalaisia, mikä tietenkin tuntuu hyvältä, mutta pohjan kuulemiselta vie pois lain 139 §, jossa yksioikoisesti todetaan, että ympäristöministeriön tai lääninhallituksen päätökseen, jolla yleiskaava-alueen asema- ja rakennuskaavaa koskeva valitus on hylätty, ei saa hakea muutosta valittamalla. Toisin sanoen hyvin

nopeasti kansalaisen mahdollisuudet neuvotella itseään koskevista asioista loppuvat. Tähän tarvitaan välttämättä kansalaisille oikeus valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti. Tällä turvataan kansalaisten oikeudellinen asema ja tasavertaisuus, koska ainahan yhteiskunta, niin hyvät kuin kunnat meillä ovatkin, on sittenkin vahvemmassa asemassa yksityiseen kansalaiseen nähden.

Näyttää siltä, että tällä lailla pyritään valmistelemaan ns. ansiottoman maan hinnannousun leikkauslakia. Tällä luodaan se perusta, jolla sitten päästään kansalaisten perusoikeutta, maan omistamista, hävittämään. Tätä me emme SMP:ssä hyväksy, sillä me olemme yksityisen omistusoikeuden ehdottomalla kannalla, mutta positiivisella kannalla niin, että yhteiskunta rakentuu yksityisen omistamisen, nimenomaan pienomistamisen varaan.

Paljon on puhuttu siitä, että maapakettilailla pyritään turvaamaan asuntojen hintojen kurissa pitäminen. Kuitenkin on varmaa, että vaikka kuinka paljon tontin hintaa leikattaisiin ja siinä grynderi menettäisi, varmasti hän menetyksensä sitten sisällyttää myytävien asuntojen hintaan. Siksi tällainen yhden yrittäjäkunnan toiminnasta johtunut epäkohta ei saa olla kaikkia kansalaisia rasittamassa.

Ei pidä ajatella niin, että kaikki maanomistajat ovat jollain tavalla hyötymistarkoituksessa maata omistamassa. Ajattelen lähinnä esimerkiksi asevelitontteja, hehtaarin, puolen hehtaarin tontteja, joita meillä on kaupunkien ja kylien liepeillä. Siellä ovat ihmiset ryteikköihin raivanneet tonttinsa. Niitten arvo on tietysti nyt verrattain korkea, mutta sitten kun hintaa leikataan, ei enää mökin ja palstan omistaja pääse asumaan edes yksiöön siihen kerrostaloon, joka mahdollisesti sille paikalle rakennetaan. Ei pidä ajatella, että maan hinnan pitäisi olla aina ja ikuisesti sama. Kun kerta kaikki muikin nousee, on selvää, että maan hinta myös nousee.

Tämä laki, joka nyt on käsiteltävänä, on valiokuntakäsittelyssä pantava oikein ison suurennuslasin alle, ja se tulee vaatimaan myös mielestäni perustuslain käsittelemisjärjestyksen.

Ympäristöministeri Bärnlund: Arvoisa puhemies, värderade talman! Keskustelun

aikana on esitetty joitakin sellaisia näkemyksiä ja kysymyksiä, joita ajattelin kommentoida ja joihin vastaisin. Jos aloittaisin loppupäästä, ed. Riihijärvi esitti pelon siitä, että jotkut rintamamiesveteraanit joutuisivat nykyisissä taloissaan ja nykyisillä tonteillaan jotenkin kärsimään tästä lainsäädännöstä taikka tulevasta lunastuslain 31 §:n muutoksesta, jos ymmärsin hänet oikein. Nämä laithan eivät ole taannehtivia. Ne eivät vaikuta nykyiseen tilanteeseen. Ne arvonnousut, jotka ovat tapahtuneet tähän päivään mennessä ja siihen päivään mennessä, kun tämä lainsäädäntö astuu voimaan, toteutuvat mahdollisten kauppojen yhteydessä, joten tätä pelkoa nyt ei kannata levittää, jos joissakin edustajissa sellaista esiintyy.

Sitten on puhuttu 139 §:stä eli siitä, että vahvistetun yleiskaavan alueella hyväksytyjen detaljikaavojen osalta valitusoikeutta esitetään rajoitettavaksi. Tässä kannattaa nyt kerta kaikkiaan korostaa, että on kysymys kaavajärjestelmän muuttamisesta. Tämä muutos tarkoittaa sitä, että vahvistettujen osayleiskaavojen ja yleiskaavojen merkitystä korostetaan ja keskustelu kaavojen sisällöstä pyrittäisiin keskittämään nimenomaan näitten kaavojen laatimisen yhteyteen. Tässä yhteydessä on tarkoitus laajentaa kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia ja pitää voimassa kaikki ne valitusmahdollisuudet, joita tällä hetkellä on. Mutta sitten kun koko tämä prosessi on viety loppuun ja ihmisillä on ollut mahdollisuus sekä etukäteen että jälkikäteen esittää käsityksensä asianomaisesta kaavasta, ei enää katsota tarpeelliseksi antaa samaa valitusmahdollisuutta uudestaan sellaisten asemakaavojen ja muitten detaljikaavojen osalta, jotka ovat hyväksytyt yleiskaavan mukaisia. Jos nämä kaavat voidaan osoittaa poikkeaviksi vahvistetusta yleiskaavasta, valitusmahdollisuus on sellaisena kuin se on vahvistettujen yleiskaavojenkin osalta.

Eli tässä ei ole tarkoitus vähentää ihmisten varsinaisia vaikutusmahdollisuuksia edes valitusten osalta, mutta on tarkoitus jonkin verran rajoittaa kaksinkertaista valitusmahdollisuutta, joka hidastaisi toteutuessaan erittäin voimakkaasti kaavojen hyväksymistä ja esimerkiksi ja nimenomaan asuntotuotannon toteuttamista niillä alueilla, missä uusia kaavoja tarvitaan asuntotuotannon toteuttamiseksi.

Keskustaopposition pelko paketti-sanaa kohtaan on minusta jonkin verran mielenkiintoinen. Ilmeisesti siihen sisältyy sellaisia historiallisia rasitteita, että maapaketti riippumatta sisällöstä on aina paha asia. Toivoin, että keskustaopposition voisi jotenkin henkisesti vapautua tästä pakkomielleestä. (Ed. Riihijärvi: Ne on vielä pelot paketissa!) Minusta maapolitiikka on hyvää tai huonoa riippuen sisällöstä eikä riippuen siitä, onko se jossain kuvitellussa paketissa vai ei. Tämä maapolitiikka ja kaavoituspoliittinen lainsäädäntö, jota hallitus on viemässä eteenpäin ja josta osia on jo hyväksytty, muodostaa tietyn loogisen kokonaisuuden, myönteisen, edistyskellisen, yhteiskunnan kehitystä eteenpäin vievän kokonaisuuden, mutta hallituksen kannalta ei ole mikään arvovaltakysymys taikka edes mikään tärkeä kysymys, kutsutaanko sitä paketiksi vai ei. Jos lohduttaa ed. Kietäväistä ja muita keskustan edustajia, niin voidaan toki luopua paketti-sanan käytöstä maapolitiikassa eduskunnassa ja sen ulkopuolella. (Ed. Kietäväinen: Kysymys onkin siitä, onko tämä hyvää lainsäädäntöä!) Nyt olemme viemässä eteenpäin osittain sellaisia asioita, jotka aiheuttavat ilmeisesti poliittisia erimielisyyksiä, osittain sellaisia asioita, jotka eivät sitä aiheuta. Silloin kannattaisi enemmän keskustella tästä asiasta kuin muodosta.

Olen myös ihmetellyt sitä, että keskusta haluaa väheksyä maapolitiikan merkitystä asuntopolitiikan hoitamisessa. Se osoittaa, että asianomaiset eivät ole ollenkaan tietoisia siitä reaali maailmasta, joka vallitsee niillä paikkakunnilla, missä on asunto-ongelmia. Emmehan me keskustele näistä kysymyksistä sellaisten paikkakuntien osalta, missä ei ole asunto-ongelmia. Ja niillä paikkakunnilla, missä on asunto-ongelmia, suurin ongelma on se, että ei saada aravakelpoisia tontteja. Kun olemme toden-näköisesti samaa mieltä siitä, että kohtuuhintaisen asuntotuotannon saaminen riittävälle tasolle on asuntopolitiikan keskeisin ongelma tällä hetkellä, miksi sitten pitäisi vastustaa sitä, että pyrimme saamaan aravakelpoisia tontteja riittävästi kohtuuhintaan kuntien käyttöön, jotta voisimme sitten tältä pohjalta saada edellytyksiä riittävän aravatuotannon, sekä omistusasuntojen että vuokra-asuntojen, toteuttamiseksi ongelmapaikkakunnilla? Tämä on on asian ydin, ja toivottavasti keskusta ottaa

tähän asiaan jossain sopivassa yhteydessä kantaa.

Sitten ed. Kietäväinen puhui siitä, että kunnille pitää saada etulyöntiasema maan ostossa. Näinhän juuri tehdään. Etuosto-oikeutta laajentamalla annetaan niille kunnille, jotka haluavat käyttää tätä mahdollisuutta, nimenomaan etulyöntiasema maan ostossa. Maanomistajienhan kannalta tämä asia on sikäli selvä, että etuosto-oikeutta voidaan käyttää ainoastaan tilanteissa, joissa maanomistaja on jo päättänyt myydä omistamansa maa-alueen. Silloin päätettyyn hintaan kunta voi tulla ostajana kauppaan mukaan käyttämällä etuosto-oikeuttaan, jos näin kunnassa päätetään. Maanomistajan etu on turvattu, ja kuntien etu on tältä osin hyvin selkeä, ja hinnanmuodostuskin tyydyttäneet niitä tahoja, joita keskusta tuntuu tässä keskustelussa lähinnä edustavan.

Sitten panin hieman huolestuneena merkille, että keskustan edustajat tuntevat olevan sitä mieltä, että se tosiseikka, että lunastuslain 31 §:n muutoksen yhteydessä otetaan käyttöön asutuskeskuksissa ansiottoman arvon nousun leikkuri, johtaisi siihen, että kunnat ylimalkaan suhtautuisivat kielteisesti yleiskaavan käyttöön maapolitiikkana välineenä. Se lunastuslain muutos, joka pitää sisällään ansiottoman arvon nousun leikkurin, tulee koskemaan arvioiden mukaan noin 1:10 prosenttia Suomen pinta-alasta, 1:10 prosenttia. Siis 99 prosenttia pinta-alasta jää tämän alueen ulkopuolelle eikä tulisi siis mitenkään saamaan hyväkseen leikkurin tuomaa etua tai joutumaan tällaisen leikkurin kohteeksi. Silloin pitäisi keskustella siitä, mitä tämä koskee, eikä siitä, mitä kuvitellaan taikka jossain pelottelupropagandassa väitetään tämän koskevan.

On myös puhuttu siitä, että rakennusliikkeet eivät joutuisi näiden toimenpiteiden kohteeksi. Nyt on tehty laskelmia siitä, miten pääkaupunkiseudun rakennusmaamaksu vaikuttaa. Voi sanoa, että Helsinkiä lukuunottamatta ja nimenomaan Espoossa ja Vantaalla rakennusliikkeet joutuvat ensisijaisesti näiden toimenpiteiden kohteeksi. Niin on tarkoituskin, ja näin hallitus toimii.

Ed. Stenius-Kaukonen kysyi, miten tämä lainsäädäntö voisi vaikuttaa niihin ongelmiin, jotka koskevat sitä, että vanhoja teollisuusalueita kaupunkien keskustoissa muutetaan esimerkiksi asunto- taikka muu-

hun käyttöön, mikä merkitsee maan ansio-
tonta arvonnousua. Periaatteessa tämä laki
koskee juuri näitäkin alueita. Se lunastuslain
muutos, josta on tässä puhuttu, tulee koske-
maan myös tämän tyyppisiä tapauksia. Toi-
saalta se muutos, joka on tapahtumassa
kaavoitustiedotuksessa, tulee koskemaan tie-
tenkin kaikkia alueita, jotka ovat kaavoitet-
tavina tai joilla on kaavoitussuunnitelmia
silloin, kun tämä laki astuu voimaan. Tar-
koitus on todellakin se, että muodollisten
kunnan kaavoituspäätösten lisäksi tullaan
sisällyttämään kaavoitustiedotukseen eli
kaavoituskatsaukseen kaikki muutkin tiedot,
joilla on oleellista merkitystä kaavoituksen
sisältöön ja sen toteuttamiseen, mm. mah-
dollisia yksityisoikeudellisia sopimuksia kos-
kevat tiedot.

Ed. Aittoniemi oli huolissaan siitä, että
ympäristöministeriöstä tulisi, kuten hän sa-
noi, poliittinen diktaattori. Tämä sanankäyt-
tö on minulle hyvin vieras, kun puhutaan
Suomen olosuhteista. Suomessa ei ole poliit-
tisia diktaattoreita eikä toivon mukaan kos-
kaan tulekaan. Ne tapaukset, joihin ed.
Aittoniemi viittasi, ovat sellaisia, siis lunas-
tuspäätöksiä tehtäessä, joissa kunnat ovat
katsoleet, että lunastustarve on olemassa.
Tähän mennessä yksikään kokemus yhdestä-
kään kunnasta Suomessa ei viittaa siihen,
että kunnat käyttäisivät tätä menettelyä
enemmän kuin on tarpeen. Päinvastoin, ko-
kemukset, joita meillä on, ovat sellaisia, että
menettelyä käytetään äärimmäisen harvoin,
mikä on omalla painollaan vaikuttanut sii-
hen, että maapolitiikka on ollut tehotonta.

Lopuksi on syytä todeta, että asuntopoli-
tiikan ja maapolitiikan välinen looginen yhi-
teys on monessa suhteessa selvä, mutta ei
sillä tavoin, että hallitus olisi yrittänyt väit-
tää, että maapolitiikan tehostamisella voi-
daan korjata jotenkin sellaisia asioita asun-
topoliitikassa, jotka muuten ovat huonossa
kunnossa. Tähän liittyen sanoisin vain sen,
että nyt kun korjataan maapolitiikkaa enem-
män kuin Suomessa on pystytty tekemään
keskustan ollessa hallituksessa, korjataan sa-
malla asuntopoliitiikkaa enemmän kuin on
pystytty korjaamaan keskustan ollessa halli-
tuksessa. Ensi vuonna tullaan toteuttamaan
asuntopoliitiikan keinojen osalta enemmän
uudistuksia kuin koskaan näin lyhyessä ajas-
sa on aikaisemmin Suomessa tehty ja näitä
uudistuksia jatketaan.

Ed. Kietäväinen: Arvoisa puhemies!
Ensinnäkin ministeri Bärhundille toteaisin,
että ei keskustalla ole mitään pelkoa maapa-
ketti-sanaa kohtaan. En ainakaan itse tää-
möistä tunnusta, vaan se, minkä takia asia
oli yleensä esillä, oli, että ihmettelimme aivan
syystä, onko tämä oikeata ja kunnollista
lainsäädäntöä, että kaksi lakiesitystä samaan
lakiin kohdistuen on samaan aikaan edus-
kunnan käsittelyssä. Tämä on minusta asial-
linen kysymys, ja siihen ei ministeri nyt
oikein kyennyt vastaamaan.

Toinen väite, että keskusta väheksyy maa-
politiikan merkitystä, ei pidä paikkaansa.
Mutta me emme myöskään pyri liioittele-
maan sen merkitystä niin kuin hallitus tekee.
Esimerkiksi keskustalaisten käyttämissä pu-
heenvuoroissa on todettu, että erityistoimen-
piteet ovat paikallaan mm. pääkaupunkiseu-
dulla ja kenties muutamissa muissa suurem-
missa kasvukeskuksissa. Mehän olimme hy-
väksymässä pääkaupunkiseudulle erityistoi-
menpiteitä. Mutta eihän se, mitä sanoitte
äsksen, perustele sitä, että nämä toimenpiteet
laajennetaan koko maahan. Itse asiassa tei-
dän äskeinen puheenvuoronne toimi juuri
päinvastoin kuin yrititte. Se veti maton alta
pois niiltä perusteluilta, minkä takia tämän
lainsäädännön pitää olla koko maassa juuri
sellainen, mitä tässä esitteitte, kun ongelmat
ovat, aivan kuten totesitte, vain tietyille
alueille kohdistuvia.

Mitä sitten tulee kuntien maapolitiikan
aktiivisuuteen, ei tässä laajenneta sillä tavalla
maapolitiikkaa. Ei etuosto-oikeus ole samaa
kuin se, että kunnille tehdään houkutteleviksi
maan myyntikohteet. Silloin kunta voi itse
päättää, mistä maata ostetaan. Nyt kunta
pystyy etuosto-oikeudella menemään väliin
vain kauppoihin, joita tehdään kunnassa.
Tässä on selvä ero.

Mitä tulee asunto-ongelmien ratkaisuun,
todellakin ensi vuonna tarvitaan asunto-
ongelmien ratkaisemiseen erittäin rajuja toi-
menpiteitä, koska tämän hallituksen aikana
asunto-ongelmat ovat rajusti kasvaneet. Mitä
tulee näihin ratkaisuihin, täytyy sanoa, että
on keinoja, joista olemme samaa mieltä,
esimerkiksi asuntorahasto. Ei kaikissa asiois-
sa ole eroja.

Ed. Kettunen: Arvoisa puhemies! Us-
kon, että ministeri Bärhund tietää sen, että
tämä lakipaketti antaa yleiskaavoitukselle

juridisesti kokonaan erilaisen merkityksen kuin yleiskaavoituksella on tähän saakka ollut. Yleiskaavoitus kunnanvaltuustoissa ja myös kuntalaisten käsityksissä on tähän saakka käsitetty vain ohjeelliseksi kaavoitukseksi. Nyt näiden lakien tullessa hyväksytyiksi yleiskaavoitukselle tulee kokonaan toisenlainen oikeudellis-juridinen merkitys kuin on tähän saakka ollut. Tässä on se villakoiran ydin. Meillä on ympäri maata tehty yleiskaavoja, sanotaanko, vähän kevein perustein, huolimattomasti, tietämättä, mitä tulevaisuuden lainsäädännöllä niillä voi olla vaikutusta. Tämä on minusta se huolestuttava seikka tässä asiassa, kun yleiskaavoitus sitten muodostaa pohjan nimenomaan mm. pakkolunastusoikeudelle. Tämä on mm. seikka, joka minua huolettaa mm. näissä lakiesityksissä.

Minusta etuosto-oikeudesta keskusteleminen ei ole tarpeen: ei ole merkitystä sillä, maksaako yksityinen saman hinnan vai maksaako kunta. Se on samaa Suomen rahaa. Mutta nimenomaan pakkolunastuspuoli on se asia, jota kannattaa eduskunnassa kyllä vatvoa ja miettiä hyvin tarkkaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään laki- ja talousvaliokuntaan.

Lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

perustuslakivaliokuntaan

7) Ed. Laineen ym. lakialoite n:o 77 laiksi valtiopäiväjärjestyksen 37 a §:n muuttamisesta

sivistysvaliokuntaan

8) Ed. Rengon lakialoite n:o 78 laiksi opintotukilain 7 ja 8 §:n muuttamisesta

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon

9) Toisen lakivaliokunnan mietintö n:o 8 (HE n:o 57)

10) Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 7 (HE n:o 131)

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 17.37.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Erkki Ketola

